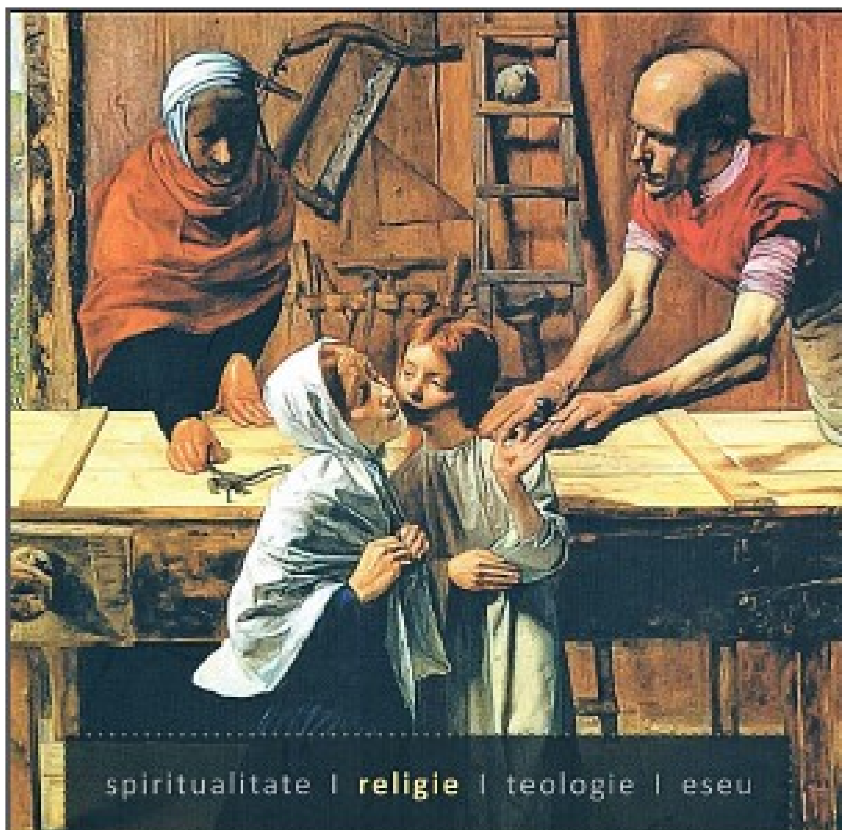

spiritualitate | religie | teologie | eseu
PAUL JOHNSON
VIAȚA LUI ISUS
povestită de un credincios
Traducere de Liliana Donose Samuelsson
HUMANITAS

PAUL JOHNSON

VIAŢA LUI ISUS
povestită de un credincios

Traducere din engleză de
LILIANA DONOSE SAMUELSSON

HUMANITAS
BUCUREŞTI

Paul Bede Johnson (născut în 1928 la Manchester) este un bine-cunoscut ziarist şi istoric englez. A studiat la Stonyhurst College, apoi la Magdalen College (Oxford). S-a afirmat ca jurnalist în anii ’50, la *The New Statesman.* În anii ’70, a început să aibă concepţii tot mai conservatoare; pe fundalul problemelor economiei britanice, s-a opus mişcării sindicale. Susţinător al lui Margaret Thatcher, a devenit unul dintre consilierii ei şi i-a scris o serie de discursuri. Din 1981 până în 2009, a deţinut o rubrică în *The Spectator.* S-a preocupat de problemele şi evenimentele care indicau, în opinia sa, declinul general, de la educaţie la practicarea religiei şi comportamentul social. A scris regulat în *The Daily Telegraph* şi într-o serie de publicaţii americane (*The New York Times, The Wall Street Journal, Commentary, The Naţional Review*). Johnson este un critic al modernităţii. Îi dezaprobă pe cei care folosesc teoria evoluţionistă pentru a-şi justifica ateismul sau pentru a-şi promova experimentele biotehnologice. Catolic conservator, Johnson priveşte teologia eliberării ca pe o erezie şi pledează pentru celibatul preoţilor, deşi consideră că există motive întemeiate pentru hirotonirea femeilor. În anul 2006, Johnson a primit din partea preşedintelui George W. Bush The Presi-dential Medal of Freedom.

Bibliografie selectivă: *The Offshore Islanders: A History of the English People* (1972), *Elizabeth I: a Study în Power and Inlellect* (1974), *The Life and Times ofEdward III* (1974), *Pope John XXIII* (1975), *A History of Christianity* (1977), *Ireland: A Concise History from the Twelfth Century to the Present Day* (1981), *Pope John Paul II and the Catholic Restoration* (1982), *A History of the Modern World from 1917 to the 1980s* (1983; *O istorie a lumii moderne,* Humanitas, 2002), *The History of the Jews* (1987), *Intellectuals* (1988; *Intelectualii,* Humanitas, 1999, reed. 2006, 2011), *To Hell with Picasso Other Essays* (1996; *La naiba cu Picasso şi alte eseuri,* în curs de apariţie la Humanitas), *A History of the American People* (1997), *Napoleon* (2002), *Churchill* (2009), *Jesus: A Biography from a Believer* (2010; trad. Rom. În versiunea de faţă sub titlul *Viaţa lui Isuspovestită de un credincios*), *Socrates: A Man for Our Times* (2011; în curs de apariţie la Humanitas).

Redactor: Mona Antoni
Coperta: Angela Rotaru
Tehnoredactor: Manuela Măxineanu
Corector: Cristina Jelescu
DTP: Emilia Ionaşcu, Carmen Petrescu

Tipărit la Proeditură şi Tipografie

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României JOHNSON, PAUL
Viaţa lui Iisus povestită de un credincios / Paul Johnson;
trad.: Liliana Donose Samuelsson— Bucureşti: Humanitas, 2011
ISBN 978-973-50-3155-8
I. Donose Samuelsson, Liliana (trad.)
232.9

EDITURA HUMANITAS
Piaţa Presei Libere 1, 013701 Bucureşti, România
tel. 021/408 83 50, fax 021/408 83 51
www.humanitas.ro

Comenzi online: www.libhumanitas.ro
Comenzi prin e-mail: vanzarilibhumanitas.ro
Comenzi telefonice: 021 311 23 30 / 0372 189 509

Varianta 1.0
Mai 2016

Mamei mele,
Anne Johnson,
prima care m-a învăţat despre Iisus

INTRODUCERE

Om şi Dumnezeu

Iisus din Nazaret a fost, din punctul de vedere al influenţei sale, cea mai importantă fiinţă omenească din istorie. În acelaşi timp, este omul despre care s-a scris şi s-a discutat cel mai mult. Cel mai vechi document existent în care se vorbeşte despre el, *întâia epistolă către Corinteni a Sfântului Apostol Pavel,* a fost răspândit (cu alte cuvinte copiat şi publicat) în deceniul şase al primului secol d.Cr., la aproximativ douăzeci de ani după moartea lui Iisus. Pe vremea aceea, circulau şi biografii scrise în aramaică, limba în care se exprima Iisus, însă ele s-au pierdut. Ne-au parvenit totuşi patru biografii în limba greacă, publicate în decurs de cincizeci de ani de la moartea lui Iisus. Până spre sfârşitul secolului, apăruseră patruzeci şi cinci de documente autentice despre el, care au supravieţuit şi ele. De atunci, au fost publicate în număr tot mai mare şi în toate limbile, mai întâi documente şi apoi cărţi întregi despre acest subiect. Numai în Anglia există la ora actuală peste o sută de mii de biografii, alături de numeroase monografii. Peste o sută au apărut deja în primul deceniu al secolului XXI.

Religia care comemorează învăţăturile, moartea şi învierea lui Iisus era bine împământenită în şase ţări în jurul anului 50 d.Cr. Adepţii acestei religii erau deja cunoscuţi sub numele de „creştini”, denumire pe care credincioşii au adoptat-o cu multă bucurie, deşi fusese creată în Antiohia, bine cunoscutul oraş al neologismelor argotice. De atunci, numărul creştinilor a tot crescut, ajungând azi la 1,25 de miliarde. În ciuda faptului că în unele părţi ale lumii cifra a rămas neschimbată sau este în declin, creştinismul câştigă teren în Asia, America Latină şi mai ales în Africa. Primul loc de cult datează de prin anul 50 d.Cr., iar azi multe dintre

cele aproape un milion de capele, biserici, bazilici, abaţii şi catedrale se numără printre cele mai mari, mai remarcabile şi mai frumoase construcţii clădite vreodată: într-adevăr, influenţa creştinismului a fost poate factorul suprem în dezvoltarea arhitecturii de-a lungul ultimelor două milenii. Imaginea lui Iisus este motivul preferat în pictură şi sculptură, dar influenţa creştinismului este de asemenea predominantă în poezie, muzică şi toate celelalte arte, în afară de fotografie, film şi mediile electronice, cu toate că şi în acestea se întâlnesc adesea imagini ale lui Cristos. Viaţa lui Iisus şi religia pe care ea a generat-o sunt în multe privinţe – dar mai cu seamă sub aspect cultural şi moral – evenimentele centrale în istoria umanităţii, în jurul cărora gravitează totul, şi prevăd că aşa va fi şi în viitor.

Ne-am referit mai sus la influenţa lui Iisus ca om. Dar motivul importanţei lui ca om nu rezidă doar în natura sa umană şi în personalitatea sa, sau în acţiunile sale, ci în faptul – de care toţi creştinii sunt convinşi ca şi mine – că Iisus era şi este în acelaşi timp şi Dumnezeu. Acest eveniment unic, adică apariţia pe pământ a unei fiinţe care să fie şi Dumnezeu, şi om, este esenţa creştinismului.

Cum se explică acest fenomen de excepţie? Este un mister, aidoma multor alte chestiuni fundamentale de care ne izbim în viaţă, cu privire la care nu putem decât să emitem presupuneri. Cum să-i faci pe oameni demni să existe alături de Creatorul lor? Răspunsul ni se dă în Ioan 3,16: „Căci Dumnezeu aşa a iubit lumea, încât pe Fiul Său Cel Unul-Născut L-a dat ca oricine crede în El să nu piară, ci să aibă viaţă veşnică.”

De vreme ce Dumnezeu este atotştiutor şi omniprezent, trebuie să presupunem că planul mântuirii – şi deci cea din urmă consecinţă umană – a fost prefigurat în crearea timpului şi spaţiului şi că, de aceea, Dumnezeu a fost *ab initio* trinitar prin natura sa, monoteist, dar şi trei-în-unul: Tată, Fiu şi Duh Sfânt. Din ce cauză procesul mântuirii a devenit posibil în anul 4 înaintea erei creştine, odată cu naşterea lui Iisus, şi nu mai devreme sau mai târziu?

Întrucât Dumnezeu există dincolo de timp şi spaţiu – acestea fiind doar nişte instrumente efemere care-i permit umanităţii să evolueze, să fie pusă la încercare şi apoi să fie mântuită –, întrebarea (deşi mi se pare firească) este zadarnică. La fel de zadarnic este să ne punem întrebări în legătură cu natura lui Iisus şi a lui Dumnezeu, sau cu preexistenta sa de la începutul începutului, fiindcă aceste lucruri nu pot fi cunoscute, ca să nu mai vorbim de viitor, care ne este încă ascuns.

Ceea ce putem face totuşi este să scriem despre viaţa lui Isus-omul, în timpul căreia, potrivit Sfântului Ioan, „S-a sălăşuit între noi [...] plin de har şi de adevăr” (1, 14). Viaţa lui a fost povestită mai des decât viaţa oricărui alt om, cu o varietate infinită de amănunte provenite din vaste surse de erudiţie, care au dus adesea la controverse şi au trezit resentimente. Erudiţia este, ca orice altceva, determinată de modă. Spre sfârşitul secolului XIX şi la începutul secolului XX, era la modă să se nege existenţa lui Iisus. Niciun erudit serios al zilelor noastre nu mai susţine această opinie, şi e greu de imaginat cum a putut ea să apară, având în vedere abundenţa dovezilor privitoare la existenţa lui Iisus. Pentru autorii laici romani, mult mai apropiaţi de epoca în care a trăit el, de pildă Pliniu, Tacit, Suetoniu, existenţa sa era un lucru de la sine înţeles, ca de altfel şi pentru conştiinciosul istoric evreu Iosephus, care a scris în generaţia de după moartea lui Iisus. Mai mult, spre deosebire de majoritatea covârşitoare a figurilor ilustre din Antichitate, a căror existenţă n-a fost nicicând pusă la îndoială, Iisus a făcut obiectul a patru biografii, dintre care una e scrisă de un martor ocular şi celelalte sunt transcrieri ale relatărilor orale făcute de martori oculari. Toate au fost puse în circulaţie între treizeci şi patruzeci de ani de la moartea lui şi toate concordă în punctele esenţiale. Multe detalii sunt confirmate în scrisori din acel timp, răspândite de discipolii lui.

Când scrii despre viaţa lui Iisus, problema nu e atât sărăcia surselor, cât abundenţa lor, precum şi dificultatea de

a pătrunde în spatele textului scris şi de a tălmăci pe deplin spusele şi episoadele care trebuie explicate din nou fiecărei generaţii. O altă problemă este cum să prezinţi unor cititori aflaţi la două milenii distanţă personalitatea unui om atât de extraordinar şi de versatil, înflăcărat şi chibzuit, clar şi subtil, plin de autoritate, uneori chiar aspru, şi totuşi nemărginit de bun, înţelegător, iertător şi iubitor, atât de strălucitor în desăvârşirea sa, încât cei din preajmă îi acceptau fără şovăire caracterul divin. Şi totuşi, una dintre splendorile creştinismului este că scriitori din toate timpurile au simţit că se pot încumeta să facă propriile portrete ale omului Iisus.

Schiţa ce urmează este realizată cu trăsături largi de pensulă, dar uneori pointillist, şi reflectă ani îndelungaţi de lecturi şi studii istorice. În afara referinţelor la textele Evangheliei (toate din King James Version[1]), nu citez alte autorităţi, dar sunt pregătit, la nevoie, să-mi apăr afirmaţiile bazându-mă pe documente. Am încercat să mă exprim clar şi concis, în dorinţa de a transmite bucuria şi hrana pe care le capăt mergând pe urmele lui Iisus şi meditând asupra vorbelor lui.

1 Toate citatele biblice din traducerea de faţă urmează *Biblia sau Sfânta Scriptură,* Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti, 1994. *(N.t.)*

I

Naşterea, copilăria, tinereţea

Iisus s-a născut într-o lume dură, violentă, crudă şi instabilă. Era, în acelaşi timp, o lume materialistă şi tot mai prosperă. Realitatea geopolitică era dominată de Roma, cu posesiunile ei, pe cale să se transforme din republică în imperiu. Ocupa acum toate coastele Mediteranei, pe care unul dintre iluştrii romani, Pompei, o curăţase definitiv de plaga piraţilor, folosind metode de o brutalitate necruţătoare, torturi şi execuţii publice pe scară largă. Rezultatul a fost rapida dezvoltare a comerţului şi, implicit, faptul că un număr mare de oraşe şi indivizi şi-au dublat bogăţiile în generaţia imediat anterioară naşterii lui Iisus.

Roma, lăsând în urmă Mediterana şi avansând în interiorul continentelor, a ocupat întreaga Italie, Spania, Grecia, Egiptul şi ceea ce numim azi Turcia. Între cincizeci şi şaizeci de milioane de oameni se aflau acum sub legislaţia Romei. Cu cincizeci de ani înainte de naşterea lui Iisus, Iulius Caesar alipise teritoriului roman întreaga Galie (Franţa timpurilor moderne) şi efectuase două misiuni de recunoaştere în Britannia, care a fost însă cucerită abia la cincisprezece ani după moartea lui Iisus. Extinderea imperiului avea la bază mai curând forţa muşchilor decât tehnologia, şi asta datorită celor aproximativ cincisprezece milioane de sclavi, care reprezentau o treime din populaţia urbană şi a căror viaţă a fost descrisă foarte lapidar de Aristotel: „muncă, pedeapsă şi mâncare”. Preţul unui sclav calificat era costul hranei sale pe doi ani. Romanii nu erau nici oameni de ştiinţă, nici tehnicieni; erau jurişti şi constructori. Legile lor, aceleaşi pentru întreaga lume

civilizată, erau aplicate cu o severitate înfiorătoare, iar instrumentul justiţiei era răstignirea, răufăcătorii fiind bătuţi în cuie şi lăsaţi să moară. Romanii au construit drumuri superbe şi au descoperit calităţile cimentului, care, amestecat cu aglomerate, producea betonul. Imperiul Roman era fondat pe beton, care le dădea romanilor posibilitatea să construiască apeducte imense ca să aducă apă proaspătă în oraşe, precum şi să ridice enorme clădiri publice. Roma n-a produs o cultură la fel de strălucitoare ca aceea a Greciei. Majoritatea statuilor cu care îşi împodobeau romanii oraşele erau copii după modele greceşti, şi nici nu se puteau mândri cu ceva asemănător Partenonului din Atena. Dar Forumul din Roma era deja spectaculos în măreţia sa, iar Panteonul oraşului, construit în timpul vieţii lui Iisus, era revoluţionar prin dimensiunile sale. Roma avea şi o literatură în plină dezvoltare. Poetul ei naţional, Vergiliu, a murit cu cincisprezece ani înainte de a se naşte Iisus, iar cel mai de seamă poet liric al Romei, Horaţiu, cu patru ani mai devreme. Dar Ovidiu, poetul dragostei, era încă în viaţă în anul 4 î.Cr. Şi avea treizeci şi nouă de ani. Titus Livius şi-a terminat monumentala sa istorie a Romei când Iisus era adolescent. Seneca, dramaturg şi filozof, s-a născut în acelaşi an ca Iisus. Imensa sculptură cunoscută sub denumirea *Laocoon şi fiii săi,* care se află la Muzeele Vaticanului, a fost creată în timpul copilăriei lui Iisus.

Dezvoltarea culturală din timpul vieţii lui Iisus a rost posibilă datorită stabilităţii impuse de succesorul lui Cezar, Octavian, devenit Caesar Augustus, primul împărat al Romei după războiul civil. A murit când Iisus avea optsprezece ani, dar în timpul urmaşului său, Tiberiu, Roma era atât de înfricoşată de garda pretoriană, încât împăratul îşi putea permite să ducă o viaţă de plăceri pe insula Capri, în timp ce comandantul gărzii, Seian, veghea la menţinerea păcii. În locul pe care-l numim Palestina domnea aceeaşi linişte când s-a născut Iisus, sub tirania plutocratică a lui Irod cel Mare. Abilitatea lui în materie de bani l-a făcut omul cel mai bogat din imperiu. Timp de mai bine de treizeci de ani, prin

servilismul faţă de cârmuitorii romani (şi oferind daruri somptuoase), a fost stăpân peste străvechiul regat al iudeilor. A fost cel mai vestit constructor al timpului său. A creat un port nou la Cezareea în Samaria, a refăcut şi a extins Templul din Ierusalim, a construit băi publice, apeducte şi ceea ce noi am numi centre comerciale în şase oraşe, precum şi o serie de fortăreţe puternice, printre care masiva fortăreaţă Antonia (numită astfel după Marcus Antonius) din Ierusalim, care domina Templul şi enormul lui palat. A fost un mare binefăcător pentru evrei, dar nu se bucura de simpatia lor. Doar pe jumătate evreu din naştere, grec ca înclinaţii culturale, Irod cel Mare era socotit eretic de autorităţile religioase iudaice, care-l dezaprobau când sponsoriza jocuri tipic greceşti sau reprezentaţii teatrale şi muzicale. Avea numeroase soţii şi concubine, unele neevreice, şi era tatăl multor copii. Suspicios şi crud, şi-a ucis patruzeci de soţii, copii şi alte rude apropiate, adesea în împrejurări de o atrocitate extraordinară, acuzându-i de uneltiri, reale sau închipuite, împotriva conducerii sau a propriei persoane. Spre sfârşitul domniei – ultimul lui an de viaţă a fost anul naşterii lui Iisus – suspiciunile lui Irod s-au accentuat, şi la curte domnea o atmosferă paranoică.

Dar împărăţia lui era prosperă, iar Galileea, deşi considerată sălbatică şi primitivă de către pătura urbană sofisticată din Ierusalim, nu era deloc înapoiată din punct de vedere economic. Evreii din Galileea mâncau bine şi aveau din belşug oi pe care le creşteau şi pentru lână, şi pentru carne. Omniprezenţa oilor şi ciobanilor constituie fundalul vieţii lui Iisus şi sursa celor mai multe dintre imaginile sale. Grânele, cultivate în cantităţi mari, erau ieftine şi prinosul lor se exporta din Cezareea. Pâinea, „hrana vieţii”, se mânca la toate mesele şi era la rândul ei un permanent izvor de inspiraţie pentru imagistica lui Iisus. Pretutindeni creşteau măslini, şi toate varietăţile de măsline – negre, verzi şi albe – se consumau zilnic şi se foloseau la producerea uleiului pentru gătit. Existau tot soiul de legume, salate şi mirodenii. La mesele principale, lumea obişnuia să bea vin.

Evreii se ajutau unii pe alţii şi comunităţile lor organizau acţiuni pentru sprijinirea bolnavilor, infirmilor şi orfanilor. Văduvele nevoiaşe căpătau şi ele ajutor. Existau şi evrei săraci, care primeau pomeni de la semenii lor, însă majoritatea celor menţionaţi în Evanghelii drept „săraci” sau „cerşetori” nu erau evrei, căci pe tot cuprinsul Palestinei o mare parte a populaţiei era formată din comunităţi cu rase amestecate, imigranţi, ţărani desprinşi de triburile lor şi nomazi. Să dai pomană „săracilor” era una dintre îndatoririle fiecărui evreu care se respecta, lucru ce apare de asemenea în reprezentările vieţii lui Iisus.

În anul 4 î.Cr., Nazaretul era un orăşel din Galileea, cu multe ateliere şi mulţi meşteşugari. Unul dintre ei era Iosif, un tâmplar care se credea descendent al regelui David, al cărui arbore genealogic îl ştia pe de rost. Probabil că era un om cu ştiinţă de carte (în aramaică, limba vorbită, şi în ebraică, limba sacră), ca majoritatea evreilor. Luase de soţie o adolescentă de vreo şaisprezece ani, care se numea Maria, era tot din casa lui David şi, foarte probabil, rudă cu el. Maria locuia în spatele sau deasupra atelierului de tâmplărie al lui Iosif, dar era încă virgină. Căsătoria urma să aibă loc în anul următor. Maria provenea dintr-o familie respectabilă, ştia să scrie şi să citească, să gătească, să ţeasă, să coasă şi se pregătea să fie soţia harnică a unui meseriaş prosper. Avea o memorie uluitoare şi după foarte mulţi ani avea să fie principala sursă de informaţii a Sfântului Luca, doctorul de limbă greacă a cărui Evanghelie relatează cel mai pe larg naşterea şi copilăria lui Iisus.

Toţi evreii educaţi citesc Scripturile, în special Tora, cartea sacră unde se povesteşte istoria neamului şi care era îndreptarul ei spiritual şi cartea ei de rugăciuni. Iată cu ce se se ocupa Maria când îngerul Gabriel a apărut şi i-a spus, potrivit lui Luca (1, 28—38): „Bucură-te, ceea ce eşti plină de har, Domnul este cu tine. Binecuvântată eşti tu între femei.” Această închinăciune surprinzătoare a tulburat-o şi a nedumerit-o pe Maria. Dar Gabriel a zis: „Nu te teme, Mărie, căci ai aflat har la Dumnezeu. Şi iată, vei lua în pântece şi

vei naşte fiu şi vei chema numele lui Iisus.” Şi îngerul a mai spus: „Acesta va fi mare şi Fiul Celui Preaînalt se va chema şi Domnul Dumnezeu Îi va da Lui tronul lui David, părintele Său. Şi va împăraţi peste casa lui Iacov în veci şi împărăţia Lui nu va avea sfârşit.”

Putem fi siguri că Maria şi-a amintit cu exactitate aceste cuvinte. Şi-a amintit de asemenea prima ei întrebare, plină de îngrijorare: „Cum va fi aceasta, de vreme ce sunt încă fecioară” (sau, după cum s-a exprimat ea: „Cum va fi aceasta, de vreme ce eu nu ştiu de bărbat?”), precum şi răspunsul limpede al îngerului: „Duhul Sfânt se va pogorî peste tine şi puterea Celui Preaînalt te va umbri; pentru aceea şi Sfântul care se va naşte din tine, Fiul lui Dumnezeu se va chema.”

După aceste vorbe dramatice, îngerul a adăugat o explicaţie personală. A înştiinţat-o pe Maria că şi verişoara ei, Elisabeta, deşi înaintată în vârstă, zămislise un fiu, şi că era acum în luna a şasea. Această uluitoare veste despre cineva din familia ei a fost hotărâtoare pentru ca Maria să înţeleagă în cele din urmă că vestea adusă de înger era ceva real. Aşadar, s-a supus sorţii rostind aceste cuvinte memorabile care oglindeau mândra ei smerenie: „Iată roaba Domnului. Fie mie după cuvântul tău!”

Nu există în toată istoria o scenă mai emoţionantă decât aceea în care Gabriel îi dezvăluie Fecioarei tremurânde că e însărcinată, iar ea acceptă faptul ca pe o deosebită onoare: nici nu-i de mirare că atâţia mari artişti ai Occidentului au încercat să dea viaţă acestui episod numit „Buna Vestire”. Maria s-a dovedit remarcabil de energică şi hotărâtă pentru vârsta ei. A vrut să se convingă în legătură cu starea verişoarei Elisabeta, aşa că a pornit imediat, singură, la un drum lung prin ţinutul deluros al Iudeii, unde Elisabeta locuia împreună cu bărbatul ei, Zaharia, care era preot şi slujea periodic în Templul din Ierusalim.

A doua scenă remarcabilă din istoria lui Iisus s-a petrecut la sosirea Mariei şi e descrisă tot de Luca. Văzând-o pe Maria, Elisabeta şi-a simţit copilul, viitorul Sfânt Ioan

Botezătorul, săltând în pântece, şi Sfântul Duh i-a dat de înţeles imediat că şi Maria era însărcinată şi că-l purta pe Fiul lui Dumnezeu. „Şi cu glas mare”, Elisabeta a spus: „Binecuvântată eşti tu între femei şi binecuvântat este rodul pântecelui tău. Şi de unde mie aceasta, ca să vină la mine Maica Domnului meu?” (Luca 1, 41-43)

Felul în care răspunde Maria acestui salut este unul dintre cele mai izbitoare pasaje din Noul Testament. Cuvintele răspunsului ei devin cu uşurinţă versuri şi mi-am luat libertatea de a le transcrie ca atare, ele fiind adesea puse pe muzică (Luca 1, 46-53):

Măreşte sufletul meu pe Domnul.
Şi s-a bucurat duhul meu de Dumnezeu, Mântuitorul meu.
Că a căutat spre smerenia roabei Sale:
că, iată, de acum mă vor ferici toate neamurile.
Că mi-a făcut mie mărire Cel Puternic;
şi sfânt este numele Lui.
Şi mila Lui în neam şi în neam
spre cei ce se tem de El.
Făcut-a tărie cu braţul Său; risipit-a
pe cei mândri în cugetul inimii lor.
Coborât-a pe cei puternici de pe tronuri şi
a înălţat pe cei smeriţi.
Pe cei flămânzi i-a umplut de bunătăţi;
şi pe cei bogaţi i-a scos afară deşerţi.

Acest măreţ imn de laudă, cunoscut pe drept cuvânt sub denumirea de *Magnificat,* înalţă spiritul celor săraci şi năpăstuiţi şi prefigurează una dintre temele centrale ale preoţiei lui Iisus. Povestirea din Evanghelie nu conţine doar adevărul, ci şi rodul adevărului, frumuseţea lui, şi iată că Maria, purtându-l pe Iisus în pântece, creează o poezie de o forţă copleşitoare.

Luca spune că Maria a rămas trei luni cu Elisabeta. Pe urmă, s-a întors la Nazaret şi i-a povestit lui Iosif în ce stare

se afla. Aflăm din Evanghelia după Matei (1, 19-25), care în multe privinţe este cea mai detaliată şi bazată pe surse aramaice, că logodnicul ei, care o socotise pe Maria fecioară, a fost şocat de veştile ei. Dar „drept fiind şi ne-vrând s-o vădească, a voit s-o lase în ascuns. Şi cugetând el acestea”, i s-a arătat un înger „în vis” şi i-a spus: „… nu te teme a lua pe Maria, logodnica ta, că ce s-a zămislit într-însa este de la Duhul Sfânt. Ea va naşte Fiu şi vei chema numele Lui: Iisus, căci El va mântui poporul Său de păcatele lor.” Matei spune că a făcut cum i-a spus îngerul „şi a luat la el pe logodnica sa”. Tot de la el aflăm că Iosif şi Maria nu au locuit împreună până la naşterea lui Iisus. Într-adevăr, cele mai vechi tradiţii insistă asupra faptului că Maria a rămas fecioară toată viaţa, dar că Iosif le-a arătat ei şi copilului ei toată dragostea unui bărbat devotat.

Următorul episod a avut loc la patru sau cinci luni după aceea, când un decret al împăratului Augustus, referitor la un recensământ necesar pentru taxarea populaţiei, a fost transmis supuşilor lui Irod de către Quirinius, guvernatorul Siriei. Li se ordona tuturor să se înregistreze în oraşele în care erau născuţi. Având în vedere că erau amândoi din casa lui David, Iosif şi Maria au plecat (Maria fiind „însărcinată”, după cum spune Luca în 2, 5) către Ierusalim, oraşul pe care David l-a cucerit şi l-a alipit regatului iudeilor, dar mai precis la Betleem, un orăşel cu o singură stradă, aflat la o depărtare de zece kilometri şi asociat în mod special cu numele lui David. Maria era o adolescentă robustă. Era a treia călătorie pe care o făcea de când era însărcinată. Odată ajunşi la Betleem, „s-au împlinit zilele ca ea să nască. Şi a născut pe Fiul său, Cel Unul-Născut şi L-a înfăşat şi L-a culcat în iesle, căci nu mai era loc de găzduire pentru ei” (Luca 2, 6-7). Un secol mai târziu, Iustin Martirul, care venea de la o distanţă de aproximativ şaizeci şi cinci de kilometri de Betleem, repetând legendele locale, a spus că ieslea era o peşteră; şi nu este exclus, fiindcă sunt multe peşteri pe parapetul de calcar unde e situat Betleemul.

Nu se pomeneşte nici de doctor, nici de moaşă, şi se pare

că numai Iosif a fost în preajma Mariei la naştere.

Dar n-a fost nevoie de ajutor. Maria s-a descurcat singură, iar copilaşul ei a fost şi a rămas sănătos pe tot parcursul vieţii. Au avut însă vizitatori (Luca 2, 8-18; Matei 2, 1-12). Luca povesteşte că nişte păstori de prin părţile locului, „stând pe câmp şi făcând de strajă noaptea împrejurul turmei lor", au tresărit la apariţia unei lumini surprinzătoare, pe care au recunoscut-o ca fiind o apariţie îngerească, „şi s-au înfricoşat cu frică mare". Dar îngerul le-a spus: „Nu vă temeţi. Căci, iată, vă binevestesc vouă bucurie mare. [...] Că vi s-a născut azi Mântuitor, Care este Cristos Domnul, în cetatea lui David. [...] Veţi găsi un prunc înfăşat, culcat în iesle." Şi deodată s-a auzit un cor ceresc: „Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu şi pe pământ pace, între oameni bunăvoire!" Păstorii au hotărât să meargă la Betleem, şi i-au găsit pe Iisus, Maria şi pe Iosif, întocmai cum le spusese îngerul, în staul. Le-au explicat toate acestea oamenilor de acolo şi „toţi câţi auzeau se mirau". I-au spus şi Mariei despre lumină, şi despre înger, şi despre cor, aşa încât ea „păstra toate aceste cuvinte, punându-le în inima sa".

Ceea ce Luca, spre deosebire de Matei, n-a descris este sosirea următorilor vizitatori, „magii de la Răsărit". Au venit cu daruri: aur, tămâie şi smirnă – comori „din vistierie", cum zice Matei, potrivite unui rege. Căci magii erau astrologi, deprinşi să observe cerul şi să facă prevestiri urmărind schimbările configuraţiei stelelor. Mai ales poziţia unei anume stele anunţa, credeau ei, că se născuse un rege al iudeilor. Magii au mers la Ierusalim, s-au prezentat la curtea lui Irod şi au cerut să fi se dea instrucţiuni. Irod, „adunând pe toţi arhiereii şi cărturarii poporului", le-a cerut să i se precizeze pe baza Scripturilor unde trebuia să se nască, potrivit profeţiilor, regele, sau Mântuitorul, sau Cristosul. Şi au răspuns: Betleem. Irod a vorbit cu magii în ascuns şi i-a trimis la Betleem. „Mergeţi şi cercetaţi cu de-amănuntul despre Prunc şi, dacă îl veţi afla, vestiţi-mi şi mie, ca, venind şi eu, să mă închin Lui."

Magii şi povestea lor despre nou-născutul care avea să fie regele iudeilor au stârnit paranoia lui Irod. Matei spune că magii, „luând înştiinţare în vis să nu se mai întoarcă la Irod, pe altă cale s-au dus în ţara lor”. Iosif a fost şi el prevenit într-un vis că Irod le pusese gând rău lui, Mariei şi pruncului. I s-a spus: „Scoală-te, ia Pruncul şi pe mama Lui şi fugi în Egipt şi stai acolo până ce-ţi voi spune, fiindcă Irod are să caute Pruncul ca să-L ucidă.” Iosif a făcut cum i s-a spus. Şi „Fuga în Egipt” a devenit un episod dintre cele mai memorabile, care i-au inspirat pe artişti de-a lungul timpurilor – este subiectul celei mai frumoase opere a lui Caravaggio, păstrată azi la Galeria Doria Pamphilj din Roma. Cei trei se odihnesc. Iosif ţine o partitură muzicală în faţa unui înger tânăr, care-i cântă Fecioarei un imn la vioară, în timp ce Maria şi pruncul dorm.

Terorizat de gândul că un rege-prunc îi va fura împărăţia, Irod a comis cea mai mare crimă din lunga lui viaţă plină de ticăloşii. A trimis asasini înarmaţi şi „a ucis pe toţi pruncii care erau în Betleem şi în toate hotarele lui, de doi ani şi mai jos” (Matei 2,16). A fost ultima sa acţiune. La câteva săptămâni după aceea a murit. Teritoriile i-au fost împărţite şi fiul lui, Arhelau, a moştenit Iudeea. Iosif a aflat de toate acestea şi s-a întors acasă cu familia lui. Dar a avut grijă să se ferească de Iudeea, temându-se ca Arhelau să nu fi moştenit firea bănuitoare a tatălui său, şi a revenit la Nazaret, în Galileea, pe o cale ocolită, prin Gaza şi Samaria.

Istoria naşterii lui Iisus, vizita păstorilor şi a magilor formează partea idilică a Naşterii Domnului şi dă copilăriei lui Iisus calitatea unei minunate cărţi de poveşti care, de două mii de ani încoace, farmecă pe oricine, tineri şi vârstnici. Dar uciderea pruncilor – denumirea sub care a ajuns să fie cunoscut acest episod – ne aminteşte de latura întunecată a vieţii pe care o duceau oamenii primului secol după Cristos într-o provincie mai puţin cunoscută a Imperiului Roman: cruzimea atroce, neînfrânată a puterii, absenţa oricărei autorităţi legale care să pună stavilă celor puternici şi dispreţului lor faţă de viaţa omenească, chiar şi

cea mai firavă. Aceasta era realitatea netrebniciei omeneşti pe care Iisus s-a născut ca s-o elimine şi s-o înfiereze, şi care până la urmă i-a adus sfârşitul. Uciderea pruncilor este o anticipare a Golgotei.

Câţiva oameni au putut citi viitorul, aşa cum ne spune Luca (1, 13-23, 59-65). Luca scrie că bărbatul Elisabetei, Zaharia, s-a arătat neîncrezător când îngerul Gabriel i-a spus că nevasta lui, deşi înaintată în vârstă, era însărcinată cu cel care avea să fie Ioan Botezătorul, şi ca pedeapsă i s-a luat graiul. Dar, după ce s-a născut copilul şi l-au dus să fie tăiat împrejur, Elisabeta n-a vrut să-i dea numele tatălui, ci a stăruit să fie numit Ioan. Vecinii şi verii ei s-au împotrivit: „Nimeni din rudenia ta nu se cheamă cu numele acesta. Şi au făcut semn tatălui său cum ar vrea el să fie numit.” Spre surprinderea lor, Zaharia, „cerând o tăbliţă, a scris, zicând: Ioan este numele lui. Şi toţi s-au mirat”. Dar şi mai remarcabil, „îndată i s-a deschis gura şi limba şi vorbea, binecuvântând pe Dumnezeu”, însă, aşa cum s-a întâmplat cu multe incidente din istoria lui Iisus, acest fericit episod a fost pus în umbră de lumea ameninţătoare din jur. Cu siguranţă că vestea acestei nemaipomenite naşteri s-a răspândit şi a ajuns şi la urechile mereu bănuitoare ale lui Irod. O veche tradiţie, transcrisă de primii Părinţi, printre care şi Origene, afirmă că Irod a dat ordin ca Zaharia să fie ucis „între templu şi altar”. Aşadar, el e venerat ca unul dintre primii martiri.

Mai era şi un alt preot care slujea la Templu, Simeon. Luca spune că era „drept şi temător de Dumnezeu”, şi încrezător în venirea lui Mesia. Avusese, într-adevăr, o revelaţie şi „i se vestise de către Duhul Sfânt că nu va vedea moartea până ce nu va vedea pe Cristosul Domnului” (Luca 2, 25-26). Când Maria şi Iosif au venit la Templu pentru ritualul de purificare după naştere şi pentru tăierea împrejur a lui Iisus – ambele potrivit legii iudaice –, bătrânul Simeon era de faţă. A luat pruncul în braţe, a binecuvântat pe Dumnezeu şi a spus, în cuvinte poetice al căror ecou a ajuns până la noi, străbătând generaţii întregi (2, 29-32):

Acum slobozeşte pe robul Tău,
după cuvântul Tău, în pace,
Că ochii mei văzură mântuirea Ta,
pe care ai gătit-o înaintea feţei tuturor popoarelor,
Lumină spre descoperirea neamurilor
şi slavă poporului Tău Israel.

Dar, continuă Luca (2, 34-40), întorcându-se spre Maria, bătrânul a adăugat, pe un ton mai sumbru, diferit de cel plin de veselie din primele episoade ale vieţii lui Iisus: „Iată, Acesta este pus spre căderea şi spre ridicarea multora din Israel. [...] Şi prin sufletul tău va trece sabie, ca să se descopere gândurile din multe inimi.” Alături de Simeon era şi o bătrână, numită Ana, pe care Luca o descrie ca fiind „proorociță” şi „văduvă, în vârstă de optzeci şi patru de ani”, care era mereu la Templu, „slujind noaptea şi ziua în post şi în rugăciuni”. Şi ea l-a recunoscut în copil pe Mântuitor. Previziunile şi avertismentele rostite de Ana şi Simeon s-au alăturat celorlalte vorbe pe care Maria le păstra cu sfinţenie în inima ei. A observat că, privind profeţiile într-o perspectivă mai largă, copilul ei va da „lumină neevreilor” – chiar întregii omeniri, nu numai evreilor – şi că jertfa lui o va străpunge ca o sabie. Pe măsură ce „copilul creştea şi se întărea cu duhul, umplându-Se de înţelepciune şi harul lui Dumnezeu”, ea a petrecut fără îndoială multe ore de nelinişte cugetând la soarta lui, la durerea cumplită, dar şi la bucuria pe care i-o va aduce.

Maria i-a povestit lui Luca o întâmplare extraordinară (2, 42—51) care îi confirma speranţele pentru copil, dar pe care îi era peste putinţă s-o înţeleagă. Maria, Iosif şi copilul formau o familie unită, căreia în credinţa creştină i se spune pe bună dreptate „Sfânta Familie”. Căminul lor din Nazaret era plin de o profundă cucernicie, se rosteau multe rugăciuni, praznicele şi rânduielile iudaice erau scrupulos respectate. De Paşte, plecau în fiecare an la Ierusalim, ca să facă ofrandă în Templu. Aceasta dovedeşte că Iosif era

prosper în meseria lui şi că familia ducea o viaţă relativ îmbelşugată, deoarece călătoria era lungă şi costisitoare, iar Iosif îşi întrerupea lucrul săptămâni întregi. În acest pelerinaj erau însoţiţi de multe „rude şi cunoscuţi”. Când Iisus a împlinit doisprezece ani, au socotit că era destul de mare ca să pornească singur la drum şi să vadă lumea cu ochii lui. Templul, reconstruit de Irod la o scară gigantică, era un labirint enorm de curţi, felurite încăperi şi coridoare, iar Ierusalimul în sine era un oraş mare, cu palate, cetăţi şi o puzderie de case. Când a venit vremea să se întoarcă acasă, „Iisus a rămas în Ierusalim şi părinţii Lui nu ştiau”. Credeau că se află cu prietenii lor în convoiul de catâri şi măgari şi că o luaseră înainte, „cale de o zi”, dar apoi, cuprinşi de frică, şi-au dat seama că rămăsese în urma lor în oraşul acela sfânt şi primejdios.

Luca scrie că după trei zile de căutări disperate „L-au aflat în templu, şezând în mijlocul învăţătorilor, ascultându-i şi întrebându-i. Şi toţi care îl auzeau se minunau de priceperea Lui”. Acestea sunt, desigur, vorbele mândre ale unei mame iubitoare, care îşi aminteşte însă şi schimbul de cuvinte ce-a urmat, diferit şi surprinzător. Maria l-a dojenit pe Iisus pentru nechibzuinţa lui: „Fiule, de ce ne-ai făcut nouă aşa? Iată, tatăl Tău şi eu Te-am căutat îngrijoraţi.” Şi el a răspuns: „Oare nu ştiaţi că în cele ale Tatălui Meu trebuie să fiu?” Luca adaugă: „Dar ei n-au înţeles cuvântul pe care l-a spus lor.” Este izbitor faptul că aceste prime cuvinte rostite de Iisus care ni s-au păstrat corespund pe deplin întregii lui vieţi şi misiuni: el trebuie să facă lucrarea lui Dumnezeu. Şi, cu toate că Maria, din respect, se referă la Iosif ca fiind tatăl lui, Iisus ştie şi crede deja că Tatăl lui este Dumnezeu, ceea ce şi spune fără ascunzişuri.

Maria, adaugă Luca, „păstra în inima ei aceste cuvinte”. Dar acela a fost momentul când şirul povestirilor Mariei despre zămislirea lui Iisus, despre naşterea şi copilăria lui a încetat abrupt. Iisus s-a întors la Nazaret cu Maria şi Iosif „şi le era supus”. Luca sare apoi peste următorii optsprezece ani ai vieţii lui Iisus şi o reia când Iisus este botezat de

Sfântul Ioan. Aceeaşi tăcere o păstrează şi ceilalţi evanghelişti. Ne întristează că nu ştim absolut nimic referitor la mai bine de jumătate din viaţa lui Iisus, ce a făcut, pe unde a fost sau cum a trăit.

Putem fi siguri că era un om educat. Practic, toţi copiii evrei inteligenţi erau educaţi dacă dispuneau de mijloacele materiale necesare, şi Iisus era dintr-o familie destul de înstărită. Avem dovada că ştia să citească, deoarece cunoştea în profunzime Scripturile. Mai mult, scepticismul său în legătură cu ele este dovada studiului neîntrerupt şi de la o vârstă fragedă al acestor texte. La doisprezece ani, era perfect capabil să participe la o discuţie savantă despre semnificaţia lor. Avem şi dovada că ştia să scrie, deşi nu există decât o singură referire în această privinţă.

Este vorba de episodul în care i-a împiedicat pe iudeii puritani, dar ipocriţi, să o ucidă cu pietre pe femeia adulteră, scriindu-le propriile păcate pe nisip. Faptul că a izbutit un asemenea lucru anevoios şi că scrierea lui a putut fi de îndată citită şi înţeleasă demonstrează că avea un scris neobişnuit de clar şi de citeţ, pe care l-am putea compara cu cel al unui cărturar. Dar nimic din ce a scris Iisus n-a supravieţuit. Şi nici nu ştim ce altceva a citit în afară de Scripturi.

Ştim însă chiar din spusele lui, consemnate şi transmise nouă, că era un om civilizat, cultivat, educat, care îşi alegea cuvintele cu multă grijă şi precizie, blândeţe, acurateţe şi tact – toate acestea fiind dovada unor ample lecturi de texte laice şi religioase. Credinţa mea este că latina şi greaca îi erau de asemenea familiare, la fel ca şi limba maternă, aramaica, şi ebraica, pe care le vorbea şi le citea ca orice iudeu cultivat, păstrător al legilor. E de bănuit că exprimarea lui poetică – un dar pe care-l avea din naştere (ca şi mama lui) – a căpătat-o din lectura permanentă a versurilor, pe care de multe ori le învăţa pe de rost. Cred că aceste lecturi includeau nu numai texte ebraice, ca de pildă Cartea lui Iov, care e plină de poezie şi cântece religioase cărora le zicem Psalmi, ci şi poeţii greci, ale căror opere

circulau la vremea aceea în imperiu. Cred că Iisus putea să recite din Homer şi Euripide, poate că şi din Vergiliu. Dar aceasta e doar o ipoteză.

Probabil că Iisus era în multe privinţe un autodidact. Cuvintele, conceptele pe care le folosea nu trădează niciun fel de deformaţie academică ori pecetea vreunui sistem. El respingea astfel de lucruri şi dezaproba legalismul din învăţăturile morale. Imaginaţia lui Iisus era neîntinată de sala de clasă sau de amfiteatrul prelegerilor. Fiind autodidact, n-a pus nicicând piciorul în asemenea locuri şi din această cauză n-a fost luat în serios de criticii săi, care-l considerau lipsit de educaţie. Ioan ne informează că iudeii din Templu, uimiţi de învăţăturile lui Iisus, surâdeau dispreţuitor: „Cum ştie Acesta carte fără să fi învăţat?” (7, 15) Nu putem decât să ghicim unde găsea tânărul Iisus cărţile pe care le studia. Dar ele nu erau rare, existau scrieri de tot felul în lumea iudaică, chiar şi într-un orăşel ca Nazaretul.

Mai lesne de crezut este că Iisus avea cunoştinţe bogate de agricultură şi comerţ, aşa cum rezultă limpede din felul sigur şi competent în care abordează aceste probleme practice în predicile şi pildele sale. Repertoriul imens de care dispunea era unul dintre motivele pentru care veneau să-l asculte atât de mulţi oameni, fiindcă mai toţi recunoşteau şi aprobau referirile la propriile lor ocupaţii. Presupun că aceste cunoştinţe oglindeau o experienţă reală. Când a murit Iosif, în timpul absenţei lui Iisus, gospodăria din Nazaret s-a destrămat şi Maria a plecat să stea ba cu unul, ba cu altul dintre numeroşii membri ai familiei sau clanului ei, care includeau şi o soră cu copii adulţi, numiţi uneori fraţii lui Iisus.

Atunci ar fi fost natural ca Iisus, hotărât să nu preia atelierul de tâmplărie al lui Iosif, să fi plecat în lumea largă în căutare de noi experienţe, şi pe urmă, la timpul cuvenit, să continue mai eficient „lucrarea Tatălui”. N-avem cum să ştim ce-a făcut. Unii cred că a devenit esenian. Dar învăţăturile lui Iisus şi comportamentul lui sunt atât de

străine tuturor lucrurilor pe care le cunoaştem din Manuscrisele de la Marea Moartă despre secta esenienilor, încât putem exclude această presupunere. Nu e plauzibil nici că a intrat într-o altă sectă, şi erau multe. Fanatismul de orice fel îi era străin. Nu purta niciunul dintre stigmatele clericului profesionist, ale călugărului sau sihastrului: era moderat, îi displăceau religiozitatea dusă la extrem şi respectarea strictă a Legii, se simţea bine şi în largul lui alături de bărbaţi şi femei de orice factură temperamentală şi se ferea de singurătate, cu excepţia momentelor de rugăciune. Era sociabil, prietenos şi căuta tot timpul noi tovarăşi, noi prieteni.

Toate acestea sunt mărturia unei experienţe vaste în domenii diverse. Credinţa mea e că Iisus a trecut intenţionat de la o ocupaţie la alta nu numai ca să înveţe noi meserii, ci şi ca să cunoască tot felul de oameni. Acesta este unul dintre motivele pentru care şi-a amânat misiunea până la vârsta de treizeci de ani. Trebuie să fi lucrat în agricultură, despre care ştia o mulţime de lucruri. Cred că o perioadă a fost păstor. Oile şi îngrijirea lor ocupă un loc dominant în spusele sale, şi figura Păstorului celui Bun e atât de centrală în învăţăturile lui, încât nu pot crede decât că această îndeletnicire a ocupat un loc deosebit în experienţa lui de viaţă, dar şi în inima lui. Bărbaţii aceia simpli şi aspri care s-au înghesuit în jurul ieslei la naşterea lui l-au făcut, am putea spune, membru onorific pe viaţă al breslei păstorilor. Experienţa lui de păstor ne-ar putea ajuta să-i înţelegem dragostea pentru regiunile mai înalte, unde prefera să se retragă în momentele importante din viaţa lui, sau obiceiul de a-şi alterna convivialitatea normală cu perioade de singurătate în care să se roage.

Iată, aşadar, ce ştim despre naşterea şi copilăria lui Iisus şi ce putem ghici despre viaţa lui între doisprezece şi treizeci de ani, când şi-a început preoţia şi şi-a făcut intrarea în strălucirea orbitoare a povestirilor din Evanghelii.

II

Botezul, ispita şi apostolii

Ţara în care şi-a început Iisus preoţia era prosperă, dar instabilă şi nici pe departe liniştită, clocotind de zvonuri despre evenimente miraculoase care urmau să aibă loc. Masele se puteau aduna pe neaşteptate, gata să ia foc şi să explodeze, şi erau greu de ţinut în frâu. Cârmuitorii romani, precum şi regii-marionete şi marii preoţi cărora li se delega parţial puterea aveau ca principal obiectiv public menţinerea păcii. Erau mai ales circumspecţi cu privire la demagogii spirituali aparţinând tradiţiei ebraice a profeţilor. Existau probabil peste trei milioane de evrei, dintre care doar în Galileea mai mult de un milion, şi aproximativ zece la sută din locuitorii Imperiului Roman erau, într-un fel sau altul, influenţaţi de învăţătura iudaică. Monoteismul iudaic, cu certitudinile lui doctrinare şi preceptele morale detaliate, se bucura de popularitate printre oamenii serioşi şi civilizaţi de pretutindeni. Partea proastă era că iudaismul, religie străveche de mai bine de o mie de ani, a cărei lege era probabil adaptată nevoilor unor oameni primitivi ai deşertului, nu avea sens într-o comunitate sofisticată, tot mai urbanizată şi mai comercială din secolul I d.Cr., şi constituia o imensă povară în viaţa de zi cu zi. Iudaismul nu fusese niciodată fundamental reformat, şi era administrat şi aplicat de preoţi şi cărturari care formau nişte elite închise, ale căror posturi erau adesea ereditare şi care se opuneau cu fanatism oricărei schimbări. Reprezentanţii acestora erau de asemenea capabili să se alieze în mod cinic cu autorităţile romane pentru a-i împiedica pe reformatori să incite masele.

Prin urmare, în timpul lui Iisus, iudaismul era copt pentru

reforme, aşa cum avea să fie creştinismul la începutul secolului XVI. Întrebarea era: reforma trebuia înfăptuită în mod violent, laic, pentru a restaura regatul iudeilor aşa cum existase în timpul lui David şi al macabeilor? Aceasta era opinia unora din sectele fundamentaliste, ca esenienii şi zeloţii, opinie care a avut până la urmă câştig de cauză printre evreii din generaţia de după moartea lui Iisus şi a dus la Marea Revoltă şi la distrugerea Ierusalimului. Alternativa consta în revoluţia spirituală, înlocuirea legii nereformate a lui Moise cu un Nou Testament bazat pe iubire şi bună vecinătate, care să poată fi acceptat de toate păturile comunităţii şi de toate popoarele.

Aceasta era calea pe care mergea vărul lui Iisus, Ioan, fiul Elisabetei. Ioan avusese o viziune în anii tinereţii şi era conştient de misiunea specială pe care trebuia să o îndeplinească. Pentru a se pregăti în acest scop, trăise mulţi ani în deşert şi se obişnuise cu viaţa de acolo. „Şi Ioan era îmbrăcat în haină de păr de cămilă, avea cingătoare de piele împrejurul mijlocului şi mânca lăcuste şi miere sălbatică” (Marcu 1,6). Toţi cei patru evanghelişti ştiau multe despre Ioan, îi recunoşteau importanţa în viaţa lui Iisus şi au acordat în Evanghelii spaţiul cuvenit misiunii sale. E posibil să fi avut toţi o sursă comună de informaţii: Ioan însuşi, sau unul dintre cei mai apropiaţi ucenici ai săi (Marcu 1, 2-9 şi urm.; Matei 3, 1-15; Luca 3, 2—22; Ioan 1, 6—34). Ioan era foarte smerit. Ştia că nu este Cristosul despre care profeţii prevestiseră că va veni ca izbăvitor şi mântuitor. Repeta adesea cuvintele lui Isaia: „Eu sunt glasul celui ce strigă în pustie: «Îndreptaţi calea Domnului», precum a zis Isaia proorocul” (Ioan 1, 23). El ştia că va veni Cristos: „Cel care vine după mine, Care înainte de mine a fost şi Căruia eu nu sunt vrednic să-I dezleg cureaua încălţămintei” (Ioan 1,27).

Ioan propovăduia că în vederea pregătirii pentru Cristos şi Noua Rânduială toţi trebuie să vină la el, pe malul Iordanului, ca să fie cufundaţi în apa lui. Acest act, căruia îi spunea botez, era necesar pentru ca oamenii să se spele de păcate şi de obiceiurile din trecut şi să devină astfel oameni

noi. Însă recunoştea că era mai degrabă un act simbolic şi că era nevoie de puterea dumnezeiască a lui Cristos însuşi pentru ca transformarea lăuntrică să se înfăptuiască. Ioan insista întotdeauna asupra acestui lucru şi nu pretindea că săvârşeşte el vreun miracol. Totuşi, atrăgea enorm de multă lume, dar şi atenţia autorităţilor. Aflăm din Evanghelia după Ioan (1, 19-27): „au trimis la el iudeii din Ierusalim, preoţi şi leviţi, ca să-l întrebe: Cine eşti tu? Şi el a mărturisit şi n-a tăgăduit; şi a mărturisit: Nu sunt eu Cristosul. [...] Eu botez cu apă; dar în mijlocul vostru se află Acela pe care voi nu-L ştiţi.” După care a exprimat acea imagine a smereniei sale – „şi Căruia eu nu sunt vrednic să-I dezleg cureaua încălţămintei”.

Asemănarea descrierilor din diferitele Evanghelii şi redarea repetată a cuvintelor lui Ioan Botezătorul ne dovedesc limpede că avem de-a face cu relatările mai multor martori oculari. Evanghelia după Ioan este şi mai dramatică în continuare: „A doua zi a văzut Ioan pe Iisus venind către el şi a zis: Iată Mielul lui Dumnezeu, Cel ce ridică păcatul lumii” (Ioan 1, 29). Potrivit celor povestite lui Matei de martorul ocular, Ioan i-a spus lui Iisus: „Eu am trebuinţă să fiu botezat de Tine, şi Tu vii la mine? Şi răspunzând, Iisus a zis către el: Lasă acum, că aşa se cuvine nouă să împlinim toată dreptatea.” Atunci, Ioan l-a botezat pe Iisus, şi când a ieşit din apă „îndată cerurile s-au deschis şi Duhul lui Dumnezeu s-a văzut pogorându-se ca un porumbel şi venind peste El. Şi iată glas din ceruri zicând: Acesta este Fiul Meu cel iubit întru care am binevoit” (Matei 3, 14-17). Potrivit lui Luca, un martor ocular a spus: „Şi S-a coborât Duhul Sfânt peste El, în chip trupesc, ca un porumbel” (Luca 3, 22). Indiferent dacă porumbelul era real sau figurat, toate cele patru relatări coincid în ceea ce este esenţial, şi anume că botezul lui Iisus a fost un eveniment extraordinar, la care prezenţa lui Dumnezeu a fost vizuală şi auditivă şi la care a asistat o mulţime de oameni, bărbaţi şi femei.

Am putea pune întrebarea: De ce avea nevoie Iisus de botez? Nu era Fiul lui Dumnezeu deja pregătit, în toate

privinţele, pentru misiunea lui? Aceasta era şi părerea lui Ioan. Dar Iisus era ferm convins că trebuie să treacă prin ceremonia primenirii şi sublinia caracterul universal al tainei botezului – necesitatea ca fiecare fiinţă omenească să se spele de petele trecutului şi să fie nouă şi proaspătă şi curată. Acesta a fost începutul efectiv şi simbolic al misiunii lui neotestamentare, care avea să culmineze cu instituirea euharistiei cu pâine şi vin – trupul şi sângele lui Iisus – de la Cina cea de Taină, înaintea jertfei lui trupeşti şi a Răstignirii.

Botezul lui Iisus a fost şi punctul culminant al misiunii lui Ioan. Capitolul 3 din Luca ne dă amănunte despre Ioan „propovăduind botezul pocăinţei, spre iertarea păcatelor" (Luca 3, 3). Cuvintele sale erau aspre şi mânioase şi prevesteau avertizările cele mai severe ale lui Iisus. Când i-a recunoscut pe farisei şi saduchei printre cei care au venit să fie botezaţi, le-a strigat: „Pui de vipere, cine v-a arătat să fugiţi de mânia ce va să fie?" (Matei 3, 7) Ioan Botezătorul insista asupra faptului că atunci când va veni Cristos „va curăţa aria Sa şi va aduna grâul în jitniţă, iar pleava o va arde cu foc nestins" (Matei 3, 12). Erau vorbe periculoase şi fără îndoială că au fost transmise autorităţilor religioase, ceea ce a dus la arestarea lui de către Irod Antipa, guvernatorul-marionetă al Romei în Galileea, care deja era înfuriat fiindcă Ioan criticase căsătoria lui incestuoasă cu Irodiada, soţia fratelui său. Nu degeaba era ea nepoata lui Irod cel Mare. Când Ioan se afla în temniţă, Irodiada a îndemnat-o pe fiica ei, Salomeea, să-l aţâţe pe Irod cu un dans lasciv la o petrecere. Antipa a fost atât de fermecat de ea, încât i-a promis, drept răsplată, orice va cere. Instruită de mama ei, Salomeea a cerut capul lui Ioan Botezătorul, şi tatăl ei vitreg i-a îndeplinit, fără tragere de inimă, dorinţa. Acest eveniment înfiorător i-a înfricoşat pe mulţi evrei pioşi care ascultaseră predicile lui Ioan. Iar pentru Iisus a fost încă un semnal, alături de uciderea pruncilor şi a lui Zaharia, că misiunea lui era periculoasă; îi demonstra foarte limpede brutalitatea neînfrânată a lumii laice, ai cărei reprezentanţi erau oricând gata să-i nimicească pe cei pregătiţi să

înfăptuiască lucrarea lui Dumnezeu, dar şi pe cei care, din întâmplare, se implicau în ea. Era încă un avertisment al morţii lui pe cruce.

Îndată după botez – parte integrantă a pregătirii pentru preoţia sa–, Iisus a plecat în pustie. Toate cele trei Evanghelii sinoptice menţionează acest episod, afirmând că a plecat într-acolo la cererea Duhului Sfânt (Marcu 1, 12-13; Matei 4, 1-11; Luca 4, 1-12). La Marcu, relatarea e mai superficială, dar Matei şi Luca descriu această experienţă în detaliu. Iisus s-a dus în pustie – ţinutul pustiu la răsărit de Iordan – în primul rând ca să se roage. Era un om sociabil, şi Evangheliile dovedesc în repetate rânduri acest lucru. Dar se retrăgea adesea în rugăciune. Când petrecea cu semenii, era şi el om, în toată puterea cuvântului, dar când se ruga şi vorbea direct cu Dumnezeu, Tatăl lui, era şi el, implicit, dumnezeiesc. Din această cauză, prefera întotdeauna să fie singur. Când se ruga, nu stătea în picioare, după obiceiul iudeilor. Îngenunchea, arătând că era supus voinţei Tatălui. Pentru el, rugăciunea însemna despărţirea de semeni, înălţarea spre divinitate, act simbolizat prin altitudine. Alegea ca loc de rugăciune un deal sau un munte – cum s-a întâmplat şi în momentele Schimbării la Faţă (vom vedea mai târziu) pe Muntele Măslinilor, în Grădina Ghetsimani înaintea Patimilor, şi pe muntele înalt unde şi-a făcut ultimele rugăciuni pe pământ înainte de a se înălţa la ceruri.

Aşadar, în pustie, Iisus căuta înălţimi pentru singurătatea din timpul rugăciunii. A postit patruzeci de zile. Nu ştim cât de tare s-a abţinut de la mâncare şi băutură. Dar Matei şi Luca insistă că era foarte slăbit şi înfometat. Apoi, când trupul îi era slăbit, i-a dat târcoale ispita, nu numai în gând, ci şi întrupată în Satana. Nu e singura ocazie când Iisus a recunoscut că a fost ispitit. La fel s-a întâmplat şi în Ghetsimani. Îngrozit de enormitatea suferinţei prin care avea să treacă, s-a rugat Tatălui să-l cruţe, pe urmă s-a supus. Dar, în pustie, nu în minte s-a dat lupta, ci cu Satana întrupat, prezenţă formidabil de puternică, pentru că l-a văzut şi l-a auzit. Faptul că Iisus le-a povestit după aceea

ucenicilor în amănunt ce s-a întâmplat ne arată cât de important a fost pentru el să-i înveţe că răul nu e doar obiectiv şi material, ci şi subiectiv şi personal; că Satana există şi că trebuie biruit cu forţa voinţei şi făcând clar deosebirea între bine şi rău. Iisus a transformat propria lui ispită într-o experienţă universală.

În cazul lui Iisus, era vorba de ispita de a-şi folosi puterea dumnezeiască în scopuri materiale pământeşti: mai întâi, să facă pâine din pietre; apoi să-şi salveze viaţa din primejdiile de moarte; în sfârşit, să stăpânească lumea. A treia ispită (şi aici mă refer la cele spuse de Matei) era cea mai gravă, pentru că avea amploare universală: se aplica nu numai la cei asemenea lui, înzestraţi cu forţe dumnezeieşti, ci la întreaga omenire, care, datorită inteligenţei şi sârguinţei, poate dobândi puteri uriaşe ce par a fi – cel puţin la suprafaţă – dumnezeieşti. Iisus i-a spus celui care a fost sursa apostolică a lui Matei că Satana, ispitindu-l a treia oară, „L-a dus pe un munte foarte înalt şi I-a arătat toate împărăţiile lumii şi slava lor. Şi I-a zis Lui: Acestea toate Ți le voi da Ție, dacă vei cădea înaintea mea şi Te vei închina mie” (Matei 4, 8-9).

„Muntele foarte înalt” este semnificativ – o imagine care apare întotdeauna când Iisus e pe punctul de a înţelege adevăruri importante –, la fel ca pluralul „împărăţii”. Ispita se referă nu numai la state şi imperii, ci şi la cunoaştere – împărăţii ale minţii, ştiinţă –, la înţelegerea universului cu ajutorul fizicii şi matematicii, a corpului omenesc prin evoluţia darwiniană, prin biologie şi structura cromozomială, şi la explozia pătrunderii oamenilor în toate secretele universului. Aceasta era cea mai insidioasă ispită: ca oamenii să obţină victorii imense ale intelectului acceptând să venereze succesul material şi să renunţe la lumea spiritului, să pună cunoaşterea înaintea bunătăţii, stăpânirea elementelor înaintea Creatorului.

Iisus a spus că nu exista decât un singur răspuns la această din urmă ispită: „Piei, satano, căci scris este: Domnului Dumnezeului tău să te închini şi Lui singur să-I

slujeşti” (Matei 4, 11). A fi mândru de cunoaştere, de capacitatea omului de a o dobândi – ignorându-l pe Dumnezeu – este o altă formă de idolatrie. Gonit, diavolul a plecat, lăsându-l singur pe Iisus, „şi iată îngerii, venind la El, Îi slujeau” (Matei 4, 11).

Astfel, Iisus s-a întors din pustie neabătut din calea lui, iar ca om, mai înţelept şi mai experimentat. Era gata să-şi înceapă misiunea. Ce fel de om era? Nu ni se spune. Predecesorul lui, Ioan Botezătorul, este descris. Dar nici măcar o dată nu ni se dă, în cele patru Evanghelii, vreo indicaţie despre înfăţişarea lui Iisus. Nici din epistolele canonice, nici din documentele primului secol d.Cr., nu aflăm cum arăta Iisus. Abia spre mijlocul secolului al doilea, adică la mult timp după ce se pierduse şirul de mărturii orale, apare prima iconografie, dar sunt mai curând încercări de tipologie decât portrete adevărate. Atunci Iisus apare cu chipul unui bărbat fără barbă, cu trăsături ideale. Există o sută patru exemple în catacombe, nouăzeci şi şapte în sarcofage, paisprezece în mozaicuri, patruzeci şi cinci pe obiecte din sticlă aurită, cincizeci în alte obiecte şi trei în manuscrise. Mai târziu, apare ca bărbat în toată firea, cu barbă, dar tot idealizat: acesta este Isus-omul, care mai târziu e pictat şi sculptat de artişti în tradiţia occidentală. Însă prima imagine a lui Iisus cu barbă a apărut după mai multe secole de la moartea lui. În concluzie, nu există nicio dovadă sigură privitoare la înfăţişarea lui Iisus.

În schimb, ştim unele lucruri despre izbitoarea lui personalitate vizuală, despre care s-au păstrat mărturii consemnate ca atare în Evanghelii. Iisus avea un simţ de observaţie foarte ascuţit. Este remarcabil de câte ori e descris „privind”, „cercetând cu privirea”, „privind de jur împrejur”, „ridicându-şi ochii” (ultima apare de trei ori). Obiceiul său de a observa atent lucrurile punctează naraţiunea. „Privi de jur împrejur”, înainte să vorbească. „Şi îşi ridică ochii asupra discipolilor şi spuse…” „Şi Domnul se întoarse şi îşi opri privirea asupra lui Petru.” „Îşi plimbă privirea peste ei toţi adânc întristat de răceala inimilor lor.”

Îl interesau enorm de mult detaliile. Vedea tot, nimic nu-i scăpa. Martorii oculari îi observau privirea pătrunzătoare şi n-o puteau uita. Ochii lui, care înregistrau absolut totul, erau aproape sigur primul lucru care te izbea la el.

Privirea se îmbina cu atitudinea lui hotărâtă, şi asta îi uimea pe oameni. Înfăţişarea lui şi felul în care vorbea nu erau ale unui comentator al Scripturilor, ci ale unui izvor de adevăruri. Matei spune limpede: „Că îi învăţa pe ei ca unul care are putere, iar nu cum îi învăţau cărturarii lor” (Matei 7, 29). A dat dovadă de autoritate chiar de la începutul preoţiei sale. N-a trebuit să o dobândească. Era înnăscută. În lumina celor ce-au urmat, o putem socoti drept dumnezeiască. Fiind Dumnezeu, nu trebuia să treacă prin textele Scripturilor şi prin comentarii: el însuşi era adevărul întrupat. În acelaşi timp însă, era incontestabil şi om, aşa că cei care-l observau au fost uluiţi de la bun început de aerul lui autoritar. Era om – şi trebuia să fie astfel – din patru motive. Mai întâi, ca să pună la încercare credinţa oamenilor. În al doilea rând, ca să comunice cu ei ca o fiinţă omenească. În al treilea rând, ca să sufere. Şi, în al patrulea rând, ca să fie o pildă pentru toate timpurile, ceea ce nu putea face decât în calitatea lui de om – „în felul lui Iisus”. Şi, ca om, avea nevoie de ajutoare, de ucenici, de apostoli.

Alegerea apostolilor este descrisă diferit de evanghelişti (Matei 4,18 şi urm.; Marcu 1,16 şi urm.; Luca 5, 3 şi urm.; Ioan 1, 38 şi urm.). Luca spune că după experienţa din pustie Iisus a început să predice, singur, în Galileea, locul lui natal, unde erau peste o sută de sate şi orăşele, dintre care multe aveau sinagogi. În una din ele (potrivit lui Luca 4, 18 şi urm.), i s-a dat cartea lui Isaia, şi a citit din ea: „Duhul Domnului este peste Mine, pentru care M-a uns să binevestesc săracilor; M-a trimis să vindec pe cei zdrobiţi cu inima; să propovăduiesc robilor dezrobirea şi celor orbi vederea; să slobozesc pe cei apăsaţi...” Când a închis cartea şi i-a dat-o înapoi preotului, s-a aşezat, „iar ochii tuturor erau aţintiţi asupra Lui”. Şi, stând jos, a continuat să vorbească. „Şi se mirau de cuvintele harului care ieşeau din

gura Lui şi ziceau: Nu este, oare, Acesta fiul lui Iosif?” Dar Iisus era hotărât să le spună lucruri pe care ei nu voiau să le audă. Le-a amintit proverbul „Doctore, vindecă-te pe tine însuţi!” şi le-a atras atenţia „că niciun prooroc nu este bine primit în patria sa”. Apoi i-a criticat pe Ilie şi pe Elisei şi le-a amintit celor de faţă că puterea lor era limitată. Ascultătorii s-au simţit jigniţi. „Şi toţi, în sinagogă, auzind acestea, s-au umplut de mânie. Şi sculându-se, L-au scos afară din cetate şi L-au dus pe sprânceana muntelui, pe care era zidită cetatea lor, ca să-L arunce în prăpastie.” Iisus a fost nevoit să se folosească de puterile sale miraculoase. „Iar El, trecând prin mijlocul lor, S-a dus.”

Iisus a plecat la Capernaum, la Marea Galileii, şi acolo şi-a ales primii ucenici, pescari vânjoşi, puternici şi descurcăreţi, care să fie în preajma lui şi să-l apere când vorbele lui răneau vanitatea iudeilor ortodocşi. Conform capitolului 5 din Luca, Iisus le-a vorbit pescarilor de pe corabia lui Simon Petru, trasă lângă ţărm în timp ce Simon îşi spăla mrejele după o noapte de trudă zadarnică. Ca să-i mulţumească lui Simon, Iisus a făcut o mică minune. I-a spus: „Mână la adânc, şi lăsaţi în jos mrejele voastre, ca să pescuiţi.” Cu toate că nu prinseseră nimic în locul acela, Simon a făcut cum i s-a spus şi „făcând ei aceasta, au prins mulţime mare de peşte, că li se rupeau mrejele”. Şi-au chemat tovarăşii, pe Iacov şi Ioan, fiii lui Zevedeu, şi împreună cu ei au încărcat atâta peşte, încât corăbiile erau gata să se scufunde. Simon a căzut la picioarele lui Iisus, spunând: „Ieşi de la mine, Doamne, că sunt om păcătos.” Iisus a răspuns: „Nu te teme; de acum înainte vei fi pescar de oameni.” Luca adaugă: „Şi trăgând corăbiile la ţărm, au lăsat totul şi au mers după El.”

La Ioan, găsim o altă versiune despre alegerea ucenicilor. E vorba de Andrei, fratele lui Simon. El şi un altul sunt descrişi ca fiind „ucenicii” lui Ioan Botezătorul. Când l-au auzit pe Ioan spunând despre Iisus „Iată Mielul lui Dumnezeu”, au mers după el şi l-au întrebat: „Rabi (care se tâlcuieşte: Învăţătorule), unde locuieşti?” Şi el a zis: „Veniţi şi veţi vedea.” Au mers şi au stat cu el, şi atunci Andrei s-a

dus la Simon şi i-a spus: „... am găsit pe Mesia (care se tâlcuieşte: Cristos).” Atunci când Simon i-a fost prezentat lui Iisus, acesta i-a dat numele de Petru, ceea ce înseamnă piatră, sau stâncă. Matei povesteşte, la rândul lui, că Iisus le spune lui Simon şi Andrei: „Veniţi după Mine şi vă voi face pescari de oameni.” Marcu foloseşte aceeaşi frază şi spune că, astfel însoţit de cei patru pescari voinici, Iisus a mers la Capernaum şi „îndată, intrând sâmbăta în sinagogă, îi învăţa”. Faptul că Andrei era un discipol al lui Ioan Botezătorul îmi dă de înţeles că micul grup de pescari care munceau împreună se afla deja în pragul unei renaşteri religioase. Andrei nu-l însoţea însă tot timpul pe Ioan. Iisus a insistat ca toţi din grup să fie permanent alături de el, şi ei i-au dat ascultare. Fiii lui Zevedeu, ne spune Marcu, au mers cu Iisus: „... lăsând pe tatăl lor, Zevedeu, în corabie, cu lucrătorii, s-au dus după El.”

Iisus era neînduplecat şi spunea că aleşii lui trebuie să pună misiunea înainte de toate. Aşa cum reiese dintr-un pasaj uluitor din Evanghelia după Matei (10, 34-38), Iisus recunoştea că se va isca vrajbă în familii: „Şi duşmanii omului (vor fi) casnicii lui.” Fiii împotriva taţilor, mamele împotriva fiicelor, soacrele împotriva nurorilor. Cu toate că a chemat doar bărbaţi în scopuri publice, faptul că menţionează femeile înseamnă că a recrutat şi femei care să sprijine misiunea în diverse moduri şi se aştepta ca şi ele să servească la fel de devotat cauza – ceea ce, într-adevăr, au şi făcut. În acest pasaj delicat şi exprimat fără menajamente, Iisus accentuează natura absolută a vocaţiei de a-l sluji şi alegerile dureroase pe care le implică: „Cel ce iubeşte pe tată ori pe mamă mai mult decât pe Mine nu este vrednic de Mine; cel ce iubeşte pe fiu ori pe fiică mai mult decât pe Mine nu este vrednic de Mine. Şi cel ce nu-şi ia crucea şi nu-Mi urmează Mie nu este vrednic de Mine.”

Este importantă referirea la cruce. Iisus fusese la un pas de a fi pedepsit cu moartea de bigoţi, şi nu se îndoia o clipă că misiunea lui era periculoasă. Începutul ei a coincis cu arestarea lui Ioan Botezătorul, dacă nu cumva a fost chiar

grăbit de acel eveniment. Se prea poate ca Andrei să nu fi fost singurul discipol al lui Ioan dintre apostoli, şi e sigur că în scurt timp mulţi dintre adepţii lui Iisus au fost recrutaţi în acelaşi fel. El şi-a aruncat larg năvodul şi, cu toate că nucleul apostolilor era format din pescari, a căutat anume bărbaţi din diverse alte meserii, inclusiv cele care îi înfierau şi îi îngrozeau pe evreii ortodocşi, de pildă perceptori sau vameşi. La nord de Marea Galileii trecea un drum de la Damasc spre Acra, pe coasta Mediteranei. La hotarul care despărţea teritoriul lui Filip Tetrarhul de cel al lui Irod Antipa, conducătorul ţinutului unde predica Iisus, se afla o vamă unde se percepeau taxe pentru mărfurile transportate pe acel drum. Iisus a trecut pe acolo, l-a văzut pe Matei şezând înăuntru numărând şi i-a spus: „Vino după Mine.” Şi zicând aceste vorbe, privirea pătrunzătoare din ochii lui Iisus a întâlnit-o pe a lui Matei. Acesta e subiectul uneia dintre cele mai vestite picturi ale lui Caravaggio, aflată acum în Capela Contarelli din Roma. Matei s-a supus instantaneu.

Nu toţi pe care Iisus i-a chemat au răspuns chemării. Unul dintre episoadele cele mai triste din Evanghelii apare în Marcu 10, 17-22. Pe ţărmul Iudeii, un bărbat a venit alergând, a căzut în genunchi la picioarele lui Iisus şi a întrebat: „Învăţătorule bun, ce să fac ca să moştenesc viaţa veşnică?” Iisus i-a înşirat poruncile şi omul a răspuns: „Învăţătorule, acestea toate le-am păzit din tinereţile mele.” Iisus a simţit o undă de iubire pentru acest credincios cinstit şi s-a hotărât să-l cheme şi pe el, şi „privind la el cu dragoste i-a zis:...Mergi, vinde tot ce ai, dă săracilor şi vei avea comoară în cer; şi apoi, luând crucea, vino şi urmează Mie.” Bărbatul a socotit însă că i se cere prea mult: „Dar el, întristându-se de cuvântul acesta, a plecat mâhnit, căci avea multe bogăţii.”

Cei doisprezece apostoli au fost de timpuriu rânduiţi în preoţia lui Iisus şi toate cele trei Evanghelii sinoptice le dau numele (Luca 6, 13-16; Matei 10, 2-4; Marcu 3, 14-19). Lista lui Luca este: Simon Petru şi fratele lui, Andrei, Iacov şi Ioan, fraţii, cărora Iisus le zicea „Fiii tunetului”, datorită

râvnei lor; Filip cel prevăzător; Vartolomeu (notat în Ioan sub celălalt nume al său, Natanael); Matei, Simon cunoscut ca Zilotul; Iuda, frate de-al lui Iacov; şi Iuda Iscarioteanul. În lista lui Matei şi a lui Marcu, Simon Zilotul e dat ca Simon Cananeul şi Tadeu apare în loc de primul Iuda. Dar Tadeu şi acest Iuda poate că sunt aceeaşi persoană: în Palestina primului secol, mulţi bărbaţi aveau mai multe nume, adesea unul grecesc (ca Andrei sau Filip), precum şi un nume aramaic, iar unii erau numiţi cu numele tatălui lor, de pildă Natanael. Dacă ţinem cont de acest lucru, similitudinea listelor lor este remarcabilă. Cred că e foarte posibil ca primii creştini să fi ştiut numele apostolilor, în ordine, pe de rost.

Cei doisprezece ocupau un loc deosebit. Aveau funcţii speciale şi puterea să le îndeplinească. Marcu spune că Iisus „i-a rânduit” lângă un loc înalt, după obiceiul lui, să înceapă preoţia creştină, sau „succesiunea apostolică”, cum avea să se numească mai târziu, şi care continuă şi în ziua de azi, după două mii de ani: „Şi S-a suit pe munte şi a chemat la Sine pe câţi a voit, şi au venit la El ... să-i trimită să propovăduiască” (Marcu 3, 13-14).

În felul acesta şi-a pregătit şi organizat Iisus misiunea. Care era scopul ei? Cui îi era adresată? Şi ce metode s-au folosit?

III

Pericolul minunilor

Apostolii erau uimiţi de felul în care erau identificaţi şi de câte ştia Iisus despre viaţa lor. În Evanghelia după Ioan se spune că asta l-a făcut pe Natanael să-l salute: „Tu eşti Fiul lui Dumnezeu [...] regele lui Israel” (Ioan 1, 49). Iisus a răspuns că Natanael era prea uşor de impresionat: „Mai mari decât acestea vei vedea” (Ioan 1, 50). Este însă important de reţinut că Iisus, deşi conştient că era înzestrat cu puteri supranaturale de tot felul, nu voia să şi le folosească în mod demonstrativ – aceasta fiind una dintre ispitele cărora le-a rezistat în pustie. Făcea minuni, dar fără tragere de inimă.

Ioan ne spune că la trei zile după ce şi-a ales primii apostoli Iisus a mers la o nuntă în oraşul Cana, nu departe de coasta Mării Galileii, locul de muncă al ucenicilor lui pescari. Aceştia l-au însoţit. Era o petrecere de familie. Un membru din numerosul clan al mamei sale se căsătorea. Relatarea lui Ioan (2, 1—11) despre ceea ce el numeşte „începutul minunilor” este unul dintre episoadele cele mai fascinante din întregul Nou Testament, exactitatea şi multitudinea detaliilor dovedind autenticitatea povestirii. Şi, nu în ultimul rând, pune în lumină legătura intimă dintre Iisus şi mama lui, puterea ei de a-i citi gândurile.

Maria era neliniştită pentru că Iisus adusese la nuntă atât de mulţi ucenici de-ai lui. Şi fie că se adunaseră prea mulţi oaspeţi neinvitaţi – deşi bine-veniţi –, fie din alte cauze pe care nu le cunoaştem – proasta organizare era un lucru la fel de obişnuit în secolul I d.Cr. ca şi în zilele noastre –, s-a terminat vinul. Preocupată de ruşinea ce avea să se abată

asupra familiei ei, Maria se aştepta ca Iisus să salveze situaţia şi i-a spus: „Nu mai au vin.” Faptul că Maria credea că Iisus va face o minune într-un scop pur social ne arată că era deja pe deplin conştientă de puterile lui. Dar pentru că s-a arătat prea sigură, a primit o replică tăioasă: „Ce ne priveşte pe mine şi pe tine, femeie? Încă n-a venit ceasul Meu.” Din ceea ce ştim despre el, ne este imposibil să credem că Iisus ar fi putut fi necuviincios cu mama lui – de fapt, cu nimeni nu era astfel, şi în niciun caz cu mama lui. Cu siguranţă că nici Maria n-a interpretat răspunsul fiului ei în acest fel. Ca mamă, îi cunoştea instinctiv bunătatea şi devotamentul, aşa că a considerat aparentul refuz de a o ajuta ca un semn sigur că urma să facă întocmai ce dorea ea. Prin urmare, le-a spus slujitorilor: „Faceţi orice vă va spune.”

Acum urmează al doilea detaliu grăitor. Iisus a zărit şase vase de piatră, goale acum, dar conţinând „de obicei câte două sau trei vedre”. Le-a spus servitorilor să le umple până sus cu apă, şi după ce au fost umplute, le-a cerut: „Scoateţi acum şi aduceţi nunului. Iar ei i-au dus.” Acum, iată al treilea detaliu verosimil. Maestrul de ceremonii (sau „nunul”), un gen de om care din fericire nu mai există în zilele noastre – cel puţin în Occident –, a socotit că e de datoria lui să se pronunţe asupra calităţii vinului. Şi a spus, adresându-se mirelui: „Orice om pune întâi vinul cel bun şi, când se ameţesc, pune pe cel mai slab. Dar tu ai ţinut vinul cel bun până acum.” Oare ce reproşuri ar fi avut de făcut acel înfumurat dacă Maria şi Iisus ar fi lăsat să se termine vinul? Dar aşa, Iisus a oferit, după calculele mele, aproape o mie de sticle de vin de calitate superioară. S-a vorbit mult despre acel episod printre băutorii din nord-estul Galileii, şi bărbaţii au calificat cele întâmplate drept „triumf”. Putem considera detaliile privitoare la noua provizie de vin drept corecte, fiindcă atunci când e vorba de alcool rareori se întâmplă ca bărbaţii să facă greşeli statistice.

Dar Cana nu a fost prima minune. Se mai petrecuse una salvatoare, când Iisus era cât pe ce să fie ucis de o gloată

pioasă la sinagoga din deal, şi o alta, când i-a chemat pe Simon Petru şi pe tovarăşii lui şi le-a umplut cu peşte năvodul. Însă toate aceste trei minuni au fost făcute fără tragere de inimă. A fost mai degrabă reacţia lui Iisus la o anumită situaţie, nu manifestarea deliberată a puterilor lui supranaturale ca să impresioneze lumea.

Într-adevăr, cu toate că la vremea aceea minunile erau considerate unul dintre aspectele cele mai însemnate ale preoţiei lui Iisus, şi la fel au fost privite tot timpul de atunci încoace, el nu punea mare preţ pe ele. La douăzeci de ani după moartea lui Iisus, Sfântul Petru face distincţia între cultura ebraică şi cea greacă: „Fiindcă şi iudeii cer semne, iar elinii caută înţelepciune” (I Corinteni 1, 22). În teologia iudaică, Dumnezeu a creat natura, ceea ce este în sine un miracol, sau un nesfârşit lanţ de miracole. Iar hotărârea pe care o ia uneori Dumnezeu de a întrerupe cursul normal al naturii e un alt fel de miracol, care punctează Vechiul Testament ca semn al puterii sale. Iisus era permanent pregătit să demonstreze puterea lui Dumnezeu prin minuni dacă era necesar, dar a respins de multe ori rolul făcătorului de minuni ca simplu instrument omenesc al semnelor şi miracolelor. Luca spune că pentru Iisus insistenţele gloatei dornice de „semne” erau tocmai semnul distinctiv al unei „generaţii rele”: „...cere semn, dar semn nu i se va da” (Luca 11, 29). Şi povestind despre Lazăr, cerşetorul, şi bogatul nemilos (Luca 16, 19-31), Iisus spune limpede că în ochii lui Dumnezeu e de preferat ca oamenii să-şi arate credinţa dând ascultare sfântului adevăr, primindu-l şi urmându-l, decât să aştepte să fie convinşi prin semne şi minuni. Iisus îi învăţa pe oameni că adevărul e uşor de priceput, că bunătatea are sens şi că învăţăturile lui şi poruncile lui Dumnezeu au un temei raţional. Astfel, Iisus era mai aproape de gândirea greacă decât de cea iudaică. Opţiunea Sfântului Pavel de a transmite mesajul lui Iisus în termenii culturii greceşti înfaptuia, aşadar, intenţia Domnului, iar măreaţa structură teologică a lui Toma dAquino din secolul XIII, *Summa theologica,* înfăţişând creştinismul ca arhitectura morală a

raţiunii, reprezintă culmea intelectuală a procesului început de Iisus în Galileea cu douăsprezece secole mai devreme.

Şi totuşi, Iisus făcea minuni. Am numărat zeci de împrejurări amintite de evanghelişti în care au avut loc minuni, în trei dintre ele a fost vorba de multiple vindecări ale bolnavilor şi exorcisme ale celor posedaţi de demoni. Celelalte se referă ori la persoane, ori la incidente când Iisus a intervenit în cursul normal al naturii, potolind furtuni sau făcând un smochin să se usuce. Evangheliştii vorbesc de minuni în mod diferit. Marcu, reflectând amintirile Sfântului Petru, care reacţiona întotdeauna dramatic la minuni, pomeneşte de optsprezece cazuri: scurta lui Evanghelie este de fapt o înşiruire a minunilor lui Iisus. Textul lui Matei, mult mai lung, povesteşte despre douăzeci, dar acordă cel mai mult spaţiu spuselor lui Iisus: în esenţă, Evanghelia după Matei este „Evanghelia învăţăturilor”. Şi Luca notează douăzeci de minuni, dar subliniază că ele ocupă un loc secundar în preoţia lui Iisus. În Faptele Apostolilor, pe care tot el le-a scris, Luca încearcă să arate că oameni de rând, ca apostolii, puteau şi ei să facă minuni de vindecare întocmai ca Iisus – nu trebuia să fii neapărat Fiul lui Dumnezeu, ci era posibil să dispui indirect de o astfel de putere, prin derivare sau delegare. Astfel, Luca spune în Faptele Apostolilor (9, 32-42) cum Petru, asemenea lui Iisus (*cf* Luca 5, 18-26), l-a vindecat pe paraliticul Enea şi a sculat-o pe uceniţa Tavita *(cf.* Luca 8, 49-56). Cât despre Ioan, el consemnează doar nouă minuni, dar acestea o includ pe prima, din Cana, şi pe cea mai semnificativă dintre toate, când Iisus îl scoală din morţi pe Lazăr, deşi trupul lui începuse să putrezească (Ioan 11, 1—44), eveniment care prefigurează propria lui înviere. Singura minune povestită de toţi evangheliştii este când Iisus i-a hrănit pe cei cinci mii de oameni.

De cele mai multe ori când Iisus consimţea să facă minuni, motivul era compasiunea. Inima îi sângera pentru bolnavi, infirmi, suferinzi, mai ales dacă erau bătrâni şi se chinuiseră din cauza bolilor ani în şir. Odată, pe când predica într-o

sinagogă, Iisus a observat o femeie într-o stare deplorabilă, „care avea de optsprezece ani un duh de neputinţă şi care era gârbovă, de nu putea să se ridice în sus nicidecum; Iar Iisus, văzând-o, a chemat-o şi i-a zis: Femeie, eşti dezlegată de neputinţa ta. Şi şi-a pus mâinile asupra ei, şi ea îndată s-a îndreptat şi slăvea pe Dumnezeu” (Luca 13, 11-13). Aici, Iisus îşi dovedeşte simţul de observaţie: descoperă în mulţimea de credincioşi pe cineva într-o stare de sfârşeală groaznică şi acţionează rapid. În majoritatea cazurilor, când se afla într-o mare de oameni, veneau la el prieteni de-ai bolnavilor sau bolnavii înşişi ca să-l roage să-i ajute cumva. În apropiere de Decapole, un surdomut a fost adus de prieteni la Iisus „şi L-au rugat ca să-Şi pună mâna peste el”. Iisus, „luându-l [...] la o parte, şi-a pus degetele în urechile lui, şi scuipând, S-a atins de limba lui”. Apoi, Iisus a suspinat şi a spus în aramaică: „Deschide-te!” Şi urechile omului s-au deschis, „iar legătura limbii lui îndată s-a dezlegat, şi vorbea bine”. Acesta a fost tot un caz de compasiune, nu „un semn”, iar Iisus le-a cerut „să nu spună nimănui”. Dar cu cât insista să i se mulţumească în tăcere, „cu atât mai mult ei îl vesteau” (Marcu 7, 32-36).

Iisus nu se bizuia prea mult pe oamenii a căror credinţă era inspirată de minuni. Îl impresionau mai tare cei care deja erau convinşi că putea face minuni. Matei (8, 5-13) şi Luca (7, 1-10) ne relatează emoţionanta poveste a ofiţerului roman, un centurion („sutaş”), care a venit la Iisus la Capernaum şi l-a implorat: „Doamne, sluga mea zace în casă, slăbănog, chinuindu-se cumplit.”

Lui Iisus i se înmuia întotdeauna inima când era vorba de oameni care purtau de grijă slugilor sau rudelor, aşa că i-a spus centurionului că va veni de îndată să-l tămăduiască pe slujitorul lui. Dar ofiţerul avea încredere deplină chiar şi numai în vorbele lui Iisus, şi i-a explicat: „... eu sunt om sub stăpânirea altora şi am sub mine ostaşi şi-i spun acestuia: Du-te, şi se duce; şi celuilalt: Vino, şi vine; şi slugii mele: Fă aceasta, şi face.” Şi i-a mai spus: „... nu sunt vrednic să intri sub acoperişul meu.” Nu-i cerea decât o vorbă, un ordin,

fiindcă ştia că va fi împlinit: „… ci numai zi cu cuvântul şi se va vindeca sluga mea.” Aceasta era credinţa adevărată pe care o urmărea Iisus. Aşa vorbea el mulţimilor: „Adevărat grăiesc vouă: la nimeni, în Israel, n-am găsit atâta credinţă.” Şi Iisus a folosit această ocazie ca să pună în vedere tuturor că mulţi dintre cei care se credeau aleşi se amăgeau şi că marea masă a mântuiţilor trebuia căutată la „răsărit şi la apus” – atrăgând astfel atenţia că misiunea lui nu-i viza doar pe evrei, ci cu precădere pe neevrei sau, mai presus de orice, omenirea în ansamblul ei. Matei şi Luca povestesc acest episod semnificativ în cuvinte aproape identice şi subliniază că ordonanţa centurionului s-a însănătoşit de îndată ce Iisus a vorbit.

Iisus n-avea cum să-i împiedice pe oameni să vorbească despre această minune, care a stârnit, rară îndoială, rumoare. De regulă însă, când mila îl determina să tămăduiască pe cineva, căuta să nu se afle. În Betsaida, un orb a fost adus la el de prietenii săi, care „L-au rugat să se atingă de el”. Iisus „luând pe orb de mână”, l-a despărţit de prieteni şi „l-a scos afară din sat”. Când au rămas singuri, „punându-Şi mâinile peste el, l-a întrebat dacă vede ceva”. Bărbatul a răspuns: „Zăresc oamenii; îi văd ca pe nişte copaci umblând.” Iisus a pus din nou mâna pe ochii bărbatului şi l-a întrebat ce vede. De astă dată „el a văzut bine”. Aşa că Iisus l-a trimis acasă zicând: „Să nu intri în sat, nici să spui cuiva din sat” (Marcu 8, 22-26). Este remarcabil faptul că, emoţionat de suferinţa şi de credinţa bolnavilor, Iisus prefera să-i vindece departe de ochii mulţimii. Fiind la Nazaret, s-au luat după el doi orbi, care i-au spus: „Miluieşte-ne pe noi, Fiule al lui David.” Iisus a aşteptat până ce orbii, mergând după el, au intrat în casa lui. Acolo, fiind singuri, Iisus a zis: „Credeţi că pot să fac Eu aceasta? Zis-au Lui: Da, Doamne! Atunci S-a atins de ochii lor, zicând: După credinţa voastră, fie vouă! Şi s-au deschis ochii lor. Iar Iisus le-a poruncit cu asprime, zicând: Vedeţi, nimeni să nu ştie” (Matei 9, 27-30).

Desigur, orbii, odată vindecaţi, n-au rezistat şi au spus

tuturor ce li s-a întâmplat. Însă Iisus avea mereu grijă să explice că o simplă minune de vindecare a bolnavilor nu era decât o dovadă superficială a puterilor imense cu care îl învestise Dumnezeu. Mai devreme în aceeaşi zi, la Nazaret, „I-au adus un slăbănog zăcând pe pat”. Iisus i-a spus: „Îndrăzneşte, fiule! Iertate sunt păcatele tale!” Nişte cărturari care erau acolo şi priveau şi-au zis: „Acesta huleşte.” Iisus, ghicindu-le gândurile, a spus: „Pentru ce cugetaţi rele în inimile voastre? Căci ce este mai lesne a zice: Iertate sunt păcatele tale, sau a zice: Scoală-te şi umblă? Dar ca să ştiţi că putere are Fiul Omului pe pământ a ierta păcatele, a zis slăbănogului: Scoală-te, ia-ţi patul şi mergi la casa ta.” Şi Matei ne spune: „Şi, sculându-se, s-a dus la casa sa” (Matei 9, 2-7). Uneori, Iisus căuta în mod intenţionat să aibă martori la o minune, dar atunci scopul era să scoată la iveală bigotismul criticilor săi ortodocşi. După ei, până şi o minune era un păcat dacă era săvârşită în timpul sabatului, fiindcă, potrivit principiilor lor, minunea era şi ea o muncă, chiar dacă se întâmpla prin puterea lui Dumnezeu. La începutul capitolului 3 al Evangheliei sale, Marcu spune că Iisus, intrând în sinagogă, a găsit un om cu mâna uscată. Fariseii priveau, aşteptând ca Iisus să-l tămăduiască, pentru ca apoi să-l acuze că a încălcat sabatul. Iisus i-a spus omului: „Ridică-te în mijloc!” Apoi, i-a întrebat pe farisei: „Se cuvine, sâmbăta, a face bine sau a face rău, a mântui un suflet sau a-l pierde?” Fariseii n-au vrut să răspundă. Iisus, „privindu-i pe ei cu mânie şi întristându-Se de învârtoşarea inimii lor”, a spus omului să întindă mâna, şi când omul a întins-o, „mâna lui s-a făcut sănătoasă”. Fariseii au plecat să raporteze nu minunea, ci încălcarea sabatului şi purtarea provocatoare a lui Iisus. Fariseii „au făcut îndată sfat cu irodianii împotriva Lui, ca să-L piardă” (Marcu 3, 1-6).

De fapt, Iisus ştia de la început că, invocând puterea lui Dumnezeu în cazul minunilor, indiferent dacă reuşeau sau nu, se expunea unui mare pericol într-o ţară predispusă la isterie religioasă, unde autorităţile, atât laice, cât şi

bisericeşti, erau hotărâte să zdrobească tot ce nu puteau ţine sub control sau folosi în propriul interes. Marii preoţi, cărturarii, sectele organizate, ca fariseii, nu se lăsau convinşi de sfinţenia lui Iisus datorită tămăduirilor.

Suspectau şiretlicuri, înţelegeri secrete cu „bolnavii” sau, şi mai rău, făcături ale spiritelor necurate. Când Iisus îi vindeca pe bolnavii mintal despre care se spunea că erau posedaţi de demoni, îl acuzau că lucra în cârdăşie cu Beelzebul, căpetenia demonilor.

Ostilitatea celor puternici nu era singurul risc căruia i se expunea Iisus. Faptul că putea să-i vindece pe bolnavii cronic crea vâlvă printre cei care căutau o uşurare a suferinţei, dar şi îngrijorare printre prietenii şi rudele acestora. Când Iisus a intrat în Capernaum „şi s-a auzit că este în casă”, s-a şi adunat o mulţime de oameni, că nu mai era loc înăuntru. A venit un paralitic şi se vedea că era înstărit, fiindcă avea cu el „patru inşi care-l purtau”, dar n-au putut intra cu el în casă „din pricina mulţimii”. Disperaţi şi tulburaţi, „au desfăcut acoperişul casei” unde era Iisus „şi, prin spărtură, au lăsat în jos patul în care zăcea slăbănogul” (Marcu 2, 1-4). Aceasta a fost ocazia când Iisus i-a scandalizat pe evreii ortodocşi, iertându-i bolnavului păcatele, înainte de a-i spune să-şi ia patul şi să meargă. Fariseii s-au înfuriat – şi probabil că nici proprietarul casei n-a fost prea mulţumit.

Un episod similar, dar şi mai impresionant, cu privire la neplăcerile produse de minuni ne este povestit de Matei (8, 28-34). S-a petrecut în ţinutul din jurul Gadarei, la răsărit de Marea Galileii. Matei, fiind de prin părţile locului, a putut chiar să identifice oraşul, Gherghesa, aşezat pe nişte stânci care dădeau spre apă. Acolo trăiau, printre morminte, doi bărbaţi posedaţi de demoni şi erau „foarte cumpliţi”. „Demonizaţii” l-au recunoscut pe Iisus şi l-au înfruntat. Demonii i-au spus lui Iisus că dacă-i goneşte din trupul bărbaţilor să-i lase să intre într-o turmă de porci care păşteau în linişte prin apropiere. Iisus s-a învoit. Demonii i-au părăsit pe cei doi bărbaţi. „Iar ei, ieşind, s-au dus în

turma de porci. Şi iată, toată turma s-a aruncat de pe ţărm în mare şi a pierit în apă.” Îngroziţi, „păzitorii au fugit şi, ducându-se în cetate, au spus toate cele întâmplate”. Matei, care ştia foarte bine de acest incident, încheie astfel: „Şi iată toată cetatea a ieşit în întâmpinarea lui Iisus şi, văzându-L, L-au rugat să treacă din hotarele lor.” Era de aşteptat. Făcătorul de minuni n-avea viaţa uşoară.

Şi într-adevăr, continuându-şi preoţia, Iisus a căutat să nu mai facă minuni, cedând numai când era implorat cu atâta stăruinţă, încât nu putea să refuze. Marcu relatează două astfel de cazuri (5, 22-43). La nord-vest de Marea Galileii, ţinutul în care Iisus era cel mai bine cunoscut, „unul din mai-marii sinagogilor”, Iair, care l-a ajutat să predice acolo, „a căzut la picioarele Lui, şi L-a rugat mult”. I-a spus că fiica lui de doisprezece ani „este pe moarte”. L-a rugat pe Iisus: „... pune mâinile peste ea, ca să scape şi să trăiască”. Iisus l-a însoţit, dar mulţimea „îl îmbulzea”. O bătrână a folosit prilejul şi l-a rugat să-i vină în ajutor. Povestea ei era jalnică. Suferea de doisprezece ani de o „curgere de sânge”, o formă acută a unei obişnuite afecţiuni postmenstruale. S-a supus eforturilor zadarnice a mulţi doctori şi toţi banii i se terminaseră pe tratamente, „dar nefolosind nimic, ci mai mult mergând înspre mai rău”. Auzise de Iisus, a intrat în mulţime şi, împinsă de trupurile oamenilor, a izbutit să-i atingă lui Iisus veşmântul: „Căci îşi zicea: De mă voi atinge măcar de haina Lui, mă voi vindeca!” Şi chiar aşa a fost. „Şi îndată izvorul sângelui ei a încetat şi ea a simţit în trup că s-a vindecat de boală.” Dar şi Iisus a simţit asta „cunoscând [...] în Sine puterea ieşită din El...” Şi întorcându-se către mulţime, a întrebat: „Cine s-a atins de hainele Mele?” Ucenicii au rămas uluiţi. Cum să poată cineva să răspundă în toată îmbulzeala aceea? Dar femeia a ştiut. „... înfricoşându-se şi tremurând”, a căzut în genunchi în faţa lui Iisus şi i-a spus adevărul. El a privit-o cu blândeţe şi, văzând-o bătrână şi tremurând toată, nu i s-a adresat formal cu „Femeie”, ci a zis: „Fiică, credinţa ta te-a mântuit, mergi în pace şi fii sănătoasă de boala ta!”

Între timp, a venit cineva din familia lui Iair să spună că Iisus nu mai trebuia să se ostenească, fiindcă fetiţa murise. Dar Iisus a stăruit, a vrut neapărat să meargă acasă la Iair. Acolo a găsit „o mulţime tulburată” (Matei 9, 23) de rude, servitori, cântăreţi pentru bocetele de înmormântare. Cerând să se facă tăcere, Iisus a zis: „... copila n-a murit, ci doarme” (Matei 9, 24). Le-a spus tuturor să iasă din casă şi, însoţit numai de părinţii copilei, de Petru, Iacov şi Ion, s-a dus în odaia unde zăcea fata (Luca 8, 51). „Şi apucând pe copilă de mână, i-a grăit: Talita kumi”, care în aramaică înseamnă: „Fiică, ţie zic, scoală-te!” (Marcu 5, 41) Fata s-a ridicat şi a început să umble. Urmează aici acel amănunt care dă o autenticitate emoţionantă episodului. Iisus iubea copiii şi îi înţelegea. Copilei nu i se dăduse nimic de mâncare cât timp zăcuse bolnavă de moarte şi doctorii se agitau în zadar pe lângă patul ei. Acum, fata se ţinea pe picioare şi Iisus ştia că trebuie să-i fie foame. Luca spune că Iisus a cerut în primul rând să i se dea ceva de mâncare.

Şi, imediat după aceea, le-a poruncit celor prezenţi să nu spună nimic mai departe. Ca de obicei, ţinea foarte mult să nu se ştie că face minuni. Avea oroare să fie privit ca vreun soi de vrăjitor sfânt. În niciuna dintre cele patru Evanghelii nu găsim măcar un singur exemplu că Iisus şi-ar fi folosit puterea de tămăduitor ca să atragă sprijinul mulţimilor – dimpotrivă. Însă uneori oamenii aflau repede despre faptele sale, lucru nu doar periculos, ci şi supărător pentru un om profund, care voia să-şi transmită mesajul prin raţiune, nu prin „semne”. Era limpede că, pe măsură ce preoţia lui îşi continua cursul, oficialităţile erau tot mai dornice să-l distrugă sau cel puţin să-l reducă la tăcere. Pentru cârmuitori, Iisus era un marginal care le ameninţa autoritatea, iar faptul că avea şi puteri neobişnuite era încă un motiv pentru a vrea să-l elimine. Criza a devenit acută atunci când s-a dovedit că Iisus putea schimba mersul lucrurilor, ceea ce este subliniat cu deosebită claritate în Evanghelia după Ioan, singura unde se relatează sculărea din morţi a lui Lazăr, prietenul lui Iisus (Ioan 11, 1—56).

Ni se povesteşte că lui Iisus îi era foarte drag Lazăr, deşi nu ştim de ce, deoarece Lazăr nu vorbeşte niciodată în Evanghelii şi nici nu există vreo descriere mai sugestivă, aşa cum avem în legătură cu surorile lui, Marta şi Maria. Locuiau în oraşul Betania, în partea de răsărit a Muntelui Măslinilor, la est de Ierusalim. Iisus avea şi alţi prieteni acolo în afară de Lazăr şi surorile lui şi era adesea găzduit la ei când vizita Ierusalimul. Dar lumea de prin părţile locului îl privea ca pe un personaj suspect, „cunoscut” de oficialii Templului, care instigaseră odată mulţimea să arunce cu pietre în el ca să-l alunge din oraş. Ioan povesteşte că Iisus, spre sfârşitul preoţiei, trecuse hotarul în Samaria, împreună cu ucenicii. Au venit la ei soli de la Marta şi Maria să le spună că Lazăr era bolnav. Iisus a aşteptat două zile, după care a dat de ştire că va trece în Iudeea, ca să meargă în Betania. A explicat astfel: „Această boală nu este spre moarte, ci pentru slava lui Dumnezeu, ca, prin ea, Fiul lui Dumnezeu să se slăvească.” Dar după ce a zăbovit două zile, din motive rămase pentru noi un mister, a anunţat că Lazăr era mort. „Şi Mă bucur pentru voi, ca să credeţi că n-am fost acolo. Dar să mergem la el.” Şi ucenicii au zis: „Învăţătorule, acum căutau iudeii să Te ucidă cu pietre, şi iarăşi Te duci acolo?” Toma, cunoscut drept Didymus (Geamănul), era sigur că Iisus se îndrepta spre propria-i moarte şi le-a spus celorlalţi: „Să mergem şi noi şi să murim cu El.”

Când au ajuns, Iisus l-a găsit pe Lazăr nu numai mort, ci şi îngropat deja de patru zile. Oraşul era plin de evrei veniţi din Ierusalim ca să le aducă mângâiere surorilor, Marta şi Maria, pentru că Lazăr era foarte preţuit şi respectat. Maria stătea în casă şi plângea. Dar Marta a ieşit în întâmpinarea lui Iisus şi iată conversaţia care a urmat:

MARTA: Doamne, dacă ai fi fost aici, fratele meu n-ar fi murit. Dar şi acum ştiu că oricâte vei cere de la Dumnezeu, Dumnezeu îţi va da.

ISUS: Fratele tău va învia.

MARTA: Ştiu că va învia la înviere, în ziua cea de

apoi. ISUS: Eu sunt învierea şi viaţa; cel ce crede în Mine, chiar dacă va muri, va trăi. Şi oricine trăieşte şi crede în Mine nu va muri în veac. Crezi tu aceasta?

MARTA: Da, Doamne. Eu am crezut că Tu eşti Cristosul, Fiul lui Dumnezeu, care a venit în lume.

Pe urmă, Marta a intrat în casă şi i-a spus „în taină” Mariei: „învăţătorul este aici şi te cheamă.” Maria a alergat de îndată la Iisus, care aştepta în afara oraşului. Iudeii din casă s-au luat după ea, socotind „că a plecat la mormânt, ca să plângă acolo”. Maria, văzându-l pe Iisus, a îngenuncheat la picioarele lui şi a zis: „Doamne, dacă ai fi fost aici, fratele meu n-ar fi murit.” Şi Maria a plâns, şi au plâns şi iudeii care o însoţiseră. Iisus „a suspinat cu duhul şi S-a tulburat întru Sine”. Şi a spus: „Unde l-aţi pus?” Şi ei au răspuns: „Doamne, vino şi vezi.” Şi Ioan adaugă: „Şi a lăcrimat Iisus.” Iudeii au spus: „Iată cât de mult îl iubea.” Dar alţii au spus: „Nu putea, oare, Acesta care a deschis ochii orbului să facă aşa ca şi acesta să nu moară?” Şi din nou a suspinat Iisus, până au ajuns la mormânt, o peşteră închisă cu o piatră. Iisus a spus: „Ridicaţi piatra.” Marta, mereu ageră şi cu simţ practic, l-a prevenit: „Doamne, deja miroase, că este a patra zi.” Iisus i-a amintit că dacă va crede va vedea slava lui Dumnezeu. Apoi piatra a fost dată la o parte şi Iisus şi-a ridicat ochii spre cer, spunând: „Părinte, îţi mulţumesc că M-ai ascultat.” Şi cu voce tare a spus: „Lazăre, vino afară!” Şi Lazăr aşa a făcut, „fiind legat la picioare şi la mâini cu fâşii de pânză şi faţa lui era înfăşurată cu mahramă”. Iisus a zis: „Dezlegaţi-l şi lăsaţi-l să meargă.”

Aceasta a fost de departe cea mai mare minune înfăptuită de Iisus. N-a fost chip s-o ocolească şi n-a putut fi tăinuită, aşa cum dorea el de regulă. Mulţi iudei pioşi au fost martori, şi unii dintre ei s-au convertit pe loc, fiind acum siguri că Iisus era Fiul lui Dumnezeu. Dar alţii s-au întors la Ierusalim şi s-au plâns fariseilor şi mai marilor din Templu că se petreceau unele lucruri diavoleşti şi curând aveau să izbucnească revolte. Marii preoţi au convocat sinedriul. S-au

întrebat unii pe alţii: „Ce facem, pentru că Omul Acesta face multe minuni? Dacă-L lăsăm aşa toţi vor crede în El, şi vor veni romanii şi ne vor lua ţara şi neamul.”

Marele preot din acel an, Caiafa, s-a arătat dispreţuitor: „Voi nu ştiţi nimic.” A spus că era „mai de folos să moară un om pentru popor, decât să piară tot neamul” şi că Iisus era omul indicat. „Deci, din ziua aceea, s-au hotărât ca să-L ucidă.” Relatarea lui Ioan dovedeşte limpede efectul dublu al minunilor – doar Iisus avea o atitudine ambiguă faţă de ele. Minunile îi convingeau pe oameni că Iisus era o persoană deosebită, dar în acelaşi timp ele atrăgeau ostilitatea autorităţilor iudaice. În ciuda adevărului minunilor – tocmai fiindcă credeau pe deplin sau pe jumătate în ele –, preoţii, cărturarii, fariseii şi alţi iudei ortodocşi practicanţi au decis că Iisus era un pericol atât pentru ei personal, cât şi pentru comunitatea iudaică. Minunile şi evidentul lor adevăr şi succes au fost motivul care i-a convins să-l omoare pe Iisus. Ele au atras atenţia asupra pericolului real – învăţăturile lui Iisus, care promiteau răsturnarea tuturor valorilor tradiţionale, străvechi, exclusiviste şi ierarhice. Lucrul de care se temeau cel mai tare era ceea ce vedeau că plutea în aer: o nouă morală. Asupra ei ne vom opri acum.

IV

Ce a propovăduit Iisus şi de ce

În cei trei ani ai preoţiei sale, Iisus a propovăduit mai ales în sud-estul Galileii şi în Ierusalim. La început s-a concentrat asupra oraşului Capernaum, de pe coasta Mării Galileii, dar a vizitat de asemenea Ierusalimul şi Samaria. Pe la mijlocul acestei perioade, a făcut mai întâi un tur al Galileii, a vizitat Nazaretul şi alte oraşe. Au urmat deplasări spre coastele răsăritene ale Mării Galileii şi un al doilea tur prin satele din Galileea. O a treia călătorie în Galileea a inclus şi vizite în afara graniţelor ei, la Tir, Sidon, Decapole, Cezareea şi Filipi. În ultimii ani ai preoţiei, a fost în Pereea, în unele părţi din Iudeea, din nou în Galileea, şi a sfârşit cu intrarea triumfală în Ierusalim, care a dus la arestarea lui şi la Răstignire.

Preoţia s-a desfăşurat fără întreruperi. Iisus predica şi în timpul călătoriilor, la margine de drum. Nu avem nicio dovadă că ar fi ţinut predici formale. Nu erau nici pe departe nişte predici obişnuite, repetitive. Într-adevăr, nici n-ar trebui să folosim cuvântul „predici” în legătură cu el. „Învăţături” este mai exact. Îi învăţa pe oameni după cum îl îndemna Sfântul Duh, adesea ca o reacţie la ce vedea sau auzea, alteori ca răspuns la o întrebare. Vorbea fie în sinagogi, când se bucura de bunăvoinţa celor care le aveau în grijă, fie afară, în aer liber. Aşadar, Iisus nu era împovărat de un program anume stabilit. Era tot timpul preocupat de munca lui de învăţător, dar ne lasă impresia că avea timp să stea şi de vorbă, cu toate că nici atunci subiectele nu erau lipsite de importanţă. Nu dădea niciodată semne de grabă. În orice caz, fiind şi Dumnezeu, şi om, se afla oarecum în

afara spaţiului şi a timpului. Putea să ţină timpul în loc şi să anuleze constrângerile spaţiale. Dovedea aceasta mai ales în momentele de rugăciune – şi se ruga adesea –, când dorea să se simtă în afara timpului, şi dincolo de spaţiu, sus pe un deal sau pe un munte. Dar când nu se ruga, continua să predice, chiar în timpul meselor, fiindcă era sociabil şi-i plăcea să le vorbească oamenilor când erau destinşi, când se bucurau de mâncare şi de tovărăşia semenilor. După calculele mele, în cei trei ani de preoţie, Iisus trebuie să fi predicat de aproximativ patru sute de ori în faţa mulţimilor ce se adunau să-l asculte şi de zeci şi zeci de ori în alte ocazii informale. Îşi petrecea puţinele zile de odihnă la pescuit, pe imensul lac în jurul căruia îşi răspândea învăţătura. Ucenicii, fiind de meserie, pescuiau, în timp ce Iisus se odihnea la pupă şi uneori dormea.

Ce-i învăţa Iisus pe oameni? N-avea nici sistem, nici titlu, nici cod. Doamne fereşte! Singura modalitate de a înţelege învăţăturile lui Iisus este să citeşti şi să reciteşti Evangheliile, până când esenţa lor îţi împânzeşte mintea. În Orientul Apropiat antic, cu multe secole înainte de naşterea lui Iisus, când comunităţile omeneşti abia ieşeau din sălbăticie, veneraţia religioasă şi credinţa au avut un rol civilizator prin intermediul unor minuţioase coduri de legi menite să întreţină ordinea, deoarece nu existau parlamente civile şi organe constituţionale care să îndeplinească această funcţie. Codurile religioase erau completate de serii întregi de comentarii compuse de preoţi, cărturari şi jurişti. Acest proces a fost foarte intens mai ales la evrei, ale căror legi religioase au rădăcini care ajung până la Moise, ba chiar până la Avraam. În timpul lui Iisus, tradiţia religioasă iudaică avea deja o vechime de două mii de ani şi înregistrase de-a lungul timpului o elaborare progresivă a detaliilor privind îndatoririle legale. Cu timpul, Dumnezeu devenise o figură foarte distantă şi înspăimântătoare, dar legea rămăsese o realitate apăsătoare, mereu prezentă.

Iisus a fost un revoluţionar care a transformat întregul sistem religios iudaic în ceva total diferit. Nu mai era un

sistem penal cu legi şi sancţiuni – probleme de care se puteau ocupa în continuare Cezar şi soldaţii lui –, ci a devenit o religie a iubirii şi o aventură spirituală. Nu se poate spune că Iisus repudia categoric legea, dar a extras doar codul moral, ignorând restul. În loc să vorbească de lege, vorbea de împărăţia lui Dumnezeu sau de împărăţia Cerurilor. Un suflet credincios nu era cel ce respecta legea; era sufletul care, transformându-se spiritual, „intra” în împărăţie. Dumnezeu nu era un Iahve distant, înfricoşător; era „Tatăl”.

Învăţăturile lui Iisus porneau de la ideea că toată specia umană, toţi oamenii erau „copiii lui Dumnezeu”. Folosea termenul „Tată” sau, cel mai adesea, „Părinte Sfânt”. Conform Evangheliei după Luca (11, 2-4), când un ucenic îl întreba cum să se roage, Iisus îl învăţa cuvintele rugăciunii *Tatăl nostru,* sau *Rugăciunea domnească,* o adresare minunat de succintă şi de intimă către Dumnezeu, văzut mai degrabă ca Tatăl unei familii unite decât ca o zeitate invizibilă dintr-un vârf de munte. Mai târziu, în ajunul Patimilor, în grădina Ghetsimani, Iisus s-a rugat direct lui Dumnezeu într-o versiune mai lungă, transcendentă, a *Rugăciunii domneşti,* redată în întregime în capitolul 17 din Ioan. Iisus îi învăţa mereu pe oameni că lumea în care trăiau, deşi creată de Dumnezeu, bună şi frumoasă în multe privinţe, şi de care trebuiau să se bucure şi să se folosească în mod chibzuit, era cu totul alta decât împărăţia lui Dumnezeu. Era străină, şi fiinţele omeneşti nu se puteau simţi pe deplin în largul lor în lumea de aici. Ca şi cum le-ar fi lipsit ceva esenţial vieţii.

Oamenii trebuiau „întregiţi”. Dar acest proces nu putea fi realizat prin respectarea unui număr infinit de legi sau făcând fapte bune, oricât de meritorii ar fi fost ele. Totul atârna de milostenia lui Dumnezeu, al cărei simbol şi instrument era fiul lui – prin jertfa sa. Viaţa pe pământ trebuia folosită pentru autotransformare, adică fiecare suflet omenesc avea datoria să devină cât mai asemănător lui Dumnezeu, lucru înlesnit de însăşi existenţa fiului făcut om,

care putea fi imitat.

Esenţa învăţăturilor lui Iisus este, aşadar, căutarea acestei „întregiri”. Nu lumea în care trăim e importantă, ea fiind doar un simplu episod în timp şi spaţiu, ci oamenii din această lume; timpul pe care-l petrecem în ea este limitat, şi ţelul fiecăruia este să plece de aici şi „să fie una” cu Dumnezeu. Privitor la această plecare, Iisus se ruga lui Dumnezeu pentru ucenicii lui credincioşi. „Şi Eu nu mai sunt în lume, iar ei în lume sunt şi Eu vin la Tine. Părinte Sfinte, păzeşte-i în numele Tău, în care Mi i-ai dat, ca să fie una precum suntem şi Noi” (Ioan 17, 11).

În ochii lui Iisus, credincioşii sunt străini în lume: „... pentru că [ei] nu sunt din lume, precum Eu nu sunt din lume.” Este o frază atât de însemnată, încât o mai spune o dată (Ioan 17, 14, 16). Apoi adaugă (17, 20-26):

> Dar nu numai pentru aceştia Mă rog, ci şi pentru cei ce vor crede în Mine. [...] Ca toţi să fie una, după cum Tu, Părinte, întru Mine şi Eu întru Tine, aşa şi aceştia în Noi să fie una [...]. Şi slava pe care Tu Mi-ai dat-o, le-am dat-o lor, ca să fie una, precum Noi una suntem: Eu întru ei şi Tu întru Mine, ca ei să fie desăvârşiţi întru unime [...]. Părinte drepte, lumea pe Tine nu te-a cunoscut, dar Eu Te-am cunoscut, şi aceştia au cunoscut că Tu M-ai trimis. Şi le-am făcut cunoscut numele Tău şi-l voi face cunoscut, ca iubirea cu care M-ai iubit Tu să fie în ei şi Eu în ei.

Iisus a spus această rugăciune splendidă şi intimă îngenunchind. Moise îi învăţase pe evrei să se roage în picioare, cu voce tare şi cu braţele întinse, ca şi cum ar fi contemplat o zeitate neîndurătoare aflată la o distanţă himalaiană. Iisus a adoptat poziţia unui copil care îngenunchează lângă poala sau coapsa unui părinte: rugăciunea trebuia să fie tăcută, tainică, personală. Felul acesta de a se ruga era caracteristic învăţăturii lui Iisus, care avea să răstoarne toate credinţele anterioare. Iisus a

schimbat lumea şi a pus în ordine ceea ce era greşit şi fals. Când îi învăţa pe ucenici, sau pe oameni, în general, cum să se poarte, le vorbea de o răsturnare atât de ameţitoare a valorilor, încât probabil că toţi încremeneau. A transmis o serie de precepte, cunoscute drept Fericirile, care fac parte din Predica de pe Munte (Matei 5, 3-12) şi Predica de pe Câmpie (Luca 6, 20—23). Acestea trebuie văzute alături de alte sfaturi date de Iisus în Evanghelii, ca îndreptar pentru viaţă şi problemele ei materiale. Lumea era pe dos, şi sărăcia, smerenia erau înlocuite cu înfumurarea, ambiţiile, ierarhiile şi goana după putere, bani şi plăceri.

Nu trebuie să uităm că ţara în care propovăduia Iisus era un loc al contrastelor, adesea înrudite cu barbaria. Domnia lui Irod cel Mare, îndelungată şi înfloritoare din punct de vedere economic, a însemnat prosperitate pentru foarte mulţi şi enorme bogăţii pentru o mână de oameni. S-a pus capăt pirateriei, comerţul a luat amploare şi noua stabilitate a Imperiului Roman le-a dat negustorilor posibilitatea să facă rapid avere, iar agricultorilor chibzuiţi să trăiască în belşug ani la rând. Dar, după cum spunea Iisus, „Că pe săraci totdeauna îi aveţi cu voi” (Ioan 12, 8), bunăstarea atrăsese nenumăraţi imigranţi din nord şi est, şi aceştia formau enclave de sărăcie peste tot. Evreii se îngrijeau de săracii lor – în această privinţă erau mai scrupuloşi decât orice alt popor –, dar ţara era împânzită de cerşetori, infirmi, leproşi şi nebuni. Binefacerile, ca atare, erau însă motiv de mândrie. Iisus punea mereu accentul nu pe gestul în sine, oricât de lăudabil ar fi fost el, ci pe sentimentul care-i clădea naştere. Vedea că acela care reuşea în viaţă şi devenea filantrop putea foarte bine să fie un monstru plin de aroganţă, după cum sărăcia ducea la josnicie, violenţă şi cruzime. Iisus era în căutarea celor „săraci cu duhul” – termen nou pe care l-a adăugat limbajului omenesc şi care îi desemna pe oamenii aflaţi mai presus de bunurile materiale şi care nu făceau aprecieri în funcţie de avuţii.

Aşadar, prima din Fericirile pomenite de Iisus în capitolul 5 al Evangheliei după Matei este: „Fericiţi cei săraci cu

duhul, că a lor este împărăţia cerurilor.” Cei ce plâng se vor mângâia, cei blânzi vor moşteni pământul, cei ce flămânzesc şi înseteează de dreptate se vor sătura, cei milostivi se vor milui, cei curaţi cu inima vor vedea slava, făcătorii de pace fiii lui Dumnezeu se vor chema, iar cei prigoniţi pentru că fac dreptate vor merge direct la Dumnezeu. Luca repetă miezul acestor învăţături, dar adaugă o serie de avertismente adresate celor care au ambiţia să facă bine în lume (6, 24-26). Mulţi dintre ei vor fi prosperi, dar numai în lumea asta, nu în cea de apoi. „Dar vai vouă, bogaţilor, că vă luaţi pe pământ mângâierea voastră. Vai vouă celor ce sunteţi sătui acum, că veţi flămânzi. Vai vouă celor ce astăzi râdeţi, că veţi plânge şi vă veţi tângui.” Iisus le spune să se îngrijoreze mai ales „când toţi oamenii vă vor vorbi de bine”, înţelegând prin aceasta că atunci există ceva fundamental fals în ceea ce fac, spun sau gândesc.

Erau nişte învăţături dure, greu de urmat şi cu totul noi. Nu exista ceva asemănător în Vechiul Testament, nici în toată literatura înţelepciunii pioase a Orientului Apropiat. Dar, potrivit lui Luca, Iisus continuă cu precepte şi mai dificile (Luca 6, 27-29): „Iubiţi pe vrăjmaşii voştri, faceţi bine celor ce vă urăsc pe voi; Binecuvântaţi pe cei ce vă blestemă, rugaţi-vă pentru cei ce vă fac necazuri. Celui ce te loveşte peste obraz, întoarce-i şi pe celălalt; pe cel ce-ţi ia haina, nu-l împiedica să-ţi ia şi cămaşa.” Şi, mai presus de orice, le spune Iisus, căutaţi să nu-i criticaţi pe alţii: „Nu judecaţi şi nu veţi fi judecaţi; nu osândiţi şi nu veţi fi osândiţi; iertaţi şi veţi fi iertaţi” (Luca 6, 37).

Iisus insistă asupra faptului că nu aparenţele contează, ci sentimentele nerostite. Există în Evanghelia după Matei (5, 21-48; 6, 1-34) pasaje importante în care Iisus pune accentul pe faptul că dacă sentimentelor urâte li se permite să ia proporţii ele pot duce la păcate majore. Iisus spunea că dintotdeauna fusese limpede că e rău să ucizi. „Eu însă vă spun vouă: Că oricine se mânie pe fratele său vrednic” e şi el păcătos; „iar cine va zice: nebunule, vrednic va fi de gheena focului”. Aşadar, pune capăt certurilor „... şi împacă-te cu

fratele tău”, şi „Impacă-te cu pârâşul tău degrabă, până eşti cu el pe cale.” Desigur, toată lumea ştia că adulterul era lucru rău. „Eu însă vă spun vouă: Că oricine se uită la femeie, poftind-o, a şi săvârşit adulter cu ea în inima lui.” Nu era bine să juri, şi Iisus dădea exemple de care oamenii să se ferească. Limbajul trebuia să fie simplu şi direct: „… cuvântul vostru să fie: Ceea ce este da, da; şi ceea ce este nu, nu; iar ce e mai mult decât acestea, de la cel rău este.” Vechiul precept „Să iubeşti pe aproapele tău şi să urăşti pe vrăjmaşul tău” era greşit. „Iubiţi pe vrăjmaşii voştri, binecuvântaţi pe cei ce vă blestemă, faceţi bine celor ce vă urăsc şi rugaţi-vă pentru cei ce vă vatămă şi vă prigonesc…” Îi implora pe cei care-l ascultau să facă aceste lucruri: „… ca să fiţi fiii Tatălui vostru Celui din ceruri, că El face să răsară soarele şi peste cei răi, şi peste cei buni şi trimite ploaie peste cei drepţi şi peste cei nedrepţi.” Şi spunea mai departe: „Fiţi, dar, voi desăvârşiţi, precum Tatăl vostru Cel ceresc desăvârşit este.” Pomenile trebuiau făcute în taină, nu public: „să nu ştie stânga ta ce face dreapta ta…” Nu face paradă rugându-te pe stradă, „ci intră în cămara ta şi, închizând uşa, roagă-te Tatălui tău”. Şi când posteşti, nu te arăta cu faţa tristă, ci poartă-te normal – fă-ţi jertfele, ca şi rugăciunile, în taină.

Vremelnicia şi zădărnicia lumii, puse în contrast cu trăinicia şi veşnicia cerului, erau una dintre temele la care Iisus revenea tot timpul. „Nu vă adunaţi comori pe pământ, unde molia şi rugina le strică şi unde furii le sapă şi le fură. Ci adunaţi-vă comori în cer. […] Căci unde este comoara ta, acolo va fi şi inima ta.” Nu trebuia făcut caz de mâncare, sau băutură, sau haine: „… au nu este sufletul mai mult decât hrana şi trupul decât îmbrăcămintea?” Tatăl ştie nevoile fiecăruia şi-i dă cele de trebuinţă. „Căutaţi mai întâi împărăţia lui Dumnezeu şi dreptatea Lui şi toate acestea se vor adăuga vouă. Nu vă îngrijiţi de ziua de mâine. […] Ajunge zilei răutatea ei.”

Multe dintre preceptele lui Iisus, consemnate de Matei şi Luca, au devenit maxime pe care le ştim din copilărie, dar la

vremea aceea erau izbitor de noi. Puneau oamenii pe gânduri, îi uimeau, stârneau adesea furie, teamă, îndoială şi entuziasm. Când Iisus propovăduia pe câmpuri, îi răcea pe oameni să discute şi să cugete. Marcu ne povesteşte că atunci când Iisus era întrebat „care poruncă este întâia dintre toate”, el cita din Deuteronomul: „Să iubeşti pe Domnul Dumnezeul tău din toată inima ta, din tot sufletul tău, din tot cugetul tău şi din toată puterea ta.” Şi adăuga un îndemn din Leviticul: „Să iubeşti pe aproapele tău ca pe tine însuţi.” Iisus a fost cel care a pus laolaltă aceste două porunci din Vechiul Testament şi le-a făcut centrul vieţii bune: „Mai mare decât acestea nu este altă poruncă.” Cărturarul care-i pusese întrebarea a observat noutatea şi, manifestându-şi admiraţia faţă de răspunsul lui Iisus, a comentat că „este mai mult decât toate arderile de tot şi decât toate jertfele”. La care Iisus a zis: „Nu eşti departe de împărăţia lui Dumnezeu.” (Marcu 12, 28—34). Căci nu toţi cărturarii erau orbi şi nesăbuiţi, şi Iisus îi recunoştea mereu pe cei înţelepţi.

Când Iisus a fost întrebat: „Şi cine este aproapele meu?” (Luca 10, 29), răspunsul lui a fost: oricine. Iisus a transformat compasiunea pe care fiecare din noi o simte din când în când pentru o anumită persoană într-o imensă şi atotcuprinzătoare evanghelie a iubirii. Iisus propovăduia iubirea faţă de toţi oamenii. Cuvântul grec este *philanthropia,* „filantropia”, care de atunci încoace a fost prost folosit, s-a uzat şi s-a banalizat. Pe vremea lui Iisus, acest cuvânt nu era un concept. Atunci, ideea de a iubi întreaga omenire nu-i trecea nimănui prin cap, nici grecilor, nici barbarilor, nici evreilor, nici neevreilor. Pentru fiecare, compasiunea – iubirea – era selectivă. Grecii erau învăţaţi să-i urască pe barbari, după cum şi evreii erau învăţaţi să-i urască pe neevrei şi pe samariteni. Romanii dispreţuiau popoarele pe care le cucereau. Toţi oamenii liberi îi urau pe sclavi şi se temeau de ei. Pentru Aristotel, poate cel mai sofisticat şi luminat om al timpului său, sclavii nu erau decât nişte „maşini animate”. Climatul intelectual, social şi rasial

de pe timpul lui Iisus era de o ostilitate implacabilă faţă de mesajul lui de iubire universală. Iisus s-a născut într-o societate în care evreii pioşi propovăduiau că neevreii – cei fără lege – erau blestemaţi, în timp ce el încerca să le arate oamenilor că, dimpotrivă, compasiunea era, literalmente, nemărginită. Altminteri, era falsă. Bunăvoinţa nu avea niciun sens dacă nu era universală. Avem aici de-a face cu o poruncă la fel de importantă ca oricare alta din Decalog, sau la fel de importantă ca toate la un loc. Dumnezeu era pilda. El îi iubea pe *toţi* oamenii. Iar cei care făceau distincţii sau excepţii pornind de la naţionalitate, rasă, religie, opinii, vârstă, sex, profesie, păcate din trecut nu mergeau pe drumul care ducea în împărăţia lui Dumnezeu. Dimpotrivă, aceia aveau să găsească porţile împărăţiei închise.

Unul dintre motivele principale pentru care creştinismul s-a răspândit mai târziu în lumea întreagă a fost că Iisus însuşi era universalist. „Iar Eu [...] îi voi trage pe toţi la Mine” spune Iisus în Ioan 12, 32. Şi subliniază: „... Dumnezeu aşa a iubit lumea [...], ca oricine crede în El să nu piară, ci să aibă viaţă veşnică.” Dumnezeu l-a trimis pe pământ nu ca să condamne lumea, sau o parte a lumii, „ci ca să se mântuiască, prin El, lumea” (Ioan 3, 16—17). Nu există nici restricţii, nici calificări în această misiune universală. Când le-a dat apostolilor ultimele instrucţiuni privitoare la munca de misionari pe care o aveau în faţă, Iisus n-a trasat niciun fel de limite geografice, sociale, naţionale sau rasiale. Le-a spus: „Mergeţi în toată lumea” şi „învăţaţi toate neamurile” (Marcu 16, 15; Matei 28, 19).

Universalismul lui Iisus s-a vădit de la Încarnare şi până la Răstignire. Mama lui era evreică din naştere, dar tatăl lui era Dumnezeu, care se afla deasupra tuturor distincţiilor individuale. Iisus nu avea nici casă, nici țară, nici rasă, nici caracteristici tribale sau regionale. Aparţinea împărăţiei aflate dincolo de spaţiu şi timp. Dar era unit cu toţi oamenii prin iubire. El era filantropia – iubirea de oameni – încarnată, şi moartea lui pe cruce a fost supremul act filantropic al vieţii lui pe pământ: „Mai mare dragoste decât

aceasta nimeni nu are, ca sufletul lui să şi-l pună pentru prietenii săi” (Ioan 15, 13). Dar pentru el, prieteni erau toţi oamenii, fără excepţie. Învăţăturile lui Iisus nu excludeau pe nimeni. Mesajul său a fost cel mai cuprinzător din toate. Nimeni înainte de el şi nimeni după el nu şi-a deschis braţele către întreaga omenire cu atâta încredere, căldură şi naturaleţe.

V

Poezie şi pilde, întrebări şi tăcere

Învăţăturile lui Iisus aveau o forţă de atracţie incontestabilă. În cei trei ani de preoţie, aproape oriunde mergea, strângea în jurul său mulţimi de oameni. Nu pentru că mesajul pe care-l transmitea ar fi fost popular, deşi în mare parte era astfel, însă pe alocuri era şi foarte riguros, presupunea o înaltă ţinută morală şi multe sacrificii. Cu toate acestea, învăţăturile lui îi fermecau pe ascultători. Toţi cei prezenţi le puteau auzi, chiar şi atunci când vorbea mulţimii în aer liber. Vocea îi era clară şi avea rezonanţă. Era o plăcere să-l asculte, nimeni nu se simţea istovit. Adevărul e că Iisus nu era nici orator, nici predicator, ci mai degrabă poet. Gândea, judeca şi vorbea ca un poet - cu imagini, străfulgerări şi metafore inspirate de natură. Învăţându-i pe oamenii care-l ascultau, Iisus reuşea să le transmită imaginile, să-i facă să le vizualizeze. Era poet al virtuţii, bard al dreptăţii, menestrel al iubirii divine. Vorbirea lui era o rapsodie, iar în predici, discursul lui era plin de palinodii şi poeme.

Este minunat că naşterea lui Iisus e încadrată de cele trei poeme reproduse de Luca în Evanghelia lui. Acestea sunt *Magnificat,* sau imnul de închinăciune, compus spontan de mama lui Iisus (Luca 1, 46-55); *Benedictus,* sau cântecul de binecuvântare al verişoarei Elisabeta (1, 68-79); şi *Nunc dimittis,* rămasul-bun spiritual al lui Simon, bătrân slujitor al Templului (2, 29—32). Toate trei au fost puse pe muzică de nenumărate ori şi sunt recitate în limbile lumii civilizate. Poezia lui Iisus era o poezie a limbajului, nu doar simple rime. Uneori, într-adevăr, era ritmică. Astfel, Fericirile, aşa

cum apar la Matei 5, 3-12, conţin un paralelism sintetic (după cum este el numit de cei care studiază astăzi genul liric), prin care se înţelege că al doilea rând al fiecărui verset completează sensul primului rând. Şi în Matei 11, 28-30 găsim un ritm marcat, în imnul dedicat de Iisus muncii, pe care mi-am luat libertatea să-l aşez în versuri.

Veniţi la Mine toţi cei osteniţi
şi împovăraţi
şi Eu vă voi odihni pe voi.
Luaţi jugul Meu asupra voastră
şi învăţaţi-vă de la Mine,
că sunt blând şi smerit cu inima
şi veţi găsi odihnă sufletelor voastre.
Căci jugul Meu e bun
şi povara Mea este uşoară.

Cuvintele lui Iisus oscilează uneori între proză şi poezie, ca în pasajul ce urmează (Matei 8, 20):

Vulpile au vizuini
şi păsările cerului cuiburi;
Fiul Omului însă nu are unde
să-Şi plece capul.

În Ioan 21, 18, este un pasaj despre bătrâni:

Dacă erai mai tânăr,
te încingeai singur
şi umblai unde voiai;
dar când vei îmbătrâni,
vei întinde mâinile tale
şi altul te va încinge
şi te va duce unde nu voieşti.

Chiar şi acolo unde ritmul lipseşte şi exprimarea e prozaică, limbajul lui Iisus nu e nicicând departe de poezie,

datorită bogăţiei de metafore şi comparaţii inspirate de natura din jur. Învăţăturile lui abundă în imagini, adesea memorabile, care au intrat, de altfel, în repertoriul scriitorilor din lumea întreagă. Obiectele prind viaţă, animalelor li se atribuie însuşiri şi sentimente omeneşti, natura e plină de activităţi morale cu sens, iar oamenii capătă demnitate, profunzime sau patos, datorită strălucitoarelor figuri de stil imaginate de Iisus. Auzim de „apă vie” (Ioan 4, 10) şi „orb pe orb să călăuzească” (Luca 6, 39). Iisus doreşte să adune copiii Ierusalimului „cum adună pasărea puii săi sub aripi...” (Luca 13, 34). În Marcu 4, 27, avem minunata imagine a agricultorului care ar trebui să semene „noaptea şi ziua” şi (atunci) „sământa răsare şi creşte, cum nu ştie el”. Lui Iisus îi plac tare mult pomii singuratici, izolaţi, măslinul, smochinul, viţa-de-vie, şi îi foloseşte cu tandreţe. Vorbeşte de vara târzie şi de „holdele albe pentru seceriş”. Îi sunt dragi rădăcinile, ramurile şi frunzele şi vede în toate figuri de oameni. E remarcabil cât de multe din frazele pe care le foloseşte pentru a zugrăvi o imagine au intrat în fondul stilistic al literaturii: „Vântul suflă unde voieşte şi tu auzi glasul lui, dar nu ştii de unde vine, nici încotro se duce” (Ioan 3, 8). Şi în Matei 11,7, întreabă: „Ce-aţi ieşit să vedeţi în pustie? Au trestie clătinată de vânt?” Când Iisus spune „lasă morţii să-şi îngroape morţii lor” (Matei 8, 22), ne ia prin surprindere. Şi din nou tresărim când spune (în Matei 10, 34): „Nu socotiţi că am venit să aduc pace pe pământ; n-am venit să aduc pace, ci sabie.” Îi plac imaginile cu foc: „Foc am venit să arunc pe pământ şi cât aş vrea să fie acum aprins!” (Luca 12, 49) „... orice jertfă va fi sărată cu sare”, spune Iisus în Marcu 9, 49. Imaginile în care apare sarea se numără şi ele printre cele preferate: „Bună este sarea, dar dacă şi sarea se va strica, cu ce va fi dreasă?” (Luca 14, 34) Iisus le spune ucenicilor: „Voi sunteţi sarea pământului” (Matei 5, 13). Şi auzim despre sarea aruncată pe grămada de băligar. Ne vorbeşte neîncetat despre frumuseţile naturii, despre cum Dumnezeu aşterne veşmânt pe iarba câmpului: „iarba câmpului [...] Dumnezeu

astfel o îmbracă” (Matei 6, 30), cu crini atât de dumnezeiesc de minunaţi „că nici Solomon, în toată mărirea lui, nu s-a îmbrăcat ca unul dintre aceştia” (Matei 6, 29; Luca 12, 27). Luca are un pasaj fascinant în care un grădinar e cuprins de milă pentru un smochin şi se roagă de stăpânul pomului să nu-l doboare din pricină că n-a dat fructe timp de trei ani: „Doamne, lasă-l şi anul acesta, până ce îl voi săpa împrejur şi voi pune gunoi. Poate va face rod în viitor; iar de nu, îl vei tăia” (Luca 13, 7-9).

Lui Iisus îi place metafora cupei pe care i-a înmânat-o Dumnezeu şi pe care trebuie s-o bea; foloseşte această imagine de trei ori (Matei 20, 22; Luca 22, 20, 42; Ioan 18, 11). După cum am mai amintit, Iisus evocă tot timpul oile şi păstorii, mai mult decât orice altă imagine rurală – oile adunate şi ocrotite în ţarc, păzite de lupi; diferenţa între păstorul permanent al turmei şi simbriaş, în sensul că păstorul îşi cunoaşte oile, iar oile îl ştiu şi ele, îi recunosc glasul; cum se petrec lucrurile cu oile rătăcite, cu cele pierdute, devotamentul păstorului care-şi lasă turma în căutarea oii rătăcite şi imensa bucurie când o regăseşte. Iisus spune: „Eu sunt păstorul cel bun şi cunosc pe ale Mele şi ale Mele Mă cunosc pe Mine” (Ioan 10, 14; Matei 18, 12, 9, 36, 26, 31; Luca 15, 4). Şi mai spune: „Lumină a lumii sunt” (Ioan 9, 5). Lumina şi contrastul lumină-întuneric reprezintă imaginea cea mai iubită a lui Iisus, pe care o foloseşte cu forţă şi pasiune. Vine, spune el, să facă „până este ziuă, lucrările Celui ce M-a trimis pe Mine; că vine noaptea, când nimeni nu poate să lucreze” (Ioan 9, 4). Evanghelia după Ioan este toată, începând cu primele paragrafe uluitoare, un poem epic în proză dedicat luminii. „Lumina” este cunoaştere, cunoaşterea adevărului lui Dumnezeu, „Lumina cea adevărată care luminează pe tot omul, care vine în lume” (Ioan 1,9). Învăţăturile lui Iisus sunt pline de contrastele dintre lumina adevărului şi întunericul ignoranţei, al Satanei, al răului. Iisus voia întotdeauna să redea vederea orbilor, fiindcă un astfel de act ilustra şi simboliza esenţa misiunii lui, căci „a vedea” însemna „a

cunoaşte” – a recunoaşte adevărul şi a-l urma.

Evanghelia după Ioan ne arată de asemenea foarte limpede că învăţăturile lui Iisus sunt o înlănţuire organică între cuvânt, lumină şi viaţă. Iisus a venit în lume pentru a rosti cuvântul: „Cel ce ascultă cuvântul Meu [...] s-a mutat de la moarte la viaţă” (Ioan 5, 24). Iisus a subliniat întotdeauna că moartea fizică de care vorbim noi nu este decât „o adormire”. Adevăratea moarte este păcatul, în schimb „viaţa” este împărăţia viitoare, în afara timpului, veşnică. Fraza-cheie o găsim în prologul Evangheliei după Ioan, sub forma unei vaste metafore: „Întru El era viaţă şi viaţa era lumina oamenilor” (Ioan 1,4). E o imagine poetică, dar, în acelaşi timp, şi filozofică. Ne demonstrează că Iisus, ca moralist, consideră că oamenii, în ciuda tuturor păcatelor şi slăbiciunilor, au o înclinaţie naturală spre adevăr, ceea ce e dezvăluit prin cuvânt, prin Logos; adică Iisus. Cuvântul adevărului îi atrage pe copiii lui Dumnezeu către lumină, aşa cum magnetul atrage metalele, în timp ce pietrele rămân nemişcate. A iubi lumina înseamnă a iubi adevărul. Este o problemă filozofică profundă, pe care, în mod straniu, şi oamenii simpli, needucaţi, o pricep instinctiv, fiind susţinută de o imagine poetică.

Lumină şi întuneric: Evangheliile sunt scena unde, prin vorbele lui Iisus, are loc dramatizarea misiunii sale, desfăşurată într-un clarobscur pregnant, unde aurora difuză creşte, se transformă treptat într-o explozie de lumină intensă, iar norii de furtună se adună, sunt străpunşi de fulgere şi apoi se risipesc, aşa cum o beznă de-a dreptul satanică face până la urmă loc unei lumini atât de intense şi atotpătrunzătoare, încât este cu adevărat cerească. Preoţia lui Iisus este permanent şi insistent marcată de contrastul lumină-întuneric, iar în viaţa lui tragică, reală contrastul culminează cu amurgul care învăluie Cina cea de Taină, apusul Agoniei din grădina Ghetsimani, întunericul Răstignirii şi, în fine, zorii celei de a treia zile care anunţă lumina orbitoare a învierii. Privită metaforic, viaţa lui Iisus este o încarnare a luminii care creşte, se răspândeşte, este

primită, se stinge şi apoi se reaprinde într-o eternă incandescenţă.

Aceasta este poezia învăţăturilor lui Iisus. Dar Iisus era şi povestitor, şi cel mai mult îi plăcea să povestească în pilde. Pildele sunt atât de importante în Noul Testament, iar Iisus este atât de îndeaproape asociat cu ele, încât se crede adesea că el le-a inventat. De fapt, există pilde şi în alte texte antice ale Orientului Apropiat, unele în Vechiul Testament. Atât rabinii dinaintea lui Iisus, cât şi cei care i-au urmat au folosit pildele, însă în cazul lor ele aveau menirea de a explica textele dificile: erau o metodă de lucru a eternei şi plictisitoarei ştiinţe numite „comentariu". În schimb, pildele lui Iisus caută în primul rând să stimuleze gândirea, adică să-i încurajeze pe oameni să gândească singuri, să dezlege misterele religioase – misterul este un secret revelat de Dumnezeu, care n-ar fi fost cunoscut dacă n-ar fi fost revelat. Cu ajutorul limbajului obişnuit al pildelor se pot explica mai uşor lucruri supranaturale. Iisus mărturisea uneori de ce recurgea la pilde. Marcu sugerează că Iisus făcea o deosebire între ucenicii educaţi din punct de vedere spiritual şi ceilalţi credincioşi: „Iar fără pildă nu le grăia; şi ucenicilor Săi le lămurea toate, deosebi" (Marcu 4, 34). Când se adresa aleşilor Săi, zicea: „Vouă vă e dat să cunoaşteţi taina împărăţiei lui Dumnezeu, dar pentru cei de afară totul se face în pilde" (Marcu 4, 11). Episodul acesta, unde cunoaşterea este văzută ca o comoară, conţine şi dificilul verset 25: „Căci celui ce are i se va da; dar de la cel ce nu are, şi ce are i se va lua" (Marcu 4, 25). Pare a fi o afirmaţie absurdă, ceva nedrept, dacă ne referim la bunurile materiale. Dar Iisus vorbeşte despre judecată, înţelegere. Cei care îşi dezvoltă capacitatea de înţelegere vor înţelege tot mai multe, pe când cei fără înţelegere trebuie mai întâi să fie deposedaţi de proasta cunoaştere a lucrurilor ca s-o poată lua de la început.

Este de reţinut faptul că învăţăturile lui Iisus, ceea ce numim creştinism, sunt mult mai simple decât iudaismul –

iudaismul are un număr infinit de rânduieli care trebuie neapărat respectate, fiecare învăluită într-un cocon de comentarii – şi, în acelaşi timp, mai complexe, deoarece ele implică o schimbare a felului de a privi lucrurile. Prin urmare, punerea în practică a învăţăturilor lui Iisus nu poate fi reglementată prin legi: e necesar un imbold interior. Iisus îşi dădea seama de această dimensiune dificilă a credinţei pe care o propovăduia el, şi pildele erau menite să devină forţa motrice a acestui imbold. Într-adevăr, ele sunt extrem de emoţionante – acesta le este şi scopul. Iisus era un om cât se poate de raţional, dar şi foarte sensibil, trezind emoţii şi reacţionând la ele. Pilda era o metodă specială tocmai pentru a stârni şi a orienta emoţiile.

Evanghelia după Ioan nu pomeneşte de pilde, deşi conţine câteva: viţa-de-vie din capitolul 15 şi cea despre Păstorul cel Bun din capitolul 10. La Marcu, există patru pilde, restul sunt scurte comparaţii. Majoritatea pildelor apar la Matei şi Luca. Matei are opt: despre împărăţia lui Dumnezeu sau a Cerurilor în capitolul 13 şi altele în capitolul 18 (oaia rătăcită şi sluga nemilostivă); în capitolul 20 (lucrătorii viei); în capitolul 21 (cei doi fii şi vierii); în capitolul 22 (ospăţul cel mare) şi în capitolul 25 (cele zece fecioare şi talanţii). Luca are cele mai multe pilde; toate se află în capitolele 10-20, grupate după subiect: încredere, nelinişte şi socoteala din urmă; ospeţe; pierderi; averi bine şi rău folosite; şi rugăciune. E greu de avansat o cifră exactă: între şaizeci şi şaizeci şi cinci, conform uneia din definiţii, dar o alta, mai strictă, reduce numărul la patruzeci. Matei şi Luca dau adesea versiuni puţin diferite ale aceleiaşi pilde. Şapte apar în toate cele trei Evanghelii sinoptice: peticul nou la haina veche, vinul nou în burdufuri vechi, semănătorul şi diferitele feluri de pământ, făclia pusă sub obroc, grăuntele de muştar şi vierii. Dar asta nu înseamnă că ele sunt cele mai importante pilde. Într-adevăr, cele două capodopere ale genului sunt samariteanul milostiv şi fiul risipitor, care apar numai la Luca (10, 30-37, 15, 11-32), ca şi cutremurătoarea poveste a lui Lazăr cerşetorul şi bogatul cel rău (16, 19-31).

Pilda lucrătorilor viei e povestită doar în Evanghelia după Matei, unde găsim şi povestea sinistră a slugii nemilostive şi frumoasa poveste despre cele zece fecioare.

Convenţia cerea ca pilda să fie întotdeauna povestită ca şi cum ar fi fost vorba despre ceva adevărat (indiferent cât de neverosimil părea), iar auditoriul s-o accepte ca atare. Acest consens e deosebit de important în cazul Bunului Samaritean. Faptul că pe drumul spre Ierihon drumeţul „a căzut între tâlhari" care l-au jefuit, l-au bătut zdravăn şi l-au dezbrăcat era plauzibil: calea ce pornea din Ierusalim spre răsărit era vestită pentru asemenea crime, şi încă mai era astfel în urmă cu mai bine de cincizeci de ani, când am călătorit prima dată pe acolo. La fel de plauzibil era că un levit şi un preot „au trecut pe alături". Ascultătorii lui Iisus erau încântaţi şi foarte dispuşi să creadă că în general clericii erau ipocriţi şi nemiloşi. Dar trebuiau să creadă şi ce le spunea Iisus despre mila şi generozitatea negustorului samaritean – care nu numai că s-a ocupat pe loc de bietul om, dar a şi plătit pentru el la un han, unde să locuiască şi să fie îngrijit până când se întrema. Evreii îi urau pe samariteni – şi nu în ultimul rând locuitorii din Galileea, pe care Samaria îi separa de Iudeea – cu o înverşunare iraţională, greu de înţeles pentru noi. Era vorba de o furie cvasireligioasă, un soi de rasism local care ajungea la manifestări de o mare cruzime. Iisus a povestit această întâmplare ca răspuns la întrebarea: „Şi cine este aproapele meu?" A povestit-o atât de bine şi de convingător, încât Bunul Samaritean a rămas în istorie, în literatură, în artele plastice şi dramatice drept aproapele ideal al omului aflat la necaz. Iisus a ilustrat astfel principiul universalist, poate cel mai de seamă element al mesajului său social: suntem cu toţii vecini şi frăţia noastră umană e bazată pe bunăvoinţă şi compasiune, nu pe apartenenţa tribală, rasă, culoare sau naţionalitate. Pilda lui Iisus urmărea să-i şocheze pe ascultătorii evrei şi să-i facă să accepte acest adevăr. Şi de şocat, i-a şocat, deoarece, povestită cu mult talent, ea le-a părut verosimilă şi au crezut-o. E o poveste care înnobilează,

spusă cu nobleţe, şi de peste două milenii oameni de pretutindeni, pentru care termenul nu are un alt înţeles decât cel din pilda lui Iisus, caută să fie ca „Bunul Samaritean”.

Povestea mai are şi un alt tâlc: aidoma altor douăsprezece pilde, e vorba acolo de bani. Palestina primului secol avea o economie bazată pe bani; nu se vorbeşte nimic de economia de troc. În plus, de vreme ce Ierusalimul era loc de pelerinaj pentru un număr imens de evrei de pe întreg cuprinsul Imperiului Roman, se aflau în circulaţie monede de tot felul: din aramă, diverse aliaje, argint şi chiar aur. Pelerinii aveau nevoie de „schimbătorii de bani” din Templu ca să poată cumpăra porumbei şi miei pentru ofrande. Protestul lui Iisus viza faptul că schimbătorii de bani violau spaţiul din imediata vecinătate a Templului. Atitudinea lui faţă de bani, negoţ şi bogăţii era necruţătoare. Întreaga lui afecţiune era rezervată săracilor, după cum dovedesc şi multe dintre pildele sale. N-a făcut niciodată greşeala să creadă că sărăcia îi determină pe oameni să fie virtuoşi, dar era perfect conştient că bogăţia oferea infinite ocazii de corupţie. Pilda despre cerşetorul Lazăr şi bogatul cel rău, povestită atât de viu în Evanghelia după Luca (16, 19-31), ne arată că averea poate pune stăpânire pe viaţa unui om necumpătat şi vanitos „care se îmbrăca în porfiră şi în vison, veselindu-se în toate zilele în chip strălucit”. Lazăr în schimb era bolnav – „... câinii venind, lingeau bubele lui” – şi zăcea la poarta bogatului aşteptând firimiturile care cădeau de la masa acestuia. Iisus le spunea oamenilor că „s-a întărit prăpastie mare” între bogaţi şi săraci în lume, şi bogaţii care nu fac nimic să schimbe starea lucrurilor vor descoperi că prăpastia există şi în viaţa de apoi, unde săracii vor fi „mângâiaţi” şi bogaţii „chinuiţi”. Luca povesteşte în capitolul 15, 8-9 despre femeia care avea zece drahme de argint, a pierdut una, a aprins lumina şi a măturat bine casa până şi-a găsit bănuţul. Pe urmă şi-a chemat prietenele şi vecinele şi a zis: „Bucuraţi-vă cu mine.” Iisus n-o învinuieşte de zgârcenie – ne dă de înţeles că femeia era săracă şi pentru ea moneda

pierdută însemna foarte mult –, ci face ca moneda pierdută şi regăsită să reprezinte „bucurie îngerilor lui Dumnezeu pentru un păcătos care se pocăieşte”. În general, opinia lui Iisus despre avere e că totul depinde de ceea ce faci cu ea. Ca filozof al filantropiei universale, proces prin care instinctul compasiunii se generalizează şi devine folositor întregii omeniri, Iisus încuraja cu înflăcărare pe bogaţi să le dea săracilor o parte generoasă din averea lor. Dar nu era atât de nesăbuit încât să-şi închipuie că sărăcia ar putea fi stârpită în timpul vieţii lui cu ajutorul reformelor, şi cu atât mai puţin prin acte de caritate. Iisus ştia că „pe săraci totdeauna îi aveţi cu voi”, când a lăsat o femeie să-l ungă cu pomadă scumpă (Matei 26). Dar insista că era bine ca toţi să exercite filantropia, chiar dacă aveau posibilităţi reduse: una dintre cele mai emoţionante imagini din întregul Nou Testament este cea a văduvei sărace care stăruia să dea şi ea de pomană în Templu şi „a aruncat (în cutie) doi bani, adică un codrant” (Marcu 12, 42). Erau banii ei de cheltuială pe o zi.

Povestind pilda Bunului Samaritean, Iisus descrie un caz în care banii încurajează virtutea. Negustorul era om muncitor şi plin de înţelepciune. Afacerile îi mergeau bine şi folosea profiturile pentru a-şi întreţine familia, dar şi pentru a-i ajuta pe alţii. Şi unui om mai puţin prosper i-ar fi putut fi milă de călătorul snopit în bătaie, ar fi putut şi el să facă ceva pentru el. Samariteanul câştigase şi economisise suficient ca să-l ajute pe bietul om să se însănătoşească total, şi chiar aşa a făcut. Erau bani câştigaţi cinstit şi judicios cheltuiţi.

Multe pilde au ca temă ceva pierdut şi apoi găsit, una din imaginile preferate ale lui Iisus, o variantă a metaforei lumină-întuneric. Imediat după povestea femeii care şi-a găsit banul de argint, Luca ne-o spune pe cea despre fiul risipitor, poate cea mai luminoasă dintre toate pildele lui Iisus. Ridică multe probleme, motiv pentru care a fost comentată şi ilustrată de artiştii plastici mai des decât oricare alta. Fiul mai tânăr al unui om bogat îşi cere partea

de avere, o primeşte, o risipeşte „trăind în desfrânări” „într-o ţară depărtată”. Dă o foamete peste acea ţară şi fiul începe „să ducă lipsă”. Se face porcar. „Şi dorea să-şi sature pântecele din roşcovele pe care le mâncau porcii.” Se pocăieşte, înţelege că a păcătuit faţă de Dumnezeu şi faţă de tatăl lui şi decide să se întoarcă acasă cu capul plecat şi să-i spună tatălui: „Nu mai sunt vrednic să mă numesc fiul tău. Fă-mă ca pe unul din argaţii tăi.” Dar tatăl, văzându-l „încă departe fiind el”, îşi întâmpină fiul cu braţele deschise şi înjunghie viţelul îngrăşat în vederea unei sărbători de mulţumire. Fiul cel mare şi ascultător, mâniat, protestează în numele dreptăţii. Dar tatăl îi spune: „Fiule, tu totdeauna eşti cu mine şi toate ale mele ale tale sunt. Trebuia însă să ne veselim şi să ne bucurăm, căci fratele tău acesta mort era şi a înviat, pierdut era şi s-a aflat.”

Primul tâlc al pildei este, aşadar, pocăinţa păcătosului pentru păcatele săvârşite şi bucuria pe care o produce astfel celor drepţi. Căinţa unui păcătos, subliniază Iisus, produce mai multă veselie în cer decât bunătatea multor oameni vrednici de laudă. Poate că e ceva nedrept – şi aşa i s-a părut şi fiului celui mare. Dar cerul nu e atât pentru dreptate, cât pentru milă. Nimeni n-ar putea fi mântuit într-o lume a justiţiei stricte, dar infinita milostenie a lui Dumnezeu face ca până şi celor mai păcătoşi dintre păcătoşi să fi se ofere prilejul de a-şi recunoaşte păcatele şi de a se strădui să-şi trăiască altfel viaţa. Povestea aceasta e totuşi atât de plină de viaţă şi cei trei bărbaţi sunt descrişi atât de clar din numai câteva trăsături iscusite de condei, încât naraţiunea provoacă nesfârşite comentarii. Oare nu face tatăl o nebunie? Nu e cel puţin nesocotit? În primul rând, nu e o nebunie să-i dea fiului uşuratic partea de moştenire? Se înţelege că o va risipi. Şi nu e nesocotit când nu-i spune fiului celui bun, care munceşte din greu pe câmp, că fratele risipitor s-a întors şi că în cinstea lui se pregăteşte un ospăţ? Dar tatăl îşi vede de planul lui şi băiatul cel mare nu află despre toate acestea decât când vine de la muncă, obosit şi năduşit, şi aude „cântece şi jocuri”. Nici nu e de mirare că

„s-a mâniat şi nu voia să intre”. Putem bănui că fiul risipitor fusese dintotdeauna preferatul tatălui – şi ne punem atunci întrebarea: ce se va întâmpla? Oare tatăl va continua să fie nesocotit? Oare fiul cel bun, exasperat, îşi va cere până la urmă partea care i se cuvine pentru o gospodărie a lui? Ne mai poate mira absenţa mamei. E moartă? Marginalizată într-o asemenea măsură, încât existenţa ei e lipsită de importanţă? Sau existau două mame? Povestea abundă în presupuneri: semn sigur că e bună.

Dar multe pilde ridică întrebări fără răspuns. Lui Iisus îi plăceau petrecerile şi, cu toate că îl condamna pe bogatul care în fiecare noapte chefuia pe cinste – ştiind totuşi că la poarta lui zace un om flămând –, nu condamna niciodată ospitalitatea generoasă. Numeroase pilde erau spuse în jurul unei mese pline de oameni, şi Iisus folosea deseori ospeţele ca să le dea oamenilor câte o lecţie. Capitolul 14 din Luca cuprinde două din ele. În prima vorbeşte convingător despre faptul că îngâmfarea e pedepsită, iar modestia, răsplătită. Dacă la un ospăţ te grăbeşti să ocupi nejustificat locul cel mai de seamă, vei fi admonestat, iar dacă te aşezi smerit în locul cel mai neînsemnat, poate ţi se va spune: „Prietene, mută-te mai sus.” „Căci, oricine se înalţă pe sine se va smeri, iar cel ce se smereşte pe sine se va înălţa” (Luca 14, 10-11).

Aici, lucrurile sunt spuse simplu şi direct. Dar cum interpretăm pilda imediat următoare (14, 16—24): „Un om oarecare a făcut cină mare şi a chemat pe mulţi.” Însă cei poftiţi s-au scuzat. Omul „oarecare” nu era atât de popular pe cât credea el. Aşadar, mâncarea fiind cumpărată, şi-a trimis sluga „în pieţele şi uliţele cetăţii”, ca să-i invite la cină „pe săraci, şi pe neputincioşi, şi pe orbi, şi pe şchiopi”. Rămânând totuşi loc liber, omul i-a cerut slugii: „Ieşi la drumuri şi la garduri şi sileşte să intre, ca să mi se umple casa.” Ospăţul este de fapt imaginea împărăţiei Cerurilor, numai că detaliile povestirii complică interpretarea. Sfântul Augustin a folosit şi el fraza „sileşte să intre” pentru a justifica convertirea silită a ereticilor. Mâniat, stăpânul casei spune: „Niciunul din bărbaţii aceia care au fost chemaţi nu

va gusta din cina mea.” Dar de ce presupune el că invitaţii s-au răzgândit şi acum doresc să vină? Poate din cauză că se simţeau ofensaţi că săracii stau pe locurile destinate iniţial lor? Cititorul are impresia că a fost omis ceva. Tot aşa, povestea slugii nemilostive care, după ce este iertată de stăpân pentru nişte datorii, îl aruncă în temniţă pe un ajutor de-al său, pentru datorii asemănătoare. Pilda ilustrează principiul: „Ce ţie nu-ţi place altuia nu-i face.” Dar întorsătura din textul lui Matei (18, 23-35) e crudă, şi furia stăpânului care revine, îl pedepseşte pe datornic şi-l dă „pe mâna chinuitorilor” este necruţătoare. În pilda despre vieri (Luca 20, 9—20), purtarea lor faţă de proprietar este atât de netrebnică – îi bat mai întâi slugile şi apoi îi ucid fiul moştenitor –, încât povestea nu mai e verosimilă şi interesul păleşte. Stăpânul îi distruge pe cultivatori şi dă via altora. Morala este aceeaşi ca şi cea din pilda cu ospăţul, dar Iisus spune ascultătorilor: „Piatra pe care n-au luat-o în seamă ziditorii, aceasta a ajuns în capul unghiului? Oricine va cădea pe această piatră va fi sfărâmat, iar pe cine va cădea ea îl va zdrobi.” Luca spune: „Iar cărturarii şi arhiereii...” erau siguri că Iisus „spusese pilda aceasta pentru ei” şi „căutau să pună mâna pe El, în ceasul acela”. De aici tragem concluzia că pilda nu avea o aplicaţie generală, ci se referea la un anumit grup de oameni răi.

Dar ce putem spune despre iconomul necredincios din Luca 16, 1—8? Ameninţat că-şi va pierde slujba după ce a risipit avuţiile stăpânului său, iconomul se foloseşte de poziţia lui şi le face favoruri debitorilor, spunându-şi: „ca să mă primească în casele lor, când voi fi scos din iconomie”. Nu are de ales: „Să sap, nu pot; să cerşesc, mi-e ruşine.” Dar stăpânul îl laudă, „căci a lucrat înţelepţeşte. Căci fiii veacului acestuia sunt mai înţelepţi în neamul lor decât fiii luminii”. Felul în care Iisus explică mecanismul moralei din această pildă – cel puţin aşa cum ne-o redă Luca, deşi s-ar putea să fi omis ceva esenţial – nu este limpede, dar concluzia finală e foarte clară şi înţeleaptă: „Nicio slugă nu poate să slujească la doi stăpâni. Fiindcă sau pe unul îl va urî

şi pe celălalt îl va iubi, sau de unul se va ţine şi pe celălalt îl va dispreţui. Nu puteţi să slujiţi lui Dumnezeu şi lui mamona” (Luca 16, 13). Iisus ne dă de înţeles că înfierează lăcomia, fiindcă Luca adaugă în versetul 14: „Toate acestea le auzeau şi fariseii, care erau iubitori de argint şi-L luau în bătaie de joc.” Iisus subliniază deosebirea clară între „cei ce vă faceţi pe voi drepţi înaintea oamenilor” şi Dumnezeu „care cunoaşte inimile voastre”. Concluzia lui Iisus este răsunătoare: „... ceea ce la oameni este înalt, urâciune este înaintea lui Dumnezeu” (Luca 16, 15).

Iată un caz unde morala este admirabilă, deşi în rest povestea rămâne misterioasă. Pilda despre cele zece fecioare, cinci fără minte şi cinci înţelepte, şi despre candelele lor e încântătoare şi plină de viaţă (Matei 25, 1—13). Dar fecioarele înţelepte sunt rele şi nu împart untdelemnul lor cu fecioarele fără minte; iar mirele, întârziat, e nedrept şi nu le mai deschide uşa. Şi totuşi, morala e potrivită: „Drept aceea, privegheaţi, că nu ştiţi ziua, nici ceasul când vine Fiul Omului.” Pilda imediat următoare, cea a talanţilor (Matei 25, 14-40), se aseamănă cu cea a iconomului necredincios din Luca. Se opreşte asupra problemelor economice, a deşertăciunii lumeşti, aprobă împrumuturile cu dobândă ridicată şi citează înţelepciunea unui stăpân care secera „de unde n-a semănat” şi aduna „de unde n-a împrăştiat”. Aici se află şi vestitul verset 29: „Căci tot celui ce are i se va da şi-i va prisosi, iar de la cel ce n-are şi ce are i se va lua.” Spre deosebire de Marcu 4,25, Iisus se referă nu la cunoştinţe, ci la avuţie. Iisus adaugă: „Iar pe sluga netrebnică aruncaţi-o întru întunericul cel mai din afară. Acolo va fi plângerea şi scrâşnirea dinţilor.”

Presupunem că aceasta e înţelepciunea lumii de pe pământ, fiindcă, imediat după aceea, Iisus îi deosebeşte pe cei care nu se preocupă de cele lumeşti de cei care urmăresc bunurile materiale: „Şi va pune oile de-a dreapta Sa, iar caprele de-a stânga” (Matei 25, 33). El spune oilor: „Veniţi, binecuvântaţii Tatălui Meu, moşteniţi împărăţia cea

pregătită vouă de la întemeierea lumii” (25, 34). Iisus explică în continuare că aceia care în lumea asta dau de mâncare celor flămânzi şi de băut celor însetaţi, care-i găzduiesc pe cei fără adăpost, care-i îmbracă pe cei fără haine şi care se duc să-i vadă pe bolnavi şi pe cei aflaţi în temniţă vor fi răsplătiţi. Concluzia impresionantă este: „... întrucât aţi făcut unuia dintr-aceşti fraţi ai Mei, prea mici, Mie Mi-aţi făcut” (25, 40).

În general, pildele reprezintă o imensă dihotomie de contraste exprimate prin povestiri şi imagini. Întuneric şi lumină, lumea de aici şi lumea de dincolo, paradă de ochii lumii şi bunătate autentică, oi şi capre, înţelepciune materială şi simplitate spirituală, bogaţi în averi şi săraci în spirit, viclenie şi naivitate. Există multe indicii că de câte ori Iisus spunea câte o istorie ascultătorii îi cereau încă una şi încă una. Prin urmare, pentru ca tâlcul pildelor să ne apară clar şi consecvent, trebuie să le privim atât grupate tematic, cât şi în totalitatea lor. Uneori Iisus era subtil şi misterios, chiar obscur cu privire la detalii, dar distincţia între bine şi rău reiese mereu înainte de sfârşitul povestirii. Apoi, ascultătorii aveau întotdeauna timp să discute între ei, să argumenteze. Chiar asta era şi intenţia. Iisus avea nu numai talentul de a transmite învăţături, ci şi priceperea de a-i încuraja pe oameni să se înveţe unii pe alţii, să discute în mod serios ce înseamnă să duci o viaţă bună şi să dezbată această chestiune cu onestitate.

Ajungem astfel la două dintre trăsăturile caracteristice ale lui Iisus, relevate cu forţă de limbajul Evangheliilor. Prima este aceea de a pune întrebări. E posibil ca Iisus să fi căpătat acest obicei studiind textele sacre. Vechiul Testament e plin de întrebări. Dumnezeu pune adesea întrebări, de cele mai multe ori stranii. Întrebarea este forma stilistică pe care o întâlnim în Cartea lui Iov, folosită de Iahve pentru a transmite cantităţi enorme de informaţie şi pentru a-şi delimita puterea. În capitolul 38 din Iov, Dumnezeu formulează patruzeci şi opt de întrebări, de la „Cine este cel ce pune pronia sub obroc, prin cuvinte fără

înţelepciune?” (38, 2), până la „Unde erai tu când am întemeiat pământul?” (38, 4). Şi Iisus folosea întrebarea ca unul din mijloacele de a transmite învăţături. Vorbea cu multă autoritate, cu deosebit talent, însă urmărea, pe cât posibil, să extragă cunoştinţe şi păreri de la ascultătorii înşişi, în primul rând de la ucenici. „Cine zic oamenii că sunt?” (Marcu 8, 27) este o întrebare tipică a lui Iisus. De altfel, Marcu ni-l prezintă pe Iisus punând necontenit întrebări, Astfel, înainte de a le da de mâncare celor cinci mii de oameni, Iisus întreabă: „Câte pâini aveţi?” (Marcu 6, 38) în acelaşi episod, Iisus îl întreabă pe Filip: „De unde vom cumpăra pâine, ca să mănânce aceştia?” (Ioan 6, 5) Învăţându-i, Iisus căuta să-i includă pe oameni, să-i atragă pe toţi cei prezenţi în discuţie, să elucideze laolaltă adevărul, să perceapă corect realitatea. În Marcu, Iisus introduce pilda grăuntelui de muştar cu o dublă întrebare tăioasă: „Cum vom asemăna împărăţia lui Dumnezeu, sau în ce pildă o vom închipui?” (4, 30) La începutul preoţiei sale, imediat după botez, văzându-i pe Andrei şi pe un altul mergând după El, Iisus întreabă: „Ce căutaţi?” (Ioan 1, 38) întrebările adresate celor mai apropiaţi Lui sunt adesea profunde, aspre, chiar imploratoare. Când mulţi dintre ei consideră că doctrina lui despre pâinea vieţii e prea dificilă – „Greu este cuvântul acesta! Cine poate să-l asculte?” – şi dau să plece, Iisus întreabă: „Vă sminteşte aceasta? Dacă veţi vedea pe Fiul Omului, suindu-Se acolo unde era mai înainte?” Când „mulţi dintre ucenicii Săi s-au dus înapoi şi nu mai umblau cu El”, Iisus le-a zis celor Doisprezece: „Nu vreţi şi voi să vă duceţi?” (Ioan 6, 60-67) (Imediat după aceea, referindu-se la Iuda Iscarioteanul, întreabă: „Oare, nu v-am ales Eu pe voi, cei doisprezece? Şi unul dintre voi este diavol!” [Ioan 6, 70.]) Iisus pune şi întrebări ca aceasta: „De atâta vreme sunt cu voi şi nu M-ai cunoscut…?” (Ioan 14, 9) Şi, în cele din urmă: „Mă iubiţi?” După înviere, o întreabă pe Maria Magdalena: „Femeie, de ce plângi? Pe cine cauţi?” (Ioan 20, 15) Toate aceste întrebări – şi s-au păstrat încă multe alte exemple – au în comun faptul că Iisus cunoaşte răspunsurile înainte de

a enunţa întrebările. Funcţia lor este de a întinde o mână, de a suscita interesul, de a manifesta afecţiunea faţă de cei ce-l ascultă. Ele sunt un fel de îmbrăţişare, chiar atunci când critică.

La fel de caracteristice sunt tăcerile lui Iisus, folosite şi ele în diverse scopuri. Ca învăţător, îndrumător, Iisus considera că prima lui datorie în viaţă era să le vorbească oamenilor, însă folosea deopotrivă întrebările şi tăcerea pentru a-şi transmite mesajul. Întrebările erau de cele mai multe ori afirmaţii, transmiteau o informaţie. Tăcerile lui erau şi ele o formă de comunicare mută, a cărei pondere o depăşea adesea pe cea a cuvintelor. Există un pasaj în *Sartor Resartus* a lui Thomas Carlyle care se potriveşte misiunii lui Iisus: „Vorba aparţine Timpului. Tăcerea ţine de Veşnicie. […] Gândirea nu lucrează decât în Tăcere; şi nici Virtutea nu se manifestă decât în Taină.”[2] Până la vârsta de treizeci de ani, Iisus a fost tăcut, sau nu i s-au consemnat spusele –, şi nici nu avem mărturii că ar fi dorit să fie altminteri. A păstrat, practic, tăcerea în timpul ispitelor, până la sfârşit. A tăcut şi în timpul botezului. A tăcut şi când a preschimbat apa în vin la Cana. Şi de obicei era tăcut când făcea minuni; vorbea doar când îi îndemna pe infirmi să meargă şi pe morţi să se ridice. Şi poruncea să se păstreze tăcere despre cele întâmplate. În general, nu vorbea despre puterile sale – numai dacă era necesar – sau despre caracterul său divin, pentru că era important să stabilească natura sa de om. Când i se spune „Tu eşti Cristosul, Fiul lui Dumnezeu Celui viu" (Matei 16, 16), Iisus le porunceşte ucenicilor să nu le vorbească altora despre asta. Rămânea de obicei tăcut dacă i se puneau întrebări directe. Prefera să răspundă gândului, nu cuvintelor. Iisus exprimă tăcerea ruşinii când îi este adusă femeia adulteră: nu ruşine pentru păcatele ei, ci ruşine pentru păcatele celor care vor s-o ucidă cu pietre.

---

2 Thomas Carlyle, *Filosofia vestimentaţiei. Sartor Resartus,* trad. De Mihai Avădanei, Institutul European, Iaşi, 1998, p. 204. *(N. Red.)*

Preferă să le scrie ruşinea în praf decât să o vorbească. În acest episod, unul dintre cele mai vii şi mai tulburătoare din întregul Nou Testament, Iisus spune doar două propoziţii: „Femeie, unde sunt pârâşii tăi? Nu te-a osândit niciunul?” şi „Nu te osândesc nici Eu. Mergi; de acum să nu mai păcătuieşti” (Ioan 8, 10-11). Iisus tace şi în faţa ororilor: de pildă la moartea lui Ioan Botezătorul. În faţa lui Caiafa, e plin de indignare, dar nu scoate o vorbă. Şi lui Irod Antipa îi arată dispreţul tăcând. Îndură suferinţa fizică în tăcere, copleşit de propria-i durere şi de mila faţă de cei care-l atacă şi-l batjocoresc. Tăcerea lui pe cruce e la fel de zguduitoare ca şi puţinele vorbe, ultimele şapte, pe care le rosteşte.

Iisus, învăţătorul, este elocvent, dar succint. Rareori foloseşte două cuvinte dacă unul e de ajuns. Îşi transmite cu intensitate gândurile în învăţături şi pilde remarcabile prin economia de cuvinte. Şi totuşi ele nu lasă impresia că sunt greu accesibile sau prea concise.

Exprimarea este, fără excepţie, destinsă. La nevoie, detaliile îi sunt mereu la îndemână. Dar şi tăcerile sunt o parte esenţială a preoţiei. Vorbirea lui era argint, dar tăcerile i le cântărim în aur.

VI

Întâlniri: bărbaţi, femei, copii, vârstnici

Cu toate că vorbea permanent mulţimii adunate în sinagogi, sub cerul liber sau înghesuite în case particulare, Iisus se adresa mereu fiecărui individ în parte. Era darul, dar şi filozofia lui. Fiecare fiinţă omenească era o entitate unică, nepreţuită, pe care Dumnezeu o iubea ca persoană aparte, astfel că Iisus spune: „Ci şi perii capului vostru, toţi sunt număraţi” (Luca 12, 7). Iubirea lui Iisus pentru oameni, ca indivizi, era într-un fel trăsătura lui cea mai frapantă. Le vorbea neobosit, încercănd să le pătrundă cele mai ascunse gânduri. Iar ei se simţeau atraşi de el şi erau gata să-şi divulge secretele. Viaţa lui a constat într-o serie de întâlniri publice, marcate ocazional de întrevederi care se transformau în evenimente semnificative. Iisus încuraja acele întrevederi şi le preţuia. Îşi amintea fiecare cuvânt rostit şi le relata ucenicilor despre cele discutate. Vorbele lui le-au parvenit astfel evangheliştilor, iar ei ni le-au transmis nouă. În cele mai multe cazuri, Iisus era singur cu omul respectiv, chiar dacă în jur forfoteau mulţimi gălăgioase care se înghesuiau şi se împingeau. Episoadele acestea, oricât de scurte, formează miezul uman al Noului Testament şi sunt prilej de încântare pentru cititor. Nu există nimic de acest gen în întreaga literatură a lumii antice, sacră sau laică.

Întâlnirea lui Iisus cu Andrei, imediat după botez, prevesteşte ce avea să fie. Andrei se apropie de Iisus (cu un însoţitor al cărui nume rămâne necunoscut). Exista ceva în înfăţişarea lui Iisus, în ţinuta sa, în insistenţa privirii, care atrăgea lumea. Oamenii îl simţeau deschis, intuiau că-i va primi ca pe nişte prieteni, că va sta de vorbă cu fiecare. Şi,

într-adevăr, Iisus îi întâmpina cu vădită prietenie şi grabnică solicitudine – caracteristica lui cea mai izbitoare, evidentă de la bun început. Se purta la fel cu toţi, dar îl făcea pe fiecare să se simtă ales şi preţuit. Şi nu erau lucruri învăţate. Îi izvorau din inimă – nu încape niciun fel de îndoială. Ioan ne spune în 1, 37—42 că, atunci când Andrei şi tovarăşul lui mergeau în urma lui Iisus, El s-a întors zicând: „Ce căutaţi?” Andrei a spus: „Rabi, unde locuieşti?”, la care Iisus a răspuns: „Veniţi şi veţi vedea.” Ei „(a)u mers deci şi au văzut unde locuia; şi au rămas la El în ziua aceea. Era ca la ceasul al zecelea”. Nu reiese clar că ora la care s-au întâlnit Iisus şi Andrei este relevantă, şi totuşi aşa ar părea. Prietenia lor s-a înfiripat imediat, şi a doua zi Andrei i l-a prezentat lui Iisus pe fratele lui, Simon. Atunci s-a produs între ei, instantaneu, o legătură, şi Iisus i-a dat lui Simon un alt nume, sau o poreclă, Chifa (sau Petru), adică tare ca piatra. Şi fraţilor Ioan şi Iacov le-a dat porecla: „fiii tunetului” (Marcu 3, 17). Lui Iisus îi plăceau astfel de nume, care erau o chezăşie a prieteniei sau a intimităţii. Ele pecetluiau tovărăşia dintre el şi ucenici în imensa lor sarcină de a schimba lumea şi de a asigura triumful valorilor spirituale asupra celor materiale. E straniu când ne gândim că această întâlnire întâmplătoare cu Andrei, deloc planificată, a marcat începutul unui drum lung, care avea să se termine, atât pentru Andrei şi fratele lui, cât şi pentru Iisus, cu moartea pe cruce: Simon Petru a fost răstignit cu capul în jos, la cererea sa, ca să nu se compare cu stăpânul lui ceresc în momentele demne ale morţii. Andrei, martirizat la Patras, în Ahaia, n-a fost bătut în cuie. Ca să i se prelungească suferinţa, a fost legat de o cruce a cărei formă specială a devenit simbolul Scoţiei.

O altă întâlnire remarcabilă are loc la graniţa cu Siria, când Iisus îi cere lui Matei, vameşul zelos, să-l urmeze. Matei, funcţionar cu putere, dar detestat, îl urmează de îndată pe Iisus. Prietenia lor se leagă imediat şi este pe cât de tăcută – nu e consemnat niciun schimb de cuvinte –, pe atât de puternică. Iisus pătrunde astfel în centrul unei alte lumi, fiindcă Matei, desigur invitat, vine cu mulţi colegi de-ai

săi la un ospăţ spontan în casa unde stătea Iisus. Succesul este enorm şi atrage atenţia, dar şi vocile critice ale iudeilor ortodocşi, ale fariseilor, care-i întreabă pe ucenici: „Pentru ce mănâncă învăţătorul vostru cu vameşii şi cu păcătoşii?” (Matei 9, 11) La care Iisus răspunde: „Compasiune voiesc, iar nu jertfă; că n-am venit să chem pe drepţi, ci pe păcătoşi la pocăinţă.”

Această chemare urmată de un ospăţ ilustra obiceiul lui Iisus, izvorât din firea lui, în parte retrasă, în parte sociabilă, de a împleti întâlnirile personale cu cele publice. Îi plăcea să propovăduiască la orele mesei şi este descris de foarte multe ori frângând pâinea sau bând din cana cu vin. Cina cea de Taină a fost apogeul sublim al acestor ospeţe sfinte. Cu excepţia momentelor când făcea minuni, Iisus era mereu un om deschis. Îi plăcea să mănânce. Vinul trecea de la unul la altul. Se vorbea tot timpul. Dar respecta nevoia celorlalţi de singurătate, chiar de discreţie. Una dintre întâlnirile cele mai frapante este cea dintre Iisus şi Nicodim, fariseu şi îndrumător spiritual, care deţinea un post înalt în ierarhia iudeilor (Ioan 3, 1— 21). Acesta a venit noaptea la Iisus, ca nu cumva să-şi compromită situaţia, şi Iisus nu l-a respins, cu toate că-i ghicise laşitatea. Dimpotrivă, l-a primit cu bunăvoinţă şi i-a explicat, în cuvinte memorabile, o mare parte din miezul mesajului Său. „De nu se va naşte cineva de sus, nu va putea să vadă împărăţia lui Dumnezeu.” Şi Nicodim a întrebat: „Cum poate omul să se nască, fiind bătrân? Oare, poate să intre a doua oară în pântecele mamei sale şi să se nască?” Iisus a răspuns printr-un apel la credinţă: „Căci Dumnezeu aşa a iubit lumea, încât pe Fiul Său Cel Unul-Născut L-a dat ca oricine crede în El să nu piară, ci să aibă viaţă veşnică.” Şi i-a mai spus lui Nicodim că „n-a trimis Dumnezeu pe Fiul Său în lume ca să judece lumea, ci ca să se mântuiască, prin El, lumea”. Dar Iisus i-a dat de înţeles lui Nicodim că, mai devreme sau mai târziu, trebuie să se arate, nu trebuie să ocolească lumina: „Că oricine face rele urăşte Lumina şi nu vine la Lumină, pentru ca faptele lui să nu se vădească.” Iisus îl îndeamnă pe

Nicodim să vină „la Lumină, ca să se arate faptele lui”. În cele din urmă, Nicodim a ascultat de sfatul primit, fiindcă, atunci când trupul lui Iisus a fost dat jos de pe cruce, a venit „aducând ca la o sută de litre de amestec de smirnă şi aloe”. Şi cu acesta a fost uns Iisus, şi trupul i-a fost înfăşurat „în giulgiu cu miresme”, şi pus în „mormânt nou, în care nu mai fusese nimeni îngropat”. Presupunem că era mormântul pe care Nicodim şi-l pregătise lui însuşi (Ioan 19, 39-42), dar poate că era al lui Iosif din Arimateea, care a asistat şi el la înmormântare şi a rostogolit piatra la gura mormântului. Şi el era unul dintre demnitarii iudei, membru al sinedriului, organul de conducere al comunităţii, şi, în acelaşi timp, discipol secret al lui Iisus.

Prietenia cu Nicodim şi Iosif ilustrează cât de largă era sfera adepţilor lui Iisus, cuprinzându-i pe toţi care se simţeau atraşi de el, indiferent de poziţia lor socială. Un alt exemplu este cel al prieteniei cu care îl întâmpină Iisus pe un „slujitor regesc” de la curtea lui Irod Antipa, care vine la el cu rugămintea de a-i salva de la moarte fiul bolnav (Ioan 4, 46—53). La început îl imploră pe Iisus să vină personal, dar acceptă apoi că un singur cuvânt al lui Iisus va produce miracolul vindecării. Iisus îl asigură că e de-ajuns credinţa, şi se dovedeşte că aşa este. Acest incident impresionant, povestit de Ioan cu multă tandreţe, oglindeşte felul în care Iisus însuşi i-a transmis cele întâmplate apostolului şi evanghelistului, căci nimeni altcineva nu mai auzise acel schimb de cuvinte. La extrema cealaltă, avem exemplul patetic al bătrânului infirm care de treizeci şi opt de ani aştepta în preajma scăldătorii din Vitezda (Ioan 5, 1—15). Acolo erau în apă cinci pridvoare. Scăldătoarea avea un izvor mineral intermitent şi, când apele „erau tulburate” (se credea că de un înger), şansa tămăduirii creştea, drept care bolnavii se luau la întrecere ca să între primii după o astfel de „tulburare” a apei. Bătrânul nu avea slujitori care să-l tragă repede până la scăldătoare, aşa că an de an privise cum ceilalţi se vindecau, în timp ce el tot bolnav rămânea. Iisus l-a văzut acolo şi se pare că auzise că era cam pungaş,

dar tot i s-a făcut milă de el. I-a spus: „Voieşti să te faci sănătos?” Şi infirmul i-a răspuns: „Doamne, nu am om, care să mă arunce în scăldătoare, când se tulbură apa; că, până când vin eu, altul se coboară înaintea mea.” Iisus a zis: „Scoală-te, ia-ţi patul tău şi umblă.” Omul s-a făcut îndată bine. După un timp, Iisus a dat peste el în Templu şi, recunoscându-l, i-a spus: „Iată că te-ai făcut sănătos. De acum să nu mai păcătuieşti, ca să nu-ţi fie ceva mai rău.” Bărbatul le povestea tuturor cu înflăcărare despre vindecarea sa, dar asta a trezit mânia iudeilor ortodocşi, fiindcă miracolul se petrecuse în timpul Sabatului. Unii interpretează pasajul respectiv ca o dovadă de nerecunoştinţa: fostul infirm l-a trădat pe Iisus vorbind în faţa demnitarilor iudei. O asemenea interpretare e, desigur, greşită. Timp de aproape patruzeci de ani, bolnavul nu putuse să se mişte, şi dintr-odată era eliberat de boală şi activ. Bineînţeles că mergea peste tot şi îşi spunea povestea oricui voia să-l asculte.

Există o întâlnire asemănătoare în Ioan 9, 1—38, când Iisus vindecă un orb din naştere. Era un om sărac, fără importanţă, şi când a încercat să le spună oamenilor că i s-a întâmplat o minune toţi au început să-l atace. Nu s-a întâmplat în Sabat? Şi cum a fost? Cine a făcut minunea? Nu cumva un păcătos care încalcă Sabatul? Iudeii ortodocşi spuneau: „Dă slavă lui Dumnezeu. Noi ştim că Omul Acesta (Iisus) e păcătos.” În momentul acela, exasperat, tânărul a strigat: „Dacă este păcătos, nu ştiu. Un lucru ştiu: că fiind orb, acum văd.” Au început să se certe cu el, invocându-l pe Moise şi multe altele, până când tânărul, insistând asupra singurului lucru care-l interesa – vederea –, a spus că a da vederea unuia născut orb n-a mai fost făcut de nimeni de când e lumea: „De n-ar fi Acesta de la Dumnezeu n-ar putea să facă nimic.” Şi ei îi strigară: „În păcate te-ai născut tot, şi tu ne înveţi pe noi?” Apoi „l-au dat afară”. Când a auzit Iisus despre asta, l-a căutat pe tânăr şi l-a întrebat despre credinţa lui. Tânărul a răspuns: „Cred, Doamne.” Ioan încheie: „Şi s-a închinat Lui.” Iată încă o scurtă întâlnire

emoţionantă, unde vederea oferă o metaforă perfectă pentru cunoaşterea adevărului.

Întâlnirile lui Iisus cu femeile sunt deosebit de semnificative. În Orientul Apropiat antic, femeile erau aproape invizibile. Poziţia lor socială era foarte neînsemnată, sau chiar inexistentă, cu excepţia celor care erau soţii de demnitari, dar şi atunci situaţia lor era precară. Puteau fi îndepărtate – „lepădate” era un alt termen folosit în documente – după bunul-plac al soţilor. Dacă erau sărace şi bătrâne, n-aveau nicio valoare. Dar nu şi pentru Iisus. Ochii lui pătrunzători le căutau în mulţimea ce se aduna în jurul lui. Aşa a zărit-o şi pe văduva bătrână care a dăruit cei doi bănuţi la colecta din Templu. A lăudat-o, socotind gestul ei o dovadă că şi cei mai săraci pot fi mărinimoşi. Filantropia nu era doar privilegiul facil al bogaţilor, ci o virtute deosebită a nevoiaşilor şi smeriţilor. N-avem de unde şti dacă văduva, renunţând la banii pentru subzistenţa zilnică, a rămas fără mâncare până a doua zi. A intrat însă definitiv în literatura despre actele de binefacere, după cum la fel de sigur este că a intrat în împărăţia Cerurilor. Iisus putea să intuiască bunătatea cuiva, chiar fără dovezi palpabile. Şi-a dat seama de asta când bătrâna bolnavă i-a atins veşmântul, sperând că astfel se va vindeca. A simţit credinţa ei. Nevoia spirituală a femeii a pulsat în el şi, ca răspuns, puterea fiinţei lui s-a pogorât asupra ei. Aşadar, Iisus a putut s-o identifice, a lăudat-o, iar ea a căzut în genunchi şi i-a recunoscut divinitatea. Femeia a fost vindecată, dar mai important este faptul că a intrat în repertoriul spiritual al credincioşilor smeriţi, a căror credinţă în bunătate se ridică deasupra insignifianţei lor.

Dar unele întâlniri ale lui Iisus cu femeile sunt mai complicate. Una dintre cele mai fascinante este cea de la fântâna cetăţii Sihar din Samaria, cu o femeie din partea locului venită să ia apă (Ioan 4, 4-42). Fântâna fusese săpată de patriarhul Iacov şi se afla în afara oraşului. Iisus şi ucenicii lui trebuiau să traverseze Samaria ori de câte ori mergeau din Galileea în Iudeea sau invers. Evreilor li se

ordonase să nu aibă de-a face cu samaritenii, despre care se zicea că sunt blestemaţi: deşi evrei la origine, ei aveau altar şi datini religioase proprii. Dar acestea erau exact genul de dogme religioase pe care Iisus le considera dure şi iraţionale. Obosit, Iisus s-a oprit lângă fântână, iar ucenicii au mers în cetate să cumpere de mâncare. Când a văzut-o pe femeie, a privit prin ea, şi în ea, după obiceiul şi harul lui. I-a cerut puţină apă de băut şi au început să vorbească. Femeia a văzut că bărbatul era iudeu şi s-a mirat că voia să intre în vorbă cu ea. Dar a fost bucuroasă să-i răspundă şi Iisus a fascinat-o imediat când i-a explicat deosebirea dintre apa fântânii, care curând te lasă iar însetat, şi apa spirituală a adevărului, care este eternă. Şi femeia a spus: „Doamne, dă-mi această apă ca să nu mai însetez, nici să mai vin aici să scot.” Iar el, probabil zâmbind în sinea lui, fiindcă ştia totul despre ea, a zis: „Mergi şi cheamă pe bărbatul tău şi vino aici.” Dar femeia a răspuns: „N-am bărbat.” Era exact răspunsul pe care-l aştepta Iisus. Şi i-a zis: „Bine ai zis că nu ai bărbat. Căci cinci bărbaţi ai avut şi cel pe care îl ai acum nu-ţi este bărbat. Aceasta adevărat ai spus.” Femeia a rămas uluită. Dar nu era sfioasă – Iisus şi-a dat seama de asta de la bun început – şi a avut destulă stăpânire de sine ca să spună: „Doamne, văd că Tu eşti prooroc.” Replica femeii i-a dat lui Iisus prilejul să-i explice că, oricât s-ar deosebi iudeii ortodocşi de samariteni, nici unii, nici alţii n-aveau nimic în comun cu cei pe care el îi numea „adevăraţi închinători”, care „se vor închina Tatălui în duh şi în adevăr”. Pentru că, a continuat Iisus, „Duh este Dumnezeu şi cei ce I se închină trebuie să i se închine în duh şi în adevăr”. Problema altarelor rivale era irelevantă. Femeia i-a răspuns repede: „Ştim că va veni Mesia care se cheamă Cristos; când va veni, Acela ne va vesti nouă toate.” Iisus tocmai începuse să-i explice „Eu sunt, Cel ce vorbesc cu tine”, când ucenicii s-au întors cu mâncarea cumpărată din cetate şi l-au întrerupt. Ucenicii s-au mirat că Iisus stătea de vorbă cu femeia, dar n-au vrut să-i spună. L-au îndemnat, în schimb, să mănânce, dar el a refuzat: „Eu am de mâncat o mâncare pe care voi nu

o ştiţi.” Ceea ce voia să spună era că întâlnirea cu acea femeie era hrană pentru cuget: cum să facă „voia Celui ce M-a trimis pe Mine” (aşa s-a exprimat), ca să-i includă şi pe străini, ca samaritenii, care erau dornici să înveţe.

Între timp, femeia şi-a lăsat găleata, a alergat înapoi în cetate şi le-a spus în gura mare oamenilor: „Veniţi de vedeţi un om care mi-a spus toate câte am făcut. Nu cumva acesta este Cristosul?” Şi ei, desigur, au venit, şi pentru că Iisus i-a fascinat, l-au convins să mai rămână două zile cu ei şi au crezut în învăţătura Lui. Pe femeie au trecut-o în planul doi: „Credem nu numai pentru cuvântul tău, căci noi înşine am auzit şi ştim că Acesta este cu adevărat Cristosul, Mântuitorul lumii.” Poate că nu avea reputaţie bună şi nu se bucura de popularitate printre nevestele bărbaţilor de acolo. Ca şi în cazul altor pasaje din Noul Testament, am fi dorit să ni se spună mai multe. Cum se explică aranjamentele ei matrimoniale, sau lipsa acestora? Oare ce altceva i-a mai spus Iisus, de a făcut-o să exclame „mi-a spus toate câte am făcut”? E straniu că ştim atât de multe, pentru că femeia n-a vorbit cu evanghelistul Ioan. Iisus i-a relatat probabil punctele esenţiale ale conversaţiei avute cu femeia şi Ioan le-a reprodus. Poate că Iisus a omis multe detalii. Aşadar, spre regretul nostru, femeia aceasta fascinantă intră în umbra povestirilor nepovestite, însă putem spera că a fost mântuită şi ea, după cum, fără îndoială, merita.

Femeia exotică din Luca 7, 31-48 este la fel de fascinantă. Faptul că Iisus era sociabil, că-i plăceau ospeţele, cinele alături de tot felul de oameni de rând a dat naştere la comentariile şi dezaprobarea evlavioşilor. Iisus le răspundea, înfrunta instituţia religioasă pe care o definea metaforic „oamenii acestui neam”: „Sunt asemenea copiilor care şed în piaţă şi strigă unii către alţii, zicând: V-am cântat din fluier şi n-aţi jucat; v-am cântat de jale şi n-aţi plâns.” El spunea că Ioan Botezătorul nu mânca pâine, nici nu bea vin, dar evlavioşii protestau: „Are demon!” Iisus le-a spus: „A venit şi Fiul Omului, mâncând şi bând, şi ziceţi: Iată un om mâncăcios şi băutor de vin, prieten al vameşilor şi al

păcătoşilor!” Şi a continuat cu aceste vorbe misterioase: „Dar înţelepciunea a fost găsită dreaptă de către toţi fiii ei.” Cu toate acestea, unul din farisei, pe nume Simon, l-a poftit la cină şi Iisus a acceptat, iar vestea acelui ospăţ s-a răspândit repede. Luca ne povesteşte: „Şi iată era în cetate o femeie păcătoasă şi, aflând că şade la masă, în casa fariseului, a adus un alabastru cu mir. Şi, stând la spate, lângă picioarele Lui, plângând, a început să ude cu lacrimi picioarele Lui, şi cu părul capului ei le ştergea. Şi săruta picioarele Lui şi le ungea cu mir.”

Este o scenă extraordinară, deoarece, în Orientul Apropiat antic, să speli picioarele unui bărbat era un gest de rară smerenie, simbol de supremă supunere şi cucernicie. Iisus avea să facă şi el acest gest faţă de ucenicii lui cu puţin timp înainte să fie răstignit, gest din pricina căruia Petru s-a simţit foarte stingherit. Şi în cazul de care e vorba mai sus trebuie să fi fost un moment stânjenitor, căci era foarte greu să speli picioarele unui bărbat cu lacrimi şi să le ştergi cu propriul păr, chiar dacă lacrimile şiroiau şi părul era foarte lung. Mai mult, femeia era frumoasă şi avea o reputaţie proastă. Fariseul Simon era teribil de ofensat. Cum intrase femeia? Şi care Iisus o cunoştea? El „a zis în sine: Acesta, de-ar fi prooroc, ar şti cine e şi ce fel e femeia care se atinge de El, că este păcătoasă”.

Iisus i-a citit gândurile şi i-a spus: „Simone, am să-ţi spun ceva.” Simon a răspuns: „Învăţătorule, spune.” Şi, după cum îi era obiceiul, Iisus i-a pus o întrebare: „Un cămătar avea doi datornici. Unul era dator cu cinci sute de dinari, iar celălalt cu cincizeci. Dar, neavând ei cu ce să plătească, i-a iertat pe amândoi. Deci, care dintre ei îl va iubi mai mult?” Simon a zis: „Socotesc că acela căruia i-a iertat mai mult.” Exact, a spus Iisus. Apoi l-a dojenit: nu pe un ton supărat, ci cumpătat, alegându-şi cu grijă cuvintele: „Vezi pe femeia aceasta? Am intrat în casa ta şi apă pe picioare nu Mi-ai dat; ea însă, cu lacrimi, Mi-a udat picioarele şi le-a şters cu părul ei. Sărutare nu Mi-ai dat; ea însă, de când am intrat, n-a încetat să-Mi sărute picioarele. Cu untdelemn capul Meu nu

l-ai uns; ea însă cu mir Mi-a uns picioarele.”

Şi a mai adăugat, apăsat: „Iertate sunt păcatele ei cele multe, căci mult a iubit. Iar cui se iartă puţin, puţin iubeşte.” Iar femeii i-a spus: „Iertate îţi sunt păcatele.” Nu mai ştim apoi nimic despre acea femeie, care – întocmai ca femeia samariteană, cea care avusese mulţi bărbaţi – dispare în negura istoriei, dar nu fără binecuvântarea lui Iisus: „Credinţa ta te-a mântuit; mergi în pace.” Lecţia aceasta nu s-a lipit de Simon şi de prietenii lui. N-au găsit altceva de spus decât: „Cine este Acesta care iartă şi păcatele?” Dar femeia pocăită, mântuită prin credinţă, sublimă prin smerenie, dăinuie ca una dintre figurile cele mai emoţionante ale literaturii antice. Şi, ca de multe ori în Noul Testament, povestirea realistă a lui Luca are ecoul răsunător al adevărului.

Acest episod este un exemplu al influenţei extraordinare pe care o avea Iisus asupra femeilor. Nu numai că reuşea să le trezească credinţa şi evlavia, dar li se adresa cu o tandreţe nuanţată de poezia gesturilor şi uneori a limbajului. Matei o descrie în capitolul 15, 22-28 pe femeia păgână cananeană, care voia ca Iisus să-i vindece fiica bolnavă, şi Iisus a repezit-o – se pare că era foarte insistentă, supărătoare şi, desigur, foarte gălăgioasă. Iisus i-a răspuns că datoria lui în părţile Tirului şi Sidonului era să găsească „oile cele pierdute ale casei lui Israel”. A mai spus: „Nu este bine să iei pâinea copiilor şi s-o arunci câinilor.” Fără pic de sfială în faţa replicii categorice a lui Iisus, femeia a avut inspiraţia să spună: „Da, Doamne, dar şi câinii mănâncă din farâmiturile care cad de la masa stăpânilor lor.” Pe Iisus l-a mişcat instantaneu răspunsul strălucit al femeii şi a cedat: „O, femeie, mare este credinţa ta; fie ţie după cum voieşti.” „Şi s-a tămăduit fiica ei în ceasul acela.”

Iisus impunea prin bunătate, răbdare şi stăpânire de sine. Avea multă intuiţie. Respingea orice fel de legalism sau logică greoaie, preferând străfulgerările spiritului, imaginile poetice spontane, care dădeau strălucire limbajului şi îi transformau spusele în şiraguri de giuvaiere sclipitoare.

Acestea nu erau nişte caracteristici masculine. Iisus se baza mai mult pe emoţii decât pe raţiune ca să pună în lumină o idee – o trăsătură feminină la care femeile nu se aşteptau din partea propovăduitorului unei doctrine. Şi, de fapt, Iisus nu era un propovăduitor, nu ţinea predici, şi asta le atrăgea pe femei. Iisus le învăţa: explica lucruri greu de înţeles într-un mod interesant şi limpede, folosind imagini din viaţa şi munca de zi cu zi. Era moralist, dar alegea calea poetică şi se bucura văzând că femeile erau captivate şi fericite. Le iubea mult pe cele două surori ale lui Lazăr din Betania, Marta şi Maria, şi e clar că petrecea multe ore preţioase în tovărăşia lor, în rarele ocazii, când se mai odihnea. Ştia prea bine cât de autentice erau virtuţile Martei şi cât de neclintită îi era credinţa – n-a făcut ea o mărturie de credinţă în termeni ce egalau forţa splendidei confesiuni a Sfântului Petru? (Ioan 11, 27) Şi îl bucura când Maria stătea la picioarele lui şi asculta, şi nu voia ca plăcerea şi învăţătura ei să fie întrerupte de corvezile gospodăreşti. Recunoştea deschis: „Maria partea bună şi-a ales...” (Luca 10, 42) Şi când Iuda Iscarioteanul a vrut să-i ia Mariei vasul de alabastru cu mir de nard, cu care i-a uns picioarele, Iisus a zis: „Las-o”, „iar casa s-a umplut de mirosul mirului” (Ioan 12, 2-8).

Unul dintre motivele pentru care Maria asculta atât de concentrată era că religia pe care o descria Iisus se deosebea foarte mult de iudaismul mozaic. Femeile îşi aveau şi ele locul exact în centru, alături de bărbaţi, împărtăşind aceleaşi îndatori şi mângâieri. Mama Lui, Maria, era o parte indispensabilă a întrupării lui – misiunea lui nu ar fi fost posibilă fără ea. Sfânta Familie căreia îi aparţineau el, Maria şi tatăl lui adoptiv, Iosif, era pentru Iisus imaginea ideală a unităţii societăţii. Pentru protejarea familiei, Iisus a modificat un punct important al legii mozaice: a aşezat căsătoria la un nivel de sfinţenie cu mult mai înalt şi a făcut-o indisolubilă (Matei 19, 5-6). Cei căsătoriţi erau „amândoi un trup”. „Deci, ce a împreunat Dumnezeu omul să nu despartă.” Cu această condamnare categorică a divorţului,

Iisus nu urmărea doar să consolideze căsătoria, ci şi să asigure protecţia femeilor. Poziţia legală inferioară pe care o aveau ele în Orientul Apropiat antic era foarte înrăutăţită de uşurinţa cu care bărbaţii - şi numai bărbaţii – puteau obţine divorţul. Situaţia era relativ aceeaşi pretutindeni. Codul penal din Babilon stabilea că dacă un soţ îi spunea soţiei „Nu eşti soţia mea" avea de plătit o jumătate de mină şi apoi era liber. Dar o femeie care-şi repudia soţul trebuia înecată în râu. Legea iudaică era mai puţin tiranică, dar şcoala lui Hillel[3] declara că dacă soţia nu-i pregăteşte soţului ei cina cum se cuvine este un motiv suficient de divorţ. Alte sisteme, de pildă cele din Grecia, Persia şi Roma, nu erau foarte diferite; femeia era tratată şi acolo ca o specie inferioară, asupra căreia bărbatul avea drept de proprietate. Chiar şi astăzi, divorţul are consecinţe mai serioase pentru femeie decât pentru bărbat. Susţinând căsătoria, Iisus a fost primul învăţător din istorie care şi-a manifestat dorinţa de a le pune pe femei pe picior de egalitate cu bărbaţii.

Este adevărat că Iisus şi-a ales doar bărbaţi drept apostoli, însă nici nu se putea altfel, având în vedere condiţiile sociale din acele vremuri. Apostolii trebuiau să pornească în misiuni independente, adesea singuri, şi să-i îndrume pe discipoli, membri ai organizaţiei înfiinţate de Iisus cu scopul de a-i răspândi Evanghelia. Mai mult, avea nevoie de bărbaţi care să-l apere de isteria mulţimilor şi de ameninţările fizice ale duşmanilor – cu toate că până la urmă nu s-au dovedit eficienţi. Una dintre lecţiile pe care le avem de învăţat din viaţa lui Iisus este că deseori femeile au dat dovadă de mai mult curaj fizic decât bărbaţii. Iisus le cerea apostolilor să se dedice permanent misiunii lui. Luca spune: „Au lăsat totul şi au mers după El" (Luca 5, 11). Petru declară cu hotărâre: „Iată, noi am lăsat toate şi Ţi-am urmat" (Marcu 10, 28). Adevărul e că nu toate femeile aveau posibilitatea să facă

---

3 Vestit învăţat al iudaismului antic (110 î.Cr.–l0 d.Cr.) care, potrivit unor surse rabinice, ar fi trăit de 3 ori câte 40 de ani, ca Moise. *(N. t.)*

aceste lucruri, deşi, e drept, unele izbuteau cumva. Iisus n-a făcut din celibat o virtute, deşi există un pasaj în Matei unde, contrar învăţăturii iudaice tradiţionale, se arată că celibatul era legal (19, 10-12). Era o chemare specială: „Cine poate înţelege să înţeleagă.” Iisus sublinia mereu că dragostea pentru Dumnezeu avea întâietate faţă de orice altă legătură de familie – tată, mamă, frate, soră. Şi aceasta era valabil deopotrivă pentru bărbaţi şi femei. Noţiunea de călugări şi călugăriţe celibatare nu este incompatibilă cu nimic din cele spuse de Iisus în Evanghelie. Nici preoţia exclusiv bărbătească. Dar la fel de adevărat este că învăţătura lui Iisus nu exclude femeile de la preoţie.

În esenţă, Iisus îi învăţa pe oameni că prietenia cu Dumnezeu însemna să faci parte dintr-o familie cerească aflată deasupra oricăror legături umane, deşi nu le excludea neapărat. Luca aminteşte de o femeie care i-a strigat lui Iisus din mulţime: „Fericit este pântecele care Te-a purtat şi fericiţi sunt sânii pe care i-ai supt!” Iisus a încuviinţat, dar a scos în evidenţă importanţa unei valori superioare: „Aşa este, dar fericiţi sunt cei ce ascultă cuvântul lui Dumnezeu şi-l păzesc” (11, 27-29). În Evanghelia după Matei, există un pasaj din care aflăm că pentru misiunea lui pe pământ Iisus a creat o familie apostolică care în mod inevitabil era pe primul loc în atenţia şi inima lui. În timp ce îi învăţa pe oameni, însoţitorii lui i-au spus că mama lui şi alţi membri ai familiei, poate veri, aşteptau să-i vorbească. Iisus a răspuns, aşa cum îi era obiceiul, cu o întrebare: „Cine e mama Mea şi cine sunt fraţii Mei?” Răspunsul l-a dat tot el, arătând cu un gest spre ucenici: „Iată mama Mea şi fraţii Mei. Că oricine va face voia Tatălui Meu Celui din ceruri, acela îmi este frate şi soră şi mamă” (12, 46-50). De cele mai multe ori, Iisus îl numeşte pe Dumnezeu „Tată”, iar lui însuşi îşi spune „Fiu”. Oamenii erau în primul şi în primul rând „copiii Domnului”, ceea ce indica o relaţie eternă, în afara timpului. Căsătoria, copiii, iubirea între membrii familiei erau toate foarte importante în termeni lumeşti. Aparţineau totuşi lumii de aici. În cele din urmă, cel mai mult conta să fii în familia lui

Dumnezeu.

În familia lui Iisus de pe pământ, pe care a făcut-o şi a instruit-o cu grijă, femeile erau la fel de numeroase - deşi poate nu la fel de proeminente – ca bărbaţii. Mama lui şi alte femei, membre ale familiei ei, se aflau adesea în preajma lui, iar ea, Fecioara Maria, i-a stat alături la sfârşit, lângă cruce. Luca ne vorbeşte de un grup de femei depravate pe care Iisus le-a scăpat de „demoni” – adică de desfrânare – şi le-a recrutat apoi în anturajul lui (8, 2). Cea mai importantă dintre ele a fost Maria Magdalena, şi Luca subliniază păcătoşenia vieţii din trecut a Magdalenei: „din care ieşiseră şapte demoni”. Pe urmă erau Marta şi Maria, surorile lui Lazăr. Luca ne spune însă şi de unele femei înstărite, printre care Ioana, nevasta lui Huza, un iconom al lui Irod Antipa, şi Suzana. Doar pe acestea două le numeşte, dar spune că erau „multe altele”. Ele „slujeau din avutul lor” (8, 3). Călătoriile lui Iisus necesitau sprijin financiar şi servicii practice, care erau îndeobşte asigurate de femei. Primul eşalon, apostolii, era format exclusiv din bărbaţi. Dar următorul grup, care se îngrijea de locuinţe, mese şi cheltuieli de călătorie, era format din femei, de obicei cu mari posibilităţi. Iisus izbutea, prin felul lui de a fi, dar şi prin atracţia exercitată de învăţăturile lui, să inspire femei inteligente, educate, cultivate şi sensibile, care descopereau în cuvintele lui o religie infinit mai emoţionantă şi mai satisfăcătoare decât orice puteau găsi la sinagogă sau în Templu. Iisus nu atrăgea numai evreice sau samaritene înstărite. Soţia lui Pilat, guvernatorul Iudeii, era şi ea fascinată de Iisus. Îi era, desigur, imposibil să-l urmeze, dar îl visa noaptea şi a încercat să-l convingă pe Pilat să-l salveze: „Nimic să nu-i faci Dreptului aceluia, că mult am suferit azi, în vis, pentru El” (Matei 27, 19). Mai erau şi alte femei cu stare, pe care poziţia socială le împiedica să se implice în activitatea misionară, dar o sprijineau venind la Iisus şi la ucenici ca să contribuie cu bani, când aceştia treceau pe lângă casele lor. Văduvele puteau lucra cu el tot timpul. Aceste femei le prefigurau pe doamnele romane care, la începutul

creştinismului, se adunau în catacombe şi în primele biserici şi cărora li se datorează, în bună măsură, răspândirea şi succesul noii religii. Învăţătura lui Iisus era una cu care o femeie se putea identifica perfect, şi cu cât îi era mai înalt rangul şi gândea mai independent, cu atât mai puternică era legătura cu Iisus. Prostituatele, a căror ocupaţie era prin ea însăşi o formă de emancipare, se simţeau şi ele irezistibil atrase de îndată ce se lepădau de traiul înjositor pe care-l duseseră.

Reiese clar din Evanghelii că lui Iisus îi plăcea compania femeilor, se simţea în largul lui cu ele, ştia cum să le vorbească şi cum să reacţioneze în prezenţa lor. Dar îi plăceau şi copiii. Era una dintre caracteristicile sale cele mai vizibile şi mai pregnante. Vedea în copii inocenţa autentică, încă neîntinată de ispitele materiale ale lumii păcătoase, care deformau instinctul de puritate şi iubire. Iubea copiii de toate vârstele. Tinerele mame îi simţeau afecţiunea pentru pruncii lor şi-l lăsau să-i mângâie. Marcu are un pasaj extraordinar care ne arată ce bine se simţea Iisus cu cei foarte tineri, ceea ce – după câte ştiu eu – îl face unic în literatura lumii antice: „Şi aduceau la El copii, ca să-Şi pună mâinile peste ei”, dar ucenicilor, oameni ai timpurilor acelea, nu le plăcea asta şi le mustrau pe femei. „Iar Iisus, văzând, S-a mâhnit şi le-a zis: Lăsaţi copiii să vină la Mine şi nu-i opriţi, căci a unora ca aceştia este împărăţia lui Dumnezeu.” El îi compara adesea pe copii cu neprihăniţii, iar faptul că ucenicii încercau să-l lipsească de compania lor i-a inspirat următoarea concluzie: „Adevărat zic vouă: Cine nu va primi împărăţia lui Dumnezeu ca un copil nu va intra în ea.” Şi, ca să sublinieze cele zise, „luându-i în braţe, i-a binecuvântat, punându-Şi mâinile peste ei” (10, 13-16). Matei relatează acelaşi episod în 19, 13—14 şi adaugă: „... a unora ca aceştia este împărăţia cerurilor.”

Iisus a reluat de multe ori ideea că o doză de inocentă copilărească le era necesară şi adulţilor astfel încât sufletul să le fie pregătit pentru mântuire. Avea legătură cu imaginea lui de făptura „renăscută” şi cu preţuirea lui faţă de

smerenie. Dar Iisus iubea copiii nu numai ca imagine metaforică, ci ca pe nişte fiinţe reale. Îl fascina orice aspect al felului în care un prunc vine pe lume, creşte şi ajunge un copil încântător. Vorbea mereu despre copii în învăţăturile sale. Avea un simț de observaţie foarte dezvoltat. Vedea cum afecţiunea pentru copil o face pe mamă să uite durerile facerii (Ioan 16, 21), cum tatăl îşi dezmiardă copilul în pat (Luca 11,7) şi cum părinţii ascultă ce spun copiii şi le îndeplinesc dorinţele, dar numai când nu sunt rele (Matei 7, 9; Luca 11,11-13).

Îl interesau pornirile copiilor în timpul jocului (Matei 11, 16), sau suferinţele lor (Matei 18, 25). Faptul că un discipol îşi părăsea de bunăvoie copiii de dragul lui şi al lui Dumnezeu era pentru Iisus proba supremă a loialităţii (Luca 14, 26, 18, 29; Matei 19, 29). Considera că iubirea dintre soţi şi iubirea amândurora pentru copii sunt indisolubil legate, ilustrând felul în care iubirea umană poate imita şi prevesti iubirea ce reprezintă principiul de bază al împărăţiei lui Dumnezeu.

Cu toate că lui Iisus nu-i plăcea să facă minuni în public, nu refuza niciodată rugămintea unui părinte de a-i însănătoşi copilul bolnav. Este demn de subliniat că, proporţional vorbind, beneficiarii unui număr foarte însemnat de vindecări au fost copii. Copilaşul „slujitorului regesc” din Capernaum (Ioan 4, 49); nefericitul băiat singur la părinţi şi posedat de demoni, pe care Iisus l-a vindecat coborând de pe munte (Matei 17, 18); fiica lui Iair (Marcu 5, 23), pe care Iisus a salvat-o de la moarte; „fiica” femeii cananeene (Marcu 7, 30); şi unicul fiu al văduvei din Nain (Luca 7, 11-18) sunt doar câteva din cazurile când Iisus s-a grăbit să dea ajutor unui părinte îndurerat. Viaţa n-avea mare preţ în Palestina primului secol. Copiii mureau peste tot în jurul lui din pricina sărăciei, a lipsei de îngrijire şi a bolilor. Dar când i se punea în faţă un copil care era chinuit de o grea suferinţă, intra imediat în acţiune. Propovăduia nu numai „Păstoreşte oile Mele”, ci şi „Paşte mieluşeii Mei” (Ioan 21, 15, 16).

Mai mult, Iisus era mereu pregătit să le reamintească oamenilor, chiar şi ucenicilor instruiţi, că nu trebuie ignoraţi copiii, fiindcă în anumite privinţe aceştia erau modelele demne de urmat. Când ucenicii au început controversa deplasată pentru a stabili care dintre ei era cel dintâi - incident consemnat în toate Evangheliile sinoptice: Matei 18, 1-4; Marcu 9,33-37; Luca 9,46-8 –, Iisus a chemat un copil şi l-a aşezat în mijlocul lor, al tuturor, zicând: „De nu vă veţi întoarce şi nu veţi fi precum pruncii, nu veţi intra în împărăţia cerurilor.” Iisus îi învăţa mereu - aceasta fiind şi credinţa lui profundă – că aveau multe de aflat studiindu-i pe copii. Matei îşi aminteşte bucuria de care a fost cuprins Iisus când, în ultimele lui zile pe pământ, copiii din Templu l-au întâmpinat cu osanale şi cum i-a mustrat pe arhiereii care protestaseră împotriva acestei primiri, socotind-o necuviincioasă: „Au niciodată n-aţi citit că din gura copiilor şi a celor ce sug Ţi-ai pregătit laudă?” (21,16) Este de asemenea remarcabil că Iisus a rezervat cele mai severe avertismente celor care se purtau rău cu copiii sau îi duceau pe căi greşite. Matei îl citează pe Iisus: „Vedeţi să nu dispreţuiţi pe vreunul din aceştia mici” (18, 10), iar „cine va sminti pe unul dintr-aceştia mici care cred în Mine, mai bine i-ar fi lui să i se atârne de gât o piatră de moară şi să fie afundat în adâncul mării” (18, 6).

Dacă femeile şi copiii aveau un loc aparte în inima lui Iisus şi în concepţiile lui despre inocenţă şi virtute, cum îi privea pe vârstnici? Aproape inevitabil, multe vindecări – şi din toate doar câteva sunt descrise mai în amănunt – au fost în beneficiul bătrânilor. Infirmul neajutorat care aşteptase timp de aproape patruzeci de ani lângă scăldătoarea din Vitezda era desigur bătrân. La fel şi femeia care avea o „curgere de sânge” şi care ani de-a rândul îşi cheltuise toţi banii pe la doctori fără să se vindece. Iisus îi observa pe bătrânii virtuoşi, ca văduva care şi-a dat ultimii doi bănuţi la colectă. Avea însă grijă să nu-i laude numai pe vârstnici. Iudeii ortodocşi făceau deja acest lucru, şi Iisus nu era impresionat. În sinagogi şi la Templu, statutul de

„conducător” se căpăta în funcţie de vechime, şi vârsta era importantă la orice nivel al ierarhiei sacerdotale. În iudaism, preţuirea publică a unei persoane era determinată de vârsta acesteia şi concretizată prin atribuirea termenului de „bătrân”. Matei are un pasaj important, în care Iisus spune că vameşii şi desfrânatele vor merge în cer înaintea „bătrânilor”. La vremea când s-a născut Iisus, bătrâni sfinţi ca Simion şi Zaharia se aflau tot timpul la Templu, dar spre sfârşitul preoţiei lui Iisus nu mai existau bătrâni cuvioşi prin preajmă. Iosif Caiafa, marele preot, deţinuse ani de zile acel post şi trebuie să fi avut în jur de şaizeci de ani. Socrul şi predecesorul lui, Anna, care conducea încă din culise, era şi mai în vârstă. Mulţi dintre iudeii ortodocşi care-l ascultau pe Iisus urmărind să-i găsească vină şi să le spună apoi celorlalţi vorbele lui blasfematoare erau bătrâni; unii aveau un rang înalt. Instituţia împotriva căreia Iisus protesta adesea era condusă în bună parte de bătrâni. Astfel, când Iisus spunea că pentru a intra în împărăţia lui Dumnezeu trebuie să „renaşti” şi să devii „un om nou”, vorbele aveau un înţeles dublu. Faptul că foloseşte adesea imaginea copilului ca simbol al mântuiţilor şi că pe cei binecuvântaţi îi numeşte la fel de frecvent „copii ai Domnului” este deosebit de important, fiindcă, în general, Noul Testament creează impresia limpede că vârsta trebuie într-un fel anulată sau modificată în căutarea lui Dumnezeu.

Această impresie iese puternic în evidenţă în Schimbarea la Faţă, unul dintre cele mai remarcabile evenimente din Evanghelii. Cu câteva zile înainte de a se schimba la faţă, Iisus îi întrebase pe ucenici ce spuneau oamenii despre preoţia lui. Petru a răspuns: „Tu eşti Cristosul, Fiul lui Dumnezeu Celui viu.” Iisus l-a făcut atunci pe Petru efectiv reprezentantul şi înlocuitorul Lui şi l-a declarat binecuvântat: „... nu trup şi sânge ţi-au descoperit ţie aceasta, ci Tatăl Meu, Cel din ceruri. Şi Eu îţi zic ţie, că tu eşti Petru şi pe această piatră voi zidi Biserica Mea şi porţile iadului nu o vor birui” (Matei 16, 15-20). După şase zile, i-a luat pe Petru, Iacov şi Ioan şi „i-a dus într-un munte înalt, de

o parte. Şi S-a schimbat la faţă, înaintea lor, şi a strălucit faţa Lui ca soarele, iar veşmintele Lui s-au făcut albe ca lumina” (Matei 17, 1-2). Atât Marcu (9, 2-8), cât şi Luca (9, 28-36) consemnează această iradiere spectaculoasă a feţei şi trupului lui Iisus. Toţi trei descriu o epifanie divină. Matei o prezintă astfel: „un nor luminos i-a umbrit pe ei, şi iată glas din nor zicând: Acesta este Fiul Meu Cel iubit, în care am binevoit; pe Acesta ascultaţi-L” (17, 5).

Schimbarea la Faţă a fost interpretată în fel şi chip, dar înţelesul ei reiese foarte clar. Iisus era om, dar nu numai om. Era şi Dumnezeu, Fiu al Tatălui. Trăia dincolo de timp şi spaţiu, dar şi pe pământ. Preoţia lui avea loc nu numai în lumea aceasta, ci şi în lumea care avea să vină. Ce spunea ei era adevărat în vecii vecilor, atât pentru lumea de pe pământ, cât şi pentru eternitate. Iisus le vorbea unor oameni dintr-o mică provincie a Imperiului Roman de la începutul secolului I d.Cr., dar adevărul spuselor sale era valabil pentru toate popoarele, din toate timpurile, transfigurând istoria şi geografia, răspândindu-se pretutindeni şi aruncând o punte peste prăpastia dintre universul pe care îl crease Dumnezeu şi infinitul în care îşi avea Dumnezeu fiinţa.

Schimbările introduse de Iisus printre oameni aveau să revoluţioneze societatea umană de-a lungul a două milenii, şi Schimbarea la Faţă de pe munte a anticipat modificarea treptată a atitudinilor şi mentalităţilor.

VII

Cele zece porunci noi ale lui Iisus

Iisus nu urmărea să schimbe lumea. Scopul lui era să-i pregătească pe oamenii acestei lumi pentru împărăţia lui Dumnezeu, care, sublinia El, „nu este din lumea aceasta”. Vechii evrei erau dezorientaţi în legătură cu viaţa de pe pământ şi viaţa viitoare, şi abia treptat, dar nu pe de-a-ntregul, au învăţat să accepte ideea „vieţii de apoi”. Pe vremea lui Iisus, mulţi evrei, de pildă saducheii, continuau să respingă această noţiune. Nu este, aşadar, de mirare că în zilele acelea existau mari confuzii privitoare la credinţa predominantă în „Cristos”, sau Mesia, sau Regele mântuitor al Israelului. Practic, toţi evreii împărtăşeau mai mult sau mai puţin această credinţă. La fel şi samaritenii – femeii pe care Iisus a întâlnit-o la fântână, cea care avusese cinci bărbaţi şi acum trăia în păcat, poate că nu-i păsa de regulile de morală, în schimb ştia totul despre Cristos şi era fericită că-l recunoscuse în persoana lui Iisus. Dar nici evreii, nici samaritenii nu erau siguri dacă Mesia era un conducător laic sau spiritual, sau şi una, şi alta. Saducheii vedeau în Mesia un nou David, restaurator al măreţului regat iudaic care înflorise cu o mie de ani în urmă, în timp ce fariseii îl considerau un mare preot teocrat care avea să facă din Templu sediul guvernului.

Iisus a moştenit doctrina lui Mesia, dar nu şi confuziile ei. Fiind Fiul lui Dumnezeu, nu avea nici cea mai mică îndoială că „lucrarea Tatălui”, aşa cum o numea el, era să le arate celor care voiau să asculte cum să se pregătească pentru viaţa viitoare. Nu le cerea oamenilor supunere ca un alt David, sau ca un stăpânitor laic, sau ca un rege-preot teocrat, ci credinţă, ca un îndrumător spiritual ale cărui

putere şi împărăţie erau fără de sfârşit. Iisus accentua faptul că nu era nici revoluţionar, nici fanatic, nici rebel împotriva Romei sau a autorităţilor iudaice. N-a întreprins nicio acţiune care să zdruncine în vreun fel situaţia politică existentă. Dar nimeni nu-l credea pe de-a-ntregul, nici măcar ucenicii. Apostolii înşişi erau nesiguri cu privire la sfârşitul preoţiei Lui. Le venea greu să accepte că era o victimă, că se va sacrifica pentru a mântui omenirea. Şi aceştia erau bărbaţi evlavioşi, aflaţi zilnic în preajma lui Iisus. Cu cât oamenii erau mai departe de persoana lui Iisus, cu atât ştiau mai puţine despre învăţăturile lui şi cu atât ajungeau mai suspicioşi. Slujitorii Templului nu aveau nicio îndoială că Iisus era un instigator care plănuia să pună mâna pe posturile lor, un agitator care urmărea să-i împingă într-un conflict distrugător cu autorităţile romane, şi asta îi îngrozea. Ideea unui conducător-învăţător ale cărui concepte şi obiective erau exclusiv spirituale depăşea înţelegerea lor pământească.

Pe de altă parte, Iisus se străduia întotdeauna să facă distincţia între cer şi pământ. Pe el nu-l preocupau aranjameritele politice, nici măcar filozofia politică. Era conştient de faptul că în anul 6 d.Cr. fusese o „răzmeriţă” în Palestina şi Siria din pricina marelui recensământ şi că a curs mult sânge când forţele de ocupaţie romane au intervenit ca s-o înăbuşe. Recensământul se efectua pentru stabilirea impozitelor, sau a „tributului”. Iisus ştia că duşmanii lui bisericeşti, ierarhii din Templu, urmăreau să-l atragă în dispute politice referitoare la tribut. Aceasta a fost de fapt acuzaţia pentru care Iisus a ajuns până la urmă la judecata lui Pilat: „Şi au început să-L pârască, zicând: Pe Acesta L-am găsit răzvrătind neamul nostru şi împiedicând să dăm dajdie Cezarului şi zicând că El este Cristos rege” (Luca 23, 2). Era o minciună intenţionată. Strădaniile lui Iisus *nu* urmăreau interzicerea tributului. Fariseii şi susţinătorii lui Irod Antipa încercaseră să-i întindă o cursă şi să-l prindă pe picior greşit. Au insinuat, după cum ne spune Matei, că Iisus critica înverşunat autorităţile existente, care

nu spuneau decât adevărul: „… nu-Ţi pasă de nimeni, pentru că nu cauţi la faţa oamenilor. Spune-ne deci nouă: Ce Ţi se pare? Se cuvine să dăm dajdie Cezarului sau nu?” Dar Iisus, „cunoscând viclenia lor, le-a răspuns: Ce Mă ispitiţi, făţarnicilor?” Le-a cerut să scoată o monedă, şi când i-au arătat-o, a spus: „Al cui e chipul acesta şi inscripţia de pe el?” Iar ei au răspuns: „Ale Cezarului.” Iisus le-a spus: „Daţi deci Cezarului cele ce sunt ale Cezarului şi lui Dumnezeu cele ce sunt ale lui Dumnezeu.” Iscusinţa acestei replici i-a lăsat muţi. „… s-au minunat şi, lăsându-L, s-au dus” (Matei 22, 16-22).

Metafora monedei este imaginea caracteristică a eforturilor lui Iisus de a demonstra că învăţăturile sale trăgeau o linie de demarcaţie absolută între domeniul material şi cel spiritual, între lumea de aici şi cea de dincolo. El nu venise ca să-i elibereze pe evrei de romani, ci să le arate tuturor oamenilor cum să se elibereze de păcat. Obiectivul lui nu era să pună bazele unei noi forme de guvernare, ci să le descrie oamenilor un nou fel de a-şi trăi viaţa. Era vorba de o revoluţie cu totul interioară, o revoluţie contra egoismului, a lăcomiei, a cruzimii şi prejudecăţilor, împotriva furiei şi desfrânării: o revoluţie care să înlocuiască iubirea de sine cu iubirea pentru toţi, cu o camaraderie generală. Omul renăscut avea să fie complet altfel, şi totul avea să se schimbe. Dar, în exterior, lumea îşi continua drumul.

Aşa să fi fost? Cheia vieţii lui Iisus este un imens paradox: cel mai zguduitor şi cel mai important paradox din istorie. Iisus voia să le arate oamenilor cum să se pregătească pentru lumea viitoare, ca să fie demni de ea. Dar prin felul său de a-i învăţa, cu afecţiune şi pricepere, cu măiestrie psihologică şi emoţională, le oferea în acelaşi timp un model de urmat, ca să fie mai buni şi, astfel, mai fericiţi, chiar în lumea de aici. Miezul creştinismului este imitarea lui Cristos. Evangheliile ne arată cum se comportă, cum gândeşte şi cum vorbeşte un om perfect. Toţi cei care de peste două mii de ani l-au imitat pe Cristos, fiecare după

posibilităţile lui, oricât de limitate, au făcut lumea mai bună, astfel că mulţi dintre oamenii care o populează duc un trai mai împlinit, mai fericit. Căutarea lumii viitoare a transformat lumea prezentă, însă exemplul lui Iisus, deşi cel mai puternic şi mai răspândit, n-a fost singura forţă motrice. Umanitatea are predilecţie şi pentru rău, şi pentru bine. Alte figuri impunătoare din istorie au dat exemple proaste, iar scrierile şi spusele lor i-au corupt pe mulţi şi i-au condus pe căi greşite. Eu scriu în prima parte a secolului XXI şi, ca istoric, pot trece în revistă două milenii de schimbări de-a lungul cărora Iisus s-a luptat pentru minţile oamenilor împotriva forţelor întunericului, aşa cum le-ar fi numit el. Oamenii civilizaţi au trecut prin epoci de mari transformări: ascensiunea creştinismului în Europa, triumful şi decăderea lui; Renaşterea şi Reforma; prima revoluţie ştiinţifică din secolul XVII; Iluminismul secolului XVIII; revoluţia industrială şi instalarea raţiunii şi reformei; colosalele schimbări intelectuale şi sociale din secolul XX, care continuă şi în epoca noastră. Toate au fost o împletire a binelui cu răul, a dreptăţii cu sălbăticia, a cruzimii cu bunătatea, a progresului cu degenerarea. Dar dacă separăm aspectele salutare de cele deplorabile, dacă privim ceea ce e decent şi valoros în trăirile noastre moderne – acum, în al doilea deceniu al secolului XXI –, constatăm că toate îmbunătăţirile autentice ale felului în care trăiesc şi se comportă oamenii îşi au izvorul în învăţăturile şi, în primul rând, în exemplul lui Iisus.

Iisus ne-a dăruit de fapt prin viaţa sa un nou set de zece porunci. Ele reies din studiul amănunţit al Evangheliilor, aşa cum am încercat să-l prezint în această scurtă biografie. Prima este: fiecare dintre noi trebuie să-şi dezvolte o nouă personalitate. Iisus spunea că fiecare om e unic şi că fiecare e înzestrat, pe lângă trup, cu suflet unde-i sălăşluieşte caracterul. Trupul este slab şi muritor; sufletul este indestructibil şi veşnic. Aceasta este cea mai importantă învăţătură a lui Iisus, implicată de toate celelalte observaţii pe care le face. Fiecare om are datoria să devină conştient

de sine: nu în sens egoist, ci să devină conştient de faptul că existenţa sa este un act al creaţiei lui Dumnezeu. Fiecare îşi poate trăi viaţa într-o multitudine de colective: ca membru al unei familii, al unui trib, al unei naţiuni, al unei rase, al unui grup religios sau al unei profesiuni. Însă personalitatea noastră, aşa cum o conturăm şi o manifestăm mereu, este singură în faţa lui Dumnezeu. El ştie totul despre noi, vede tot, cântăreşte tot ce facem, tot ce spunem, tot ce gândim. A fi conştient de acest lucru este elementul-cheie al cunoaşterii de sine. Dar această conştiinţă de sine este însoţită de dreptul la autodeterminare. Fiecare om are o voinţă proprie şi, prin exercitarea acestei voinţe, ne modelăm de-a lungul vieţii personalitatea care ne-a fost dată la naştere. Indiferent cât de neînsemnaţi şi neputincioşi par a fi unii dintre noi, dispunem fiecare de liberul-arbitru, şi de aceea avem dreptul şi capacitatea de autodeterminare, care este absolută. Personalitatea are, sau poate avea, putere deplină asupra ei înseşi, şi e mereu neîncătuşată. Asta voia să spună Sfântul Petru când, la o generaţie după moartea lui Iisus, a scris: „... unde este Duhul Domnului, acolo este libertate” (II Corinteni 3, 17).

Implicaţiile sociale şi politice ale personalităţii sunt infinite şi devin esenţa creştinismului. Ele au fost prelucrate timp de mai bine de două mii de ani, şi procesul acesta continuă şi în zilele noastre. Personalitatea, unicitatea umană, este gloria speciei umane. Dar ea are implicaţii. Mai întâi, responsabilitatea: suntem singuri răspunzători pentru felul în care ne formăm, de-a lungul vieţii, personalitatea. Şi în clipa morţii, vom avea de dat socoteală. Judecata de Apoi, cu implicaţiile ei pentru eternitate, reprezintă preţul pe care-l plătim pentru autodeterminare. În al doilea rând, deşi fiecare personalitate e unică, ea este în acelaşi timp şi incompletă. Sufletul ne este dat de Dumnezeu, dar e înzestrat cu un impuls ineluctabil de a se întoarce la Creatorul său. Sufletul nu se linişteşte înainte de a se înfăptui această revenire la Creator, lucru care devine posibil datorită liberului-arbitru. Dacă personalitatea pe care

o primim, şi pe care o modificăm, este până la urmă acceptabilă, intrăm în ceea ce Iisus numeşte „împărăţie”. Dacă nu, ne este refuzată intrarea. Iisus a vorbit de multe ori despre acest lucru, folosindu-se de diverse metafore. A spus foarte limpede că sensul vieţii noastre pe pământ este să ne formăm personalitatea în aşa fel încât ea să fie acceptabilă. Dacă nu este, ne aşteaptă pedeapsa: ceea ce Sfântul Toma d’Aquino numeşte „suferinţa pierderii”, folosind comparaţia pierdere-găsire, atât de frecventă în învăţătura lui Iisus.

Prin urmare, personalitatea este cheia vieţii, aşa cum arată şi Iisus: „Căci cine va voi să-şi scape sufletul îl va pierde, iar cine va pierde sufletul său pentru Mine şi pentru Evanghelie, acela îl va scăpa. Căci ce-i foloseşte omului să câştige lumea întreagă, dacă-şi pierde sufletul?" (Marcu 8, 35-36)

A doua poruncă este: acceptă universalitatea şi supune-te ei. Implicaţia consecventă, zilnică, neobosită a învăţăturilor lui Iisus este că specia umană trebuie văzută ca un întreg. Fiecare suflet este unic, dar este în acelaşi timp parte integrantă a umanităţii. Şi aici, ca de multe alte ori, Iisus face distincţie între aspectul material şi cel spiritual. Deosebirea dintre o personalitate şi alta, dintre un suflet şi altul, poate fi infinită. Deosebirea materială dintre un trup şi altul este nesemnificativă în comparaţie cu asemănările lor esenţiale. În ochii lui Dumnezeu suntem cu toţii vecini, şi tot aşa trebuie să ne percepem şi noi. Doctrina lui Iisus despre „aproape”, ilustrată cel mai bine de pilda Bunului Samaritean, este aparentă sau implicită în tot ce-a spus şi a făcut Iisus. Politic şi social, este o doctrină foarte puternică. Iisus n-a pretins că e pacifist, sau democrat, sau multirasial, sau umanitar, dar, în măsura în care aceste credinţe sunt valabile, Iisus le îmbrăţişa pe toate. Pentru el, iubirea de Dumnezeu însemna să-l iubeşti pe aproapele tău ca pe tine însuţi şi, odată ce acceptai acest principiu, punerea lui în practică – a „Marii Porunci”, cum îi spunea el – includea toate aranjamentele fericite pe care le-a inventat ingenioasa minte omenească pentru a-i conduce pe oameni la armonia

universală. Buna vecinătate este o poruncă minunată. E un principiu pe înţelesul oricui, aplicabil în orice împrejurare. Şi în esenţă e uşor de urmat – chiar dacă în unele cazuri, sau cu unii dintre semenii noştri, pare a fi ceva mai greu.

A treia poruncă este: respectă faptul că suntem cu toţii egali în ochii lui Dumnezeu. Lupta pentru primul loc i se părea dezgustătoare lui Iisus. Ştia că oamenii aveau obiceiul să formeze ierarhii, dar nu-i plăcea să vadă rezultatul. Se întrista adânc când ucenicii, şi chiar apostolii, îşi disputau întâietatea. Se cutremura când îi vedea pe oameni dând din coate. Când arhierei proeminenţi sau conducători de sinagogi se străduiau să ocupe „scaunele dintâi”, întorcea spatele scârbit. Îi avertiza pe cei care ocupau locurile cele mai de vază la mese. Nu pierdea nicio ocazie să critice lipsa de compasiune a bogaţilor şi regilor lumii sau să-i laude pe cei smeriţi şi săraci cu duhul. Evanghelia lui Iisus avea refrenul: „Şi mulţi dintâi vor fi pe urmă, şi cei de pe urmă vor fi întâi” (Matei 19, 30). Asta nu însemna că Iisus dispreţuia strădania şi vrednicia, sau că nu recunoştea valoarea iscusinţei. O mare parte a învăţăturii lui Iisus şi multe din pildele sale aduceau laude celor care munceau bine şi din greu. „Slujitorul bun şi credincios” era o figură nobilă în ochii lui. Dar tot aşa era şi biata văduvă care şi-a jertfit ultimii doi bani. Pentru Iisus, specia umană era o masă enormă de oameni care muncea din greu ca să-şi croiască drum prin timp şi spaţiu şi care-i trezea mila şi înţelegerea, nu numai din pricina nesfârşitelor suferinţe, adesea pricinuite de oamenii înşişi, ci şi datorită eroismului ei – o masă în virtutea numărului imens, dar alcătuită de fapt din nenumăraţi indivizi, fiecare preţios în ochii lui Dumnezeu, fiecare demn, potrivit meritelor sale, de un tratament echitabil pe care-l primea din mâinile lui drepte, călăuzite de ochii lui atotvăzători. Lucrul cel mai bun pe care-l puteau face oamenii – şi aceasta se referea cu precădere la conducători şi persoane oficiale, adică la toţi cei care căpătau putere prin naştere, dibăcie, bani sau noroc – era să se străduiască să urmeze exemplul lui Dumnezeu şi să le

arate tuturor acelaşi respect. Aşadar, în concepţia lui Iisus şi a învăţăturii lui, egalitatea nu era o doctrină abstractă, ci un mod concret de a-ţi trăi viaţa.

El îi învăţa pe oameni – şi aceasta e cea de-a patra poruncă – să dea dovadă de iubire în relaţiile cu toţi ceilalţi oameni, oricând şi în orice situaţie. Cuvântul „iubire” era adesea pe buzele lui Iisus, fie că era vorba de iubirea de Dumnezeu sau iubirea faţă de alte persoane. Iubirea aceasta nu avea nimic de-a face cu senzualitatea, care este o formă a iubirii de sine, dar nici nu era exclusiv netrupească, sau spirituală. Era o iubire emoţională, deopotrivă trupească şi spirituală, şi se exprima în nenumărate feluri. Atât în viaţa lui obişnuită, cât şi în preoţie, Iisus a încercat să-şi arate iubirea în acţiune: prin felul în care observa, asculta sau punea întrebări, prin felul în care aducea mângâiere şi dădea ajutor, prin tămăduiri, prin unirea şi reconcilierea oamenilor, prin toate activităţile de învăţător activ, dar şi în convorbiri particulare sau în întrevederi secrete. Cele patru Evanghelii formează laolaltă un manual exemplar al iubirii, care culminează cu ceea ce Iisus însuşi a calificat drept cel mai măreţ act de iubire, şi anume sacrificarea propriei vieţi de dragul celorlalţi.

Nu se pot stabili legi ale iubirii. Singurul lucru pe care-l poţi face este să dai exemplu. Iisus asta a făcut. Din fericire, vorbele şi faptele sale au fost înregistrate de patru evanghelişti foarte diferiţi din perspective la fel de diferite. Prin urmare, există un tipar. Studiindu-l şi imitându-l pe Iisus, avem mijloacele optime de a urma a patra poruncă.

A cincea poruncă se referă la milă. Trebuie să fim îndurători cu ceilalţi, aşa cum e Dumnezeu cu noi. Mila este o emoţie, asemenea iubirii, de care e strâns legată. E greu de definit, dar uşor de recunoscut atunci când este exercitată. E ceva ce nu se poate face în exces şi expresia ei cea mai măruntă este la fel de însemnată. Mila înseamnă bunăvoinţă. E ceva nemeritat, pentru care ne rugăm şi pentru care mulţumim. Iisus spune că, dacă ţi se iveşte minunatul prilej de a-ţi arăta mila, fă-o, nu sta pe gânduri,

nici înainte, nici după, fii milos fără să ai un motiv anume, fără logică, fără să aştepţi mulţumiri, nici căinţă, şi fără să urmăreşti realizarea unei reforme sociale sau personale, ci pur şi simplu pentru actul în sine. Iisus nu era omul care să compună coduri perfecte de legi, sau o Declaraţie Universală a Drepturilor Omului. Ideea Drepturilor Omului îi era străină lui Iisus. Nu credea în Drepturi, nici măcar în drepturi. Mai curând înclina să creadă în îndatoriri, dar nu în Îndatoriri. Mila transcendea toate aceste categorii. Nimeni nu avea dreptul la ea. Şi, prin natura ei, mila era exercitată de bunăvoie, nu ca o îndatorire. Era ceva minunat: o formă de poezie morală. Când dăm dovadă de milă în mod spontan, cu bucurie, liber, instantaneu, nu necugetat, ci fără să stăm pe gânduri şi din toată inima, ne comportăm nu doar regeşte, ci ca Dumnezeu însuşi – e cea mai strălucită ocazie de a arăta că suntem făcuţi după chipul şi asemănarea lui Dumnezeu. Iisus cunoştea foarte bine două texte din Ecclesiasticul (înţelepciunea lui Iisus Sirah): „îndurător şi milostiv este Domnul şi iartă păcatele” (2, 12) şi „Să cădem în mâinile Domnului, şi nu în mâinile oamenilor: că precum este slava lui, aşa este şi mila lui” (2, 19-20). Dar Iisus voia ca Noul său Testament să aducă unele completări şi să înlocuiască ce era vechi: voia ca noile lui porunci să fie imediate şi relevante şi să suscite interesul. Aşadar, a căutat să-i facă pe oameni să-şi exercite mila aşa cum ar face-o un rege, şi Dumnezeu însuşi. Procedând astfel, impactul pe care l-a avut în următoarele două milenii cu privire la felul cum sunt trataţi cei care greşesc de semenii lor a fost superior oricărui cod, tratat sau jurisprudenţe. În societăţile care şi-au câştigat dreptul de a purta coroana modernităţii, mila este una dintre pietrele cele mai preţioase care împodobesc această coroană.

Iisus punea mare accent pe milă şi alte virtuţi, dar nu era extremist. Dimpotrivă, Evangheliile scot în evidenţă viaţa lui echilibrată, felul lui înţelept, impecabil, de a se orienta în situaţii ieşite din comun. Era un om retras, dar nicidecum un sihastru. Alegea singurătatea doar pentru perioade scurte de

timp. Îi plăcea societatea, dar moderat. Vorbea – avea multe de spus –, dar succint, ştia foarte bine când să pună întrebări şi când să tacă. Era calm, stăpânit, dar îşi putea exprima indignarea dacă era cazul.

Plângea, dar nu se lăsa niciodată pradă disperării. Se întâmpla să şi râdă – cu toate că nu ni se spune explicit –, însă râdea împreună cu ceilalţi, nu *de* ceva sau *de* cineva. Unii îl luau în râs, dar el nu lua în râs pe nimeni. Dacă era lovit, întorcea şi celălalt obraz. Într-o epocă a furiei şi aversiunii, dominată de extremismul religios, era greu să-ţi displacă un om ca Iisus, cu atât mai greu să-l urăşti. Iar dacă până la urmă nişte oameni dezechilibraţi l-au urât atât de tare încât să-l omoare, tocmai calmul de care dădea dovadă i-a aţâţat. O lectură atentă a Evangheliilor ne arată că Iisus nu-şi pierdea nicicând capul (şi-a pierdut însă viaţa), în timp ce alţii şi-l pierdeau. Evangheliile ne învaţă răbdarea, stăpânirea de sine, autocontrolul, seninătatea, păstrarea calmului în vâltorile vieţii. E o lecţie ce s-a dovedit valabilă timp de peste două mii de ani pentru indivizii şi societăţile care au avut inteligenţa s-o înveţe.

Aşadar, echilibrul este a şasea poruncă. Şi este legată de a şaptea: cultivarea vederilor largi. Viaţa şi moartea lui Iisus au fost o luptă contra minţilor încuiate. Îi displăcea bigotismul sub orice formă şi-l înfiera cu neobosită consecvenţă. Instituţia religioasă a vremii oferea multiple exemple: slujitorii Templului, conducătorii sectelor, ca fariseii şi saducheii. Bigotismul îşi avea sursa în legalism, în stricta respectare a literei legii şi în interpretarea ei îngustă. E semnificativ că aceia care-l ascultau pe Iisus spuneau că vorbeşte exact invers decât cărturarii, înţelegând prin aceasta că-şi folosea permanent ochii, spiritul, imaginaţia şi inteligenţa ca să transmită noi cunoştinţe. Luca îl citează exclamând: „Vai vouă, învăţătorilor de Lege! Că aţi luat cheia cunoştinţei” (11, 52). Iisus îşi ţinea tot timpul ochii deschişi ca să reţină ce vedea în viaţa de toate zilele, şi urechile deschise ca să audă ce spuneau oamenii de rând. Era o dovadă a lipsei lui de prejudecăţi, a unei minţi

deschise la experienţele şi ideile noi. Cuvântul „deschis”, ca şi „lumină”, era binecuvântat în discursul lui. Îi aducea elogii în faţa umanităţii. În cele două milenii ce-au trecut de la Răstignirea lui Iisus, lumea a devenit mai bună în măsura în care oamenii au reuşit să-şi deschidă mintea şi să aibă vederi largi. Toate ameliorările urmărite de Biserica timpurie pentru răsturnarea păgânismului, încercările creştinismului de a crea o societate cu adevărat religioasă, ale Renaşterii de a recuceri ce a fost mai bun în Antichitate, ale Reformei de a salva virtutea apostolică, ale revoluţiei ştiinţifice de a adopta experimentul şi verificarea, ale Iluminismului de a dobândi cunoştinţe exacte şi ale societăţilor reformiste moderne de a îmbunătăţi soarta oamenilor săraci au fost încununate de succes când conducătorii au avut mintea deschisă şi au eşuat când au cedat dogmei şi „corectitudinii”.

Iisus a subliniat permanent că bigotismul, credinţele dogmatice, insistenţa că există un singur mod „corect” de a proceda, de a gândi şi de a te exprima – la fel de răspândite în societatea lui ca şi în societatea noastră de astăzi - reprezintă exact opusul adevărului. Căutarea adevărului, a adevărului integral, neprescurtat, simplu şi pur, neîmpodobit cu practici sectare, nepătat de patimă, este activitatea umană cea mai de preţ. Reprezintă cea de-a opta poruncă. „Adevărul” este un alt cuvânt-cheie din vocabularul lui Iisus: „Eu sunt Calea, Adevărul şi Viaţa. Nimeni nu vine la Tatăl Meu decât prin Mine” (Ioan 14, 6). Aceste vorbe merită permanent citate, merită să fie permanent prezente în gândurile noastre. Prin adevăr se înţelege atât adevărul lui Dumnezeu, cât şi adevărul din natură. Adevărul se găseşte mergând pe calea lui Dumnezeu şi în armonie cu lumea naturală, nu împotriva ei. Iisus îndrăgea natura. Această dragoste pentru natură explică în parte de ce atunci când simţea nevoia să gândească intens, să se roage profund, lua drumul deşertului sau urca la munte, unde găsea o natură dintre cele mai aspre şi mai primitive. Natura aceasta forma parametrii poeziei sale. Natura, globală sau locală, era

metafora discursului său. Era creată, aşadar, într-un sens, sacră. Totul era catalogat în detaliu şi cu afecţiune în mila lui Dumnezeu: „Nu se vând oare cinci vrăbii cu doi bani? Şi niciuna dintre ele nu este uitată înaintea lui Dumnezeu” (Luca 12, 6). Iisus iubea natura fiindcă iubea adevărul; să te împotriveşti naturii însemna să sfidezi adevărul. Prin urmare, orice întreprinde omul trebuie să meargă în pas cu natura, nu împotriva naturii. Pentru Iisus, natura era providenţială, bine rânduită, prilej de satisfacţie şi frumoasă, iar repetatele referinţe la roadele pământului (Marcu 4, 18, 26-28, 31 şi urm.; 13, 28; Luca 13, 8, 21; Ioan 15, 2-4) şi obiceiurile animalelor (Matei 6, 26, 7, 15, 10, 16; Luca 13, 34; Ioan 10, 3-5, 10,12) sunt mărturia plăcerii sale de a urmări regularitatea creativă a lui Dumnezeu în lumea naturală. Daunele pe care oamenii nepăsători şi nesăbuiţi le aduceau naturii – organice sau neorganice – erau acte criminale. Umanitatea trebuia să locuiască, să folosească, să întreţină şi să ocrotească lumea aşa cum a creat-o Dumnezeu conform planului său providenţial. Iată ce se înţelegea prin practicarea adevărului faţă de natură, iar adoptarea acestui comportament era a opta poruncă.

A noua poruncă se referea la putere, exercitarea ei şi respectul datorat celor fără de putere. Iisus avea la dispoziţie puteri nelimitate şi, după cum se vede din comportamentul lui în timpul ispitelor, dar şi după aceea, de-a lungul preoţiei sale, avea mereu grijă să-şi exercite puterea cu reţinere, moderaţie, compasiune, milă şi iubire. Viaţa lui Iisus e un model de folosire judicioasă a puterii, iar moartea sa, prin contrast, un exemplu crud şi catastrofal al abuzului de putere. Viaţa şi moartea lui Iisus sunt o repetiţie a tot ce înseamnă putere, iar el însuşi, prin minunile pe care le-a făcut şi apoi prin suferinţele pe care le-a îndurat, este deopotrivă prototip al atotputernicilor şi al celor lipsiţi de putere. În miile de ani care au trecut de când a trăit şi a murit Iisus, conducătorii pământului, precum şi cei care îndură abuzurile de putere au avut la îndemână Evangheliile drept îndrumare, pe de o parte, şi sursă de speranţă, pe de

altă parte. Răstignirea este instrumentul de răzbunare aflat la îndemâna puterii pământeşti, iar învierea, ridicarea din adâncuri a celor fără de putere. Niciun manual de teorie politică, niciun proiect privitor la distribuţia şi exercitarea puterii, nicio analiză a abuzurilor şi niciun plan pentru evitarea sau corectarea lor nu poate adăuga ceva substanţial istoriei despre Iisus şi putere, aşa cum ne este relatată de evanghelişti. În Evanghelii găsim tot ce trebuie ştiut şi evitat, şi orice aranjamente politice şi constituţionale care nu aşază în centru pe cei lipsiţi de putere sunt o insultă la adresa adevărului şi a iubirii.

A zecea şi ultima din noua serie de zece porunci, pe care de asemenea o găsim în spusele, faptele şi suferinţele lui Iisus, este: fii curajos. E vorba de acea formă deosebită de curaj de care dădea dovadă Iisus şi pe care o cerea şi de la ucenicii săi, adică nu numai curajul de a pune stavilă răului, ci şi curajul de a-l îndura. Pe ucenici îi îndemna să-şi trăiască viaţa cu docilitate – adică să-şi stăpânească forţa, să îndure cu mult curaj suferinţa şi persecuţia, să reziste cu eroism în faţa nedreptăţii şi să proclame adevărul cu insistenţă, cu dârzenie şi cu orice preţ. Iisus le spunea ucenicilor: „Prin răbdarea voastră veţi dobândi sufletele voastre” (Luca 21, 19) şi „Şi veţi fi urâţi de toţi pentru numele Meu; iar cel ce va răbda până în sfârşit, acela se va mântui” (Matei 10, 22). Iisus aştepta dovezi de curaj din partea ucenicilor, pentru care el însuşi era exemplul de urmat. Le arăta curajul deosebit al celui care ştie exact ce suferinţă îl aşteaptă şi care, deşi se teme, o acceptă. Le spunea ucenicilor să-şi ia crucile, să şi le poarte, şi le arăta cum trebuie şi cum pot să procedeze. Iisus era şi Dumnezeu, şi om, iar Răstignirea este povestea manifestării curajului divin într-un trup firav de om. Iată la ce trebuie să aspirăm, pentru că şi astăzi este la fel de necesar ca atunci să imităm curajul demonstrat de Iisus. Este, aşadar, cu atât mai important să înţelegem limpede această din urmă poruncă şi s-o urmăm întocmai.

Noile porunci pe care Iisus ni le-a lăsat moştenire au

format cadrul moral şi social al creştinismului întemeiat de el şi căruia ucenicii i-au dat viaţă – evidenţiindu-i superioritatea. Treptat, de-a lungul secolelor, virtuţile dominante ale mesajului pe care Iisus l-a transmis poporului din ţara lui au fost filtrate de societate, lăsând urme preţioase de iubire şi bună vecinătate, compasiune şi iertare, curaj în suferinţă şi încredere în bunătate. În epoca noastră, primele decenii ale secolului XXI, avem sentimentul că propria noastră societate, cel puţin în mod ideal, este liberă şi deschisă, democratică şi reprezentativă, ducându-şi existenţa guvernată de o lege progresistă şi iluminată.

De fapt, de cele mai multe ori, progresul uman s-a dovedit a fi o iluzie. Din multe puncte de vedere, societatea noastră nu e mai bine organizată şi nici mai bine condusă decât lumea de acum două mii de ani, când au guvernat Irod şi Pilat. Dacă s-au înregistrat îmbunătăţiri – grija faţă de săraci, bolnavi, infirmi, oameni de rând; în comportamentul faţă de copii; în educaţia morală; în dreptul penal şi corectarea nedreptăţilor; în efortul de a răspândi bunăstarea materială, de a încuraja oamenii să fie buni unii cu alţii şi să-şi ajute semenii în momente vitrege –, ele s-au produs în măsura în care oamenii au avut inteligenţa, sensibilitatea şi tenacitatea să meargă pe urmele lui Iisus. Dacă bunătatea ocupă un loc de seamă în secolul XXI e pentru că Iisus, prin cuvintele şi faptele lui, ne-a arătat cum să-i conferim acest loc. Niciun alt om din istorie n-a avut o asemenea înrâurire timp atât de îndelungat, pe o parte atât de întinsă a globului şi în domenii atât de numeroase.

Dar, desigur, Iisus a fost şi Dumnezeu, şi om. Acum ne vom opri asupra evenimentelor tragice, dar glorioase, care fac dovada calităţilor lui supraomeneşti şi îi justifică divinitatea.

VIII

Procesul lui Iisus şi Răstignirea

Evenimentele care au dus la Răstignirea lui Iisus, aşa cum sunt ele descrise în cele patru Evanghelii, au fost complicate, şi nu-i de mirare că există unele mici discrepanţe. Una dintre Evanghelii a fost scrisă de un martor ocular, iar celelalte trei au fost scrise pe baza observaţiilor unor martori oculari. Există unanimitate cu privire la punctele esenţiale. E remarcabil dacă ne gândim că sursele de informaţii concordă mai mult cu privire la moartea lui Iisus decât la asasinarea lui Iulius Caesar în senat, cu mai puţin de un secol înainte, şi asta în pofida celebrităţii mondiale a lui Caesar şi a senatului roman ca centru de guvernământ. Moartea lui Isus-omul este o poveste tragică, a cărei autenticitate e amplu documentată, şi prezentarea mea va fi un loc de confluenţă al tuturor celor patru descrieri, pentru a oferi cititorului o versiune cât mai completă şi mai fidelă adevărului.

Prin natura sa, Iisus a fost cel mai important propovăduitor al Antichităţii. Înfăţişarea, vocea, exprimarea lui, extraordinara lui combinaţie de autoritate şi blândeţe au atras oameni de toate vârstele, din toate păturile sociale şi de toate rasele. Îi vindeca pe bolnavi, deşi cel mai adesea cu discreţie şi la rugăminţile lor insistente. Nu s-a folosit niciodată de darul tămăduirii în mod demonstrativ. Dar puterea o avea, şi se ştia că o are, astfel încât, din prima lui zi de preoţie, a atras atenţia autorităţilor, în special a celor religioase. Le era teamă de el. În ochii lor, Iisus era un pericol potenţial, care le ameninţa poziţiile şi chiar vieţile. Marele preot Caiafa, manipulator viclean şi dibaci, care îşi preţuia enorm puterea de care se bucura în calitate de

conducător spiritual al comunităţii iudaice ortodoxe, era în termeni foarte buni cu Pilat din Pont, guvernatorul roman al Iudeii, şi cu Irod Antipa, neînsemnatul rege şi conducător laic al evreilor din regiune, şi dorea să-şi menţină relaţiile aşa cum erau. Un propovăduitor evreu care se bucura de popularitate şi pe care nu-l putea controla îi ameninţa autoritatea şi, dacă se dovedea că învăţătura lui era revoluţionară, se putea crea agitaţie, iar vina ar fi căzut asupra lui. Pe măsură ce faima lui Iisus s-a răspândit şi numărul celor atraşi de învăţăturile lui a crescut, Caiafa s-a simţit tot mai ameninţat. Vestea că Iisus izbutise să convingă cinci mii de oameni să-l urmeze pe un munte ca să-i asculte predica, pentru ca apoi să-i hrănească pe toţi, printr-un „miracol”, cu peşti şi pâini, i-a umplut de groază pe preoţii aflaţi la putere. Dacă făcea un lucru asemănător într-un oraş? N-ar fi putut mai apoi să-l ocupe cu forţa? Dacă s-ar fi întâmplat chiar la Ierusalim? Atunci ar fi putut foarte bine să se proclame rege, noul rege David, şi să devină rege-preot. Romanii ar fi intrat în acţiune: mai întâi ar fi părăsit locul, cu excepţia fortăreţei Antonia, ar fi revenit cu întăriri masive din Siria, ar fi ocupat oraşui, i-ar fi masacrat pe toţi locuitorii iudei, inclusiv, dar mai ales, pe preoţi şi ar fi ras oraşul de pe faţa pământului. Erau capabili de aşa ceva; făcuseră prăpăd şi în alte oraşe rebele din imperiul lor. Preoţii tremurau de frică pentru vieţile lor, pentru slujbele şi proprietăţile lor. La drept vorbind, aveau de ce se teme, fiindcă o astfel de catastrofă chiar s-a întâmplat în generaţia următoare, în jurul anului 70 d.Cr., când Ierusalimul a fost asediat; şi prin 132, după încă un val de agitaţie, a fost literalmente distrus. Nicio piatră n-a rămas în picioare. Cu toate acestea, autorităţile n-au făcut eforturi serioase ca să descopere ce anume îi învăţa Iisus pe oameni şi cum anume îşi plănuia el apogeul preoţiei. Trimiteau periodic spioni sau agenţi provocatori care încercau să scoată de la el afirmaţii compromiţătoare, pe care să le folosească mai târziu şi să-l condamne la moarte. Dar nu i-au dat niciodată crezare când îi asigura că împărăţia de care vorbea el era una spirituală,

nu lumească. Nu puteau, prin natura lor, să conceapă un om sfânt lipsit de ambiţii lumeşti. Erau corupţi şi materialişti, incapabili să recunoască bunătatea spirituală când o aveau în faţa ochilor. Nu negau deschis puterea lui Iisus, dar pretindeau că e făcătura diavolului, aidoma potentaţilor spirituali din Iranul de astăzi, care-şi numesc adversarii Satana.

Desigur că Iisus nu dorea să-i provoace pe marii preoţi. Timp de trei ani s-a străduit să evite orice confruntare directă. Rareori a mers în centrele aglomerate din Iudeea, în special la Ierusalim, şi atunci cât mai discret. Îşi ascundea puterea sau şi-o folosea numai la insistenţele oamenilor, dar îi ruga pe cei tămăduiţi să nu se laude cu cele întâmplate. Adesea, propovăduia în case particulare, sau pe câmpuri, la ţară, în aer liber, sau pe ţărmul Mării Galileii, ca să atragă cât mai puţin atenţia autorităţilor. Nu vorbea niciodată împotriva stăpânirii romane – din contră –, iar critica adusă conducerii iudaice viza exclusiv chestiunile spirituale. Nu avea aspectul unui revoluţionar, ci al unui individ prietenos, binevoitor, care le spunea oamenilor să fie blânzi, care preţuia smerenia, îi iubea pe săraci şi îi îndemna pe toţi oamenii să întoarcă şi celălalt obraz. Ce rău putea să facă?

Dar într-o anume privinţă era revoluţionar, pentru că urmărea o revoluţie în inimile bărbaţilor şi femeilor – le cerea să întoarcă spatele treburilor lumeşti şi să meargă pe calea vieţii spirituale. Şi n-a trebuit mai mult de atât pentru ca masele să intre într-o efervescenţă care, la rândul ei, a declanşat criza. În afară de aceasta, deşi avea mereu grijă să nu-şi atragă duşmănia preoţilor, Iisus ştia prea bine că destinul lui era să fie sacrificat şi că-şi va pierde viaţa din cauză că spunea adevărul. Spunea întotdeauna adevărul – „Eu sunt Calea, Adevărul şi Viaţa” (Ioan 14, 6) era preceptul lui, deviza, mottoul, manifestul lui – şi, în timpul preoţiei, a rostit aceste vorbe tot mai desluşit şi mai impetuos. Conducătorii religioşi au plănuit neîncetat să pună mâna pe el şi să-l elimine. Au încercat în mai multe rânduri, însă ori Iisus dispărea înainte să fie prins, ori mulţimea din jurul lui

era atât de entuziastă, încât s-ar fi iscat o luptă înverşunată pe care preoţii ar fi riscat s-o piardă. Aveau la dispoziţie forţa armată a gărzii Templului, dar nu se ştie dacă deţineau puterea, laică sau spirituală, de a pronunţa – şi cu atât mai puţin de a pune în aplicare – o condamnare la moarte. În cazul lui Ioan Botezătorul, au fost scutiţi datorită intrigilor Irodiadei şi mlădierilor iscusite ale fiicei ei, Salomeea. În cazul lui Iisus, sperau să stârnească o masă de iudei revoltaţi care să-l ucidă prin lapidare. Dar astfel de ocazii nu s-au ivit. Iisus era prea popular. Este adevărat că dacă pericolul ar fi escaladat preoţimea ar fi putut să mobilizeze un număr impresionant de slujitori din propriile locuinţe – până la o mie de persoane – care să pornească o demonstraţie publică. Până la urmă, asta au şi făcut. Pentru că ei controlau accesul limitat în curtea exterioară a palatului guvernatorului, demonstraţia părea să aibă sorţi de izbândă. Experienţa timpurilor noastre ne învaţă cât de uşor pot fi înscenate de autorităţi asemenea proteste oficiale.

În cele din urmă, două au fost evenimentele care i-au determinat pe preoţi să între în acţiune. La scurt timp după Pastele evreiesc din primăvară, Iisus l-a sculat din morţi pe Lazăr – fratele Martei şi Mariei –, o persoană foarte cunoscută şi iubită în comunitatea iudaică, atât în Betania, unde-şi avea casa, cât şi la Ierusalim. Textele ne sugerează o oarecare reţinere din partea lui Iisus, dar nu ne spun limpede că Iisus a întârziat. S-a dovedit în final că Lazăr murise de patru zile când Iisus a sosit la mormântul lui şi i-a strigat să se ridice de acolo. Învierea lui Lazăr a fost fără îndoială un eveniment miraculos. Au existat mulţi martori atât la moartea, cât şi la învierea lui. Orice înşelătorie era exclusă, nu putea fi nicio altă explicaţie decât că se întâmplase o minune. La Ierusalim, toată lumea vorbea despre acest eveniment, şi preoţii erau alarmaţi. Şi, într-adevăr, atunci s-au decis să acţioneze împotriva bărbatului care, după ei, ar fi fost capabil să-l cheme în ajutor pe Satana. Aveau în plan să-l ucidă şi pe Lazăr, ca să nu-i dea timp să vorbească despre ce i se întâmplase.

Al doilea eveniment a fost hotărârea luată de Iisus însuşi că venise timpul jertfei pentru care fusese trimis pe pământ şi că trebuia să-şi facă intrarea în Ierusalim. Există în Luca, ceva mai devreme, o aluzie la această decizie: „Şi când s-au împlinit zilele înălţării Sale, El S-a hotărât să meargă la Ierusalim” (9, 51). Pentru Iisus, era întotdeauna deosebit de periculos să pună piciorul acolo, dar mai ales după episodul cu Lazăr. În Evanghelia după Ioan – cea mai minuţioasă în privinţa cronologiei –, Iisus îşi începe Săptămâna Patimilor sâmbătă, ziua Sabatului iudaic, cu o cină în casa lui Lazăr, alături de Marta, Maria şi alţi prieteni. Maria, „luând o litră cu mir de nard curat, de mare preţ, a uns picioarele lui Iisus şi le-a şters cu părul capului ei, iar casa s-a umplut de mirosul mirului”. Această reproducere deliberată a actului milostiv făcut de păcătoasă în casa lui Simon fariseul l-a înfuriat tare pe Iuda Iscarioteanul, cel care ţinea punga cu banii spre folosinţa ucenicilor. Şi când Iuda (hoţul, cum îl numeşte Ioan) a spus: „Pentru ce nu s-a vândut mirul acesta cu trei sute de dinari şi să-i fi dat săracilor?”, Iisus a răspuns: „Las-o, că pentru ziua îngropării Mele l-a păstrat. Că pe săraci totdeauna îi aveţi cu voi, dar pe Mine nu Mă aveţi totdeauna” (Ioan 12, 3-8).

Această aluzie la moartea lui apropiată n-a fost băgată în seamă, şi a doua zi Iisus a pornit cu tot alaiul spre marele oraş. Toată lumea ştia. Se adunase o mulţime imensă. Iisus şedea pe „un asin tânăr”, şi oamenii „au luat ramuri de finic şi au ieşit întru întâmpinarea Lui şi strigau: Osana! Binecuvântat este Cel ce vine întru numele Domnului, împăratul lui Israel!” (Ioan 12, 13-14). Iisus, ştiind că timpul lui se împlinise, n-a încercat să oprească aclamaţiile, care, mai târziu, aveau să fie comemorate în bisericile creştine în Duminica Floriilor. Iisus a aşteptat ca lucrurile să se liniştească de la sine şi, în loc să facă vreo minune, s-a suit pe Muntele Măslinilor, din afara oraşului, unde şi-a petrecut mare parte a următoarelor trei zile, luni, marţi şi miercuri, în rugăciune. Între timp, Iuda Iscarioteanul, ispitit de Satana, s-a dus la preoţi şi a întrebat: „Ce voiţi să-mi daţi şi eu îl voi

da în mâinile voastre? Iar ei i-au dat treizeci de arginţi. Şi de atunci căuta un prilej potrivit ca să-L dea în mâinile lor” (Matei 26, 15—16). Iuda s-a gândit că cel mai bun prilej era joi, după cină, când Iisus urma să se suie pe munte să se roage. Avea să fie întuneric, nimeni împrejur, şi urma să arate preoţilor care e Iisus sărutându-l în chip de salut. Preoţii, cărora le era teamă de protestele mulţimii pe timp de zi, au fost de acord şi au spus că vor veni acolo noaptea, cu paznicii de la Templu.

Paştele evreiesc, festivitatea pâinii nedospite din calendarul evreilor, dura mai multe zile. Joia era sărbătoare, vinerea se postea, iar Paştele se celebra în ziua următoare, sâmbătă. Marţi, apostolii l-au întrebat pe Iisus unde voia să petreacă Paştele. Şi el a spus către doi ucenici: „Mergeţi în cetate şi vă va întâmpina un om, ducând un urcior cu apă; mergeţi după el. Şi unde va intra, spuneţi stăpânului casei că învăţătorul zice: Unde este odaia în care să mănânc Paştile împreună cu ucenicii Mei? Iar el vă va arăta un foişor mare aşternut gata. Acolo să pregătiţi pentru noi” (Marcu 14, 13-15). Şi ucenicii au făcut întocmai. Şi s-a întâmplat aşa cum le-a spus. Joi seara cei Doisprezece au stat împreună la masă.

Iuda Iscarioteanul era şi el printre ei, fiindcă trebuia să-l identifice pe Iisus când veneau, mai târziu în acea seară, paznicii de la Templu, aşa cum fusese convenit. Ioan, care se autoidentifică în Evanghelie – „Iar la masă era rezemat la pieptul lui Iisus unul dintre ucenicii Lui, pe care-l iubea Iisus” (13, 23) –, mărturiseşte că Iisus „S-a tulburat cu duhul” şi a spus: „Adevărat, adevărat zic vouă că unul dintre voi Mă va vinde. Deci ucenicii se uitau unii la alţii, nedumerindu-se despre cine vorbeşte” (Ioan 13, 21-22). Simon Petru i-a făcut semn acestuia şi i-a zis:

> Întreabă cine este despre care vorbeşte. Şi căzând acela astfel la pieptul lui Iisus, I-a zis: Doamne, cine este? Iisus i-a răspuns: Acela este, căruia Eu, întingând bucăţica de pâine, i-o voi da. Şi întingând

> bucăţica, a luat-o şi a dat-o lui Iuda, fiul lui Simon Iscarioteanul. Şi după îmbucătură a intrat satana în el. Iar Iisus i-a zis: Ceea ce faci, fă mai curând. Dar nimeni din cei care şedeau la masă n-a înţeles pentru ce i-a zis aceasta. [...] Deci după ce a luat acela bucăţica de pâine, a ieşit numaidecât. Şi era noapte (Ioan 13, 24-30).

Ni se pare curios că ceilalţi unsprezece apostoli nu s-au alarmat auzind previziunile lui Iisus că va fi trădat, deoarece şi vieţile lor erau în pericol. N-au dat mare atenţie nici repetatelor semnale că venise momentul supremului său sacrificiu. Poate că altfel ar fi decurs lucrurile dacă ar fi fost şi femei la Cina cea de Taină. Ele erau mai sensibile la aluzii, la semne şi vise, la suspine şi la manifestările de îngrijorare ale lui Iisus. Dar mama lui, Maria, şi Maria Magdalena, Marta şi Maria din Betania, Ioana şi Suzana (cu banii cărora fusese plătită această cină) nu au fost poftite. Era o sărbătoare exclusiv a bărbaţilor, aşa cum se întâmpla adesea cu ocazia praznicului pascal. Iisus dorea să fie aşa. Potrivit lui Luca, Iisus a început cina spunând: „Cu dor am dorit să mănânc cu voi acest Paşti, mai înainte de patima Mea” (22, 15). Şi, potrivit lui Ioan (13, 4—12), dorea să împlinească o ultimă ceremonie de smerenie, spălând picioarele apostolilor. „... S-a dezbrăcat de haine şi, luând un ştergar, S-a încins cu el. După aceea a turnat apă în vasul de spălat şi a început să spele picioarele ucenicilor şi să le şteargă cu ştergarul cu care era încins.” Petru a protestat.

> ISUS: Dacă nu te voi spăla, nu ai parte de Mine.
>
> PETRU: Doamne, spală-mi nu numai picioarele mele, ci şi mâinile şi capul.
>
> ISUS: Cel ce a făcut baie n-are nevoie să-i fie spălate decât picioarele, căci este curat tot. Şi voi sunteţi curaţi, însă nu toţi referindu-se la Iuda.

Conform celor trei Evanghelii sinoptice (Matei 26, 26-30;

Marcu 14, 22-26; Luca 22, 14-20), Iisus s-a folosit de cină ca să instituie o ceremonie simbolică, care punea pâinea şi vinul în legătură cu apropiata jertfa a trupului şi sângelui său. Cuvintele sunt importante şi sunt aproape identice în cele trei relatări, iar unele revin în Faptele Apostolilor (2, 42-46; 20, 7) şi în întâia epistolă către Corinteni a Sfântului Apostol Pavel (10, 16; 11, 24-25). Iisus a spus că cina aceea va fi ultima masă înainte de jertfa lui şi că nu va mai bea vin „până ce nu va veni împărăţia lui Dumnezeu” (Luca 22, 18). Apoi, Luca descrie ce-a urmat: „Şi luând pâinea, mulţumind, a frânt şi le-a dat lor, zicând: Acesta este Trupul Meu care se dă pentru voi; aceasta să faceţi spre pomenirea Mea. Asemenea şi paharul, după ce au cinat, zicând: Acest pahar este Legea cea nouă, întru Sângele Meu, care se varsă pentru voi” (Luca 22, 19—20). În epistola sa către corinteni, Pavel accentuează cerinţa lui Iisus: „Aceasta să faceţi spre pomenirea Mea.”

E curios că Ioan, care era prezent, n-a consemnat aceste cuvinte prin care Iisus a stabilit Sfânta Taină a împărtăşaniei, aşezată ulterior în centrul ceremoniei pe care creştinii au săvârşit-o ori de câte ori s-au adunat în următoarele două decenii de la moartea lui Iisus, ceremonie care a rămas neschimbată până astăzi. Dar Ioan notase deja că Iisus a folosit cuvinte asemănătoare, numindu-se „pâinea vieţii”, când a dat de mâncare la cinci mii de oameni: „Eu sunt pâinea cea vie. [...] Iar pâinea pe care Eu o voi da pentru viaţa lumii este trupul Meu” (Luca 6, 51). În afară de aceasta, la Ioan găsim o lungă cuvântare escatologică despre moarte, judecată, iad şi cer, pe care Iisus o plănuise drept ultim mesaj solemn către ucenicii lui şi care conţinea unele din cele mai memorabile vorbe rostite de el: „Rămâneţi în Mine şi Eu în voi.” „Eu sunt viţa, voi sunteţi mlădiţele.” „Să nu se tulbure inima voastră; credeţi în Dumnezeu, credeţi şi în Mine.” „În casa Tatălui Meu multe locaşuri sunt. [...] Mă duc să vă gătesc loc.” „Eu sunt Calea, Adevărul şi Viaţa. Nimeni nu vine la Tatăl Meu decât prin Mine.” „Pace vă las vouă, pacea Mea o dau vouă.” „Mai mare dragoste decât

aceasta nimeni nu are, ca sufletul lui să şi-l pună pentru prietenii săi.” „Puţin şi nu Mă veţi mai vedea, şi iarăşi puţin şi Mă veţi vedea, şi că Mă duc la Tatăl?” (15, 4, 5; 14, 1, 2, 6, 27; 15, 13; 16, 17).

Cina cea de Taină s-a încheiat cu un imn pe care cei unsprezece apostoli l-au intonat sub conducerea lui Iisus. Nu s-a dat suficientă atenţie imnurilor din Evanghelii. Imnul Fecioarei Maria, *Magnificat* („Măreşte sufletul meu pe Domnul”; *Benedictus* (imnul Binecuvântării) lui Zaharia (Luca 1, 68-79), *Nune dimittis* al lui Simeon (Luca 2, 29) şi *Gloria în excelsis,* cântat de îngeri (toate menţionate în Luca), au fost completate de imnul *Osana,* sau strigătul de laudă din Duminica Floriilor. Şi poate că primele versete din Ioan sunt un imn către Logos (Cuvânt), care iniţial avea trei versuri. Este regretabil că nu avem textul imnului intonat la Cina cea de Taină, care era fără îndoială un imn de mulţumire pentru instituirea Sfintei împărtăşanii, deoarece în Faptele Apostolilor se fac referiri la începuturile creştinismului, care reflectă tradiţia Cinei celei de Taină şi a împărtăşaniei „întru bucurie şi întru curăţia inimii” şi „… Lăudând pe Dumnezeu” – într-un fel asemănător unui imn (2, 46—47). Este foarte potrivit ca ultimul imn consemnat în Evanghelii să fie expresia plină de bucurie a recunoştinţei, înaintea ororilor ce aveau să urmeze.

Cu toate că încăperea de la etajul superior al clădirii prezentate azi la Ierusalim ca fiind odaia unde a avut loc Cina cea de Taină nu este poate autentică, locul e plauzibil, în schimb, Muntele Măslinilor şi Grădina Ghetsimani sunt cu siguranţă locurile menţionate în Biblie. Luca spune că Iisus i-a prevenit încă o dată de apropiata suferinţă, şi când Petru a spus „Doamne, cu Tine sunt gata să merg şi în temniţă, şi la moarte”, Iisus a răspuns întristat: „Zic ţie, Petre, nu va cânta astăzi cocoşul, până ce de trei ori te vei lepăda de Mine, că nu Mă cunoşti.” I-a prevenit de asemenea că în viitor vor avea nevoie de bani, aşa că vor trebui să vândă tot ce aveau ca să-şi cumpere săbii. Iar ei au răspuns: „Doamne, iată aici două săbii. Zis-a lor: Sunt de ajuns.” Şi apoi au mers în

grădină – care aparţinea probabil unuia dintre ucenicii mai înstăriţi şi pe care aveau permisiunea s-o folosească. Iisus le-a spus să se roage, „Şi El S-a depărtat de ei ca la o aruncătură de piatră, şi îngenunchind, se ruga” (Luca 22, 33-41).

Tradiţia numeşte această lungă rugăciune Agonia din Grădină, fiindcă în ea Iisus cere să i se ia „paharul” şi se lasă în voia lui Dumnezeu: „Dar nu voia Mea, ci voia Ta să se facă.” Luca spune că „El, fiind în chin de moarte, mai stăruitor se ruga. Şi sudoarea Lui s-a făcut ca picături de sânge care picurau pe pământ”. A apărut atunci un înger „şi-L întărea”, dar nu e clar de unde a ştiut Luca, deoarece, când Iisus şi-a terminat rugăciunea, „a venit la ucenicii Lui şi i-a aflat adormiţi de întristare” (22, 42—45). Rugăciunea lui Iisus a durat mult (Matei spune că Iisus a venit de trei ori la apostoli şi i-a găsit adormiţi). Aceasta ilustrează cât de profundă era legătura sa cu Tatăl în momentele de rugăciune, cât de copleşitoare îi era teama, cât de mare groaza şi dezgustul la gândul Răstignirii, dar în acelaşi timp curajul şi hotărârea cu care lăsa deoparte spaima, pentru a se pregăti de moarte. Tihna cu care a îndurat mai apoi insultele şi suferinţele se datorează pregătirii desăvârşite realizate prin rugăciune – una dintre lecţiile măreţe pe care le avem de învăţat din Patimile lui Iisus.

Matei consemnează faptul că Iisus a venit de trei ori la apostoli (26, 40-49). A treia oară, a spus resemnat: „Dormiţi de acum şi vă odihniţi! Iată, s-a apropiat ceasul…” Apoi, au sosit soldaţii Templului şi garda personală a marelui preot – „mulţime multă, cu săbii şi cu ciomege”. Iuda, care era cu ei, le-a spus: „Pe care-L voi săruta, Acela este: puneţi mâna pe El.” L-a sărutat pe Iisus, spunând: „Bucură-te, Învăţătorule!” Luca povesteşte că Iisus a spus: „Iuda, cu sărutare vinzi pe Fiul Omului?” (22, 48) Atunci, apostolii, înţelegând despre ce era vorba, i-au spus lui Iisus: „Doamne, dacă vom lovi cu sabia?” (22, 49) Şi Luca adaugă: „Şi unul dintre ei a lovit pe sluga arhiereului şi i-a tăiat urechea dreaptă.” Dar Iisus nu le-a dat voie să opună rezistenţă: „Lăsaţi, până aici.” I-a

atins aceluia urechea „şi l-a vindecat”. S-a întors apoi către preoţi şi „căpeteniile templului” şi a zis: „Ca la un tâlhar aţi ieşit, cu săbii şi cu toiege. În toate zilele fiind cu voi în templu, n-aţi întins mâinile asupra Mea. Dar acesta este ceasul vostru şi stăpânirea întunericului” (22, 50—53).

După aceea l-au dus la casa marelui preot. Matei ne spune: „Atunci toţi ucenicii, lăsându-L, au fugit” (Matei 26, 56). După cât se lăudaseră înainte, fuga lor era demnă de dispreţ. Ne putem întreba ce s-ar fi întâmplat dacă ar fi fost şi femeile printre ei. Nu ne-o putem imagina pe Fecioara Maria abandonându-şi fiul, nici pe Maria Magdalena, nici pe energica Marta. Ar fi avut loc o rezistenţă aprigă, ar fi curs sânge. În apărarea bărbaţilor, putem spune că de fapt Iisus n-a făcut apel la ei, nu le-a cerut să se lupte, dimpotrivă. Iar ei nu i-au înţeles hotărârea de a se supune suferinţei, cu toate că le vorbise de multe ori despre asta. Erau dezorientaţi, nu ştiau ce să creadă. Şi în clipele acelea le lipsea un îndrumător. Petru n-a făcut nimic, a fugit şi el. Mai târziu însă, s-a strecurat în curtea exterioară a palatului unde locuia marele preot şi a aşteptat acolo, în timp ce Iisus era reţinut înăuntru. De trei ori a fost întrebat, de două ori de slujnice şi o dată de mulţime: „Şi tu erai cu Iisus Galileianul” „căci şi graiul te vădeşte” – o aluzie la accentul din Galileea. Şi de fiecare dată a negat („Nu ştiu ce zici. […] Nu cunosc pe omul acesta”), iar a treia oară, chiar cu blesteme şi înjurături.

Pe urmă a cântat cocoşul şi Petru şi-a amintit că Iisus îi prevestise că-l va trăda: „Şi ieşind afară, a plâns cu amar” (26, 69-75). Şi cu Iuda, adevăratul trădător, ce s-a întâmplat? Matei spune că, dându-şi seama de enormitatea faptelor sale, „s-a căit şi a adus înapoi arhiereilor şi bătrânilor cei treizeci de arginţi, zicând: Am greşit vânzând sânge nevinovat. Ei i-au zis: Ce ne priveşte pe noi? Tu vei vedea. Şi el, aruncând argintii în templu, a plecat şi, ducându-se, s-a spânzurat”. Iuda, crima comisă şi jalnica lui soartă au dat naştere multor comentarii în primii ani ai Bisericii. Ceea ce ştim e că „arhiereii, luând banii, au zis: Nu

se cuvine să-i punem în vistieria templului, deoarece sunt preţ de sânge. Şi ţinând ei sfat, au cumpărat cu ei Ţarina Olarului, pentru îngroparea străinilor. Pentru aceea s-a numit ţarina aceea Ţarina Sângelui, până în ziua de astăzi” (27, 3-8). Se afla pe versantul sudic al Văii Hinom, lângă valea Kidron, şi e cunoscut sub numele aramaic, Akeldama. Presupusul amplasament al acestei ţarini, precum şi a multe alte locuri pomenite în Evanghelii, este arătat vizitatorilor, şi cei care vin să se roage pentru sufletul lui Iuda – pierdut sau nu, e imposibil de ştiut – pot să creadă, dacă doresc, că este vorba chiar de locul adevărat.

A urmat îndelungata procedură a judecăţilor lui Iisus şi a condamnării, care a durat restul nopţii de joi, până la cântatul cocoşului, şi aproape toată dimineaţa de vineri. Au fost, într-adevăr, trei judecăţi: în faţa marelui preot, în faţa lui Irod Antipa şi în faţa lui Pilat. Toţi cei patru evanghelişti ne dau informaţii şi detalii. Dar în esenţă, şi poate intenţionat, toate relatările constau în condamnarea plină de o ironie amară a justiţiei umane. Minciuna, sperjurul, prejudecata şi mărturia falsă, graba de a pune capăt unei vieţi nevinovate, ferma hotărâre de a evita orice răspundere, lăsând pe un altul să decidă, laşitatea generală, cu o nuanţă mârşavă de frivolitate – acestea au fost caracteristicile dominante ale judecăţilor lui Iisus.

Marele preot Caiafa de abia aştepta să-l ştie mort pe Iisus, dar era prea laş să pronunţe el însuşi condamnarea. I-a trecut răspunderea lui Pilat. Pilat era şi el laş şi nehotărât. Auzind că Iisus era galileean, l-a trimis imediat la Irod Antipa, spunând că, dacă e guvernator al Galileii, are şi dreptul de jurisdicţie. Dar Irod a înţeles că Iisus nu voia să pledeze – fiindcă refuza să recunoască tribunalul unui om care, în depravarea lui nepăsătoare, îl decapitase pe vărul Ioan Botezătorul, pentru a satisface capriciul unei dansatoare – şi l-a expediat înapoi la Pilat. Iar Pilat a pasat în cele din urmă răspunderea mulţimii adunate în faţa ferestrelor lui: dar nu o gloată anonimă din Ierusalim, ci o masă de oameni bine antrenaţi de către preoţi, stăpânii lor,

să strige lozinci. Pilat l-a condamnat pe Iisus nu pentru că era vinovat – el şi soţia lui socoteau că e nevinovat –, ci pentru că îi era teamă că liderii religioşi ar fi putut face un raport la Roma, unde poziţia îi era cam şubredă. Şi în timp ce se desfăşurau acele parodii judiciare, afară aştepta în permanenţă un puhoi de servitori şi soldaţi care să-l ia în primire pe Iisus şi să-şi aducă brutala contribuţie la ticăloşia iresponsabilă a superiorilor lor, scuipându-l în obraz, punându-i podoabe murdare şi o cunună de spini, rânjindu-i batjocoritor şi strigându-i vorbe obscene. E greu de spus cine s-a purtat mai rău: cei din posturile înalte sau subalternii care le cântau în strună stăpânilor. Iisus a fost, ca întotdeauna, milostiv: „Iartă-i, Doamne, că nu ştiu ce fac."

Matei ne spune că Iisus a fost dus la reşedinţa lui Caiafa, „unde erau adunaţi cărturarii şi bătrânii" (26, 57 şi urm.). După Ioan, ar fi fost mai întâi dus la marele preot Anna, socrul şi predecesorul lui Caiafa. Acolo, se adunaseră martori, şi Anna l-a întrebat pe Iisus despre învăţătura lui, iar Iisus a răspuns: „Eu am vorbit pe faţă lumii; Eu am învăţat întotdeauna în sinagogă şi în templu, unde se adună toţi iudeii şi nimic nu am vorbit în ascuns. De ce Mă întrebi pe Mine? Întreabă pe cei ce au auzit ce le-am vorbit. Iată aceştia ştiu ce am spus Eu." Pentru aceste vorbe, unul dintre soldaţii lui Anna i-a dat o palmă lui Iisus, spunând „Aşa răspunzi Tu arhiereului?", la care Iisus a zis: „Dacă am vorbit rău, dovedeşte ce este rău, iar dacă am vorbit bine, de ce Mă baţi?" (18, 20-23) Anna a decis ca Iisus să fie escortat la Caiafa, cu mărturiile pe care reuşise să le culeagă. Ceea ce doreau şi Anna, şi Caiafa era să se găsească nişte iudei respectabili care să declare sub jurământ că Iisus se proclamase Cristos, Rege al Israelului şi Fiu al lui Dumnezeu, astfel încât, aşa cum relatează Matei, să-l condamne la moarte (26, 59). S-au găsit „mulţi" care să dea mărturie, dar nu cum ar fi vrut ei. Iisus n-a dat explicaţii, ceea ce l-a făcut pe Caiafa să spună: „Nu răspunzi nimic la ceea ce mărturisesc aceştia împotriva Ta?" „Dar Iisus tăcea." Atunci, Caiafa i-a strigat:

„Te jur pe Dumnezeul cel viu, să ne spui nouă de eşti Tu Cristosul, Fiul lui Dumnezeu.” Iisus a răspuns: „Tu ai zis. Şi vă spun încă: De acum veţi vedea pe Fiul Omului şezând de-a dreapta puterii şi venind pe norii cerului” (26, 62-64).

Era un răspuns enigmatic, nu ceea ce voia Caiafa să audă. Nu era o afirmaţie care să-i contrarieze pe iudeii ortodocşi sau care să-i convingă pe romani că aveau de-a face cu un rebel periculos. Dar Caiafa a hotărât că era suficient. A declarat că Iisus s-a făcut vinovat de blasfemie şi pe urmă, dezgustat, a trecut la ceremonia sfâşierii veşmântului. Legea iudaică prevedea acest ritual doar în foarte puţine ocazii, de pildă moarte şi blasfemie. În cazul din urmă, ambele rânduri de veşminte trebuiau sfâşiate. Dar marele preot purta o bavetă specială dublă, de unică folosinţă şi uşor de rupt, pentru că legea, care avea treizeci şi nouă de reguli, spunea că, în caz de blasfemie, gaura trebuia să fie mare cât un pumn, să lase să se vadă pieptul şi să nu fie niciodată cusută la loc. Aşadar, Caiafa şi-a rupt ambele părţi ale bavetei, arătân-du-şi o clipă pielea. Chiar şi această ceremonie a fost un fel de farsă (Matei 26, 65; Marcu 14, 63). Dar a făcut gestul fără şovăire, spunând: „Ce ne mai trebuie martori? Iată acum aţi auzit hula Lui.”

Cei prezenţi au spus: „Este vinovat de moarte.” Apoi, spune Matei: „... au scuipat în obrazul Lui, bătându-L cu pumnii, iar unii Îi dădeau palme, zicând: Prooroceşte-ne, Cristoase, cine este cel ceTe-a lovit” (26, 66-68). Când s-a făcut dimineaţă, l-au dus pe Iisus, legat, la palatul lui

Pilat din Pont, guvernatorul. Conform Evangheliei după Luca (23, 1 şi urm.), „toată mulţimea” a intrat în palat strigând că Iisus „fusese găsit răzvrătind neamul nostru şi împiedicând să dăm dajdie Cezarului şi zicând că El este Cristos, rege”. Pilat a urmărit scena cu dezgust. Ştia că toate acuzaţiile erau false, fiindcă avea propriile informaţii în legătură cu activităţile lui Iisus. Se afla de câţiva ani în postul de guvernator şi nu-i plăcea deloc extremismul religios al iudeilor, cu care se confruntase deja de două ori. Încercând să intre în graţiile superiorilor de la Roma, Pilat

adusese la Ierusalim stindarde purtând chipul împăratului, dar preoţii au protestat. Istoricul evreu Iosephus spune că un grup foarte numeros de fanatici au decis să postească în public şi că Pilat a reuşit să întrerupă manifestaţia cu ajutorul trupelor militare. A mai recurs o dată la ajutorul trupelor când preoţii şi adepţii lor s-au răzvrătit împotriva deciziei de a se folosi bani din vistieria Templului pentru construcţia unui apeduct (de aproximativ 56 de kilometri) care să aprovizioneze cu apă Ierusalimul. Mulţi evrei au fost omorâţi. La Roma trăiau numeroşi evrei bine situaţi şi preoţilor le venea uşor să protesteze pe lângă autorităţile de acolo. Aşa se face că, la şase ani după Răstignire, un nou conflict între trupele lui Pilat şi o procesiune religioasă – de data aceasta organizată de samariteni –, urmat de încă un protest la Roma, s-a soldat cu demiterea lui Pilat (Iosephus, *Antichităţi iudaice,* 18.4:1-2).

Lui Pilat nu i-a plăcut că marele preot i-a adus la palat o mulţime de militanţi gălăgioşi care scandau lozinci.

L-a impresionat şi tăcerea demnă a lui Iisus. Când s-a domolit zarva, Pilat l-a întrebat pe Iisus: „Tu eşti regele iudeilor?” Iisus a răspuns: „Tu zici” (Luca 23, 3). Când mai scotea câte o vorbă, atitudinea îi era invariabil aceeaşi: sunt acuzat de tot felul de lucruri, dar eu n-am pretins nimic din toate acestea. Şi era adevărat. Pilat s-a întors către Caiafa şi i-a spus: „Nu găsesc nicio vină în Omul acesta” (23, 4). Voia să spună că nu făcuse nimic faţă de care autorităţile romane să aibă vreo obiecţie. La care a izbucnit un nou val de agitaţie. Şi Pilat, auzind ca Iisus este din Galileea – „… aflând că este sub stăpânirea lui Irod” (23, 7) –, a profitat şi i-a trecut răspunderea guvernatorului Galileii, Irod Antipa. A dat ordin ca Iisus să fie dus la curtea acestuia, care se afla într-o altă parte a imensului palat construit de Irod cel Mare.

Luca ne spune că Irod „s-a bucurat foarte” să-l vadă pe Iisus. De mult voia să-l cunoască, fiindcă „auzise despre El” şi „nădăjduia să vadă vreo minune săvârşită de El”. Dar Iisus a rămas tăcut. Nu voia să stea de vorbă cu depravatul care îl omorâse pe vărul lui, Ioan, la cererea soţiei şi a fiicei vitrege.

În timp ce Iisus aştepta în tăcere, Caiafa şi preoţii lui strigau în cor insulte şi acuzaţii la adresa lui Iisus. În cele din urmă, Irod s-a plictisit de acest joc şi l-a trimis pe Iisus înapoi la Pilat. Dar, mai întâi, „Irod, împreună cu ostaşii săi, batjocorindu-L şi luându-L în râs, L-a îmbrăcat cu o haină strălucitoare”. Luca relatează că Pilat a acceptat decizia lui Irod şi chiar a apreciat-o: „Şi în ziua aceea, Irod şi Pilat s-au făcut prieteni unul cu altul, căci mai înainte erau în duşmănie între ei” (23, 8-12).

Prin urmare, Pilat s-a văzut din nou în situaţia neplăcută de a decide asupra sorţii lui Iisus. A făcut a doua încercare să-i cruţe viaţa. Matei scrie că, la sărbătoarea Paştelui, dregătorul obişnuia să elibereze un deţinut, la cererea poporului (27, 15 şi urm.). Cunoscând popularitatea lui Iisus printre localnici, Pilat a spus că aşa va face. Presupunea că mulţimea va cere eliberarea lui Iisus, fiindcă ştia că motivul arhiereilor era, după cum se exprimă Matei în 27, 18, „invidia”, şi că puţini oameni erau de partea lor. Ceea ce însă Pilat nu ştia era că preoţii organizaseră o demonstraţie a lucrătorilor de la Templu, şi că aceştia, bine dresaţi, stăteau în faţa palatului, aşteptând ceremonia de eliberare; din această pricină, când Pilat, îndemnat şi de soţia lui, care ştia totul despre Iisus şi voia să-l vadă eliberat (27, 19), s-a aşezat în scaunul lui de judecată şi a întrebat pe cine să elibereze, mulţimea a strigat: „Pe Baraba.” Matei îl descrie ca fiind un „vinovat vestit”, care fusese întemniţat pentru tâlhărie şi omor şi pentru bănuiala de a fi plănuit o insurecţie. În alte împrejurări, ar fi fost normal ca preoţii să-i dorească lui moartea. Dar acum li se părea că Iisus reprezenta un pericol mai mare, aşa că instruiseră mulţimea în acest sens.

Baraba a fost pus în libertate, ceea ce l-a dezgustat pe Pilat. A întrebat mulţimea: „Dar ce voi face cu Iisus, ce se cheamă Cristos?” Şi toţi i-au răspuns: „Să fie răstignit!” Potrivit lui Matei, ei „... mai tare strigau şi ziceau: Să fie răstignit!” (27, 22-23)

Pilat a împlinit apoi ceremonia simbolică de exonerare a

judecătorului care a acţionat sub presiunea poporului.

„... luând apă şi-a spălat mâinile înaintea mulţimii, zicând: Nevinovat sunt de sângele Dreptului acestuia. Voi veţi vedea. Iar tot poporul a răspuns şi a zis: Sângele Lui, asupra noastră şi asupra copiilor noştri!” (Matei 27, 24—25) După aceea, Pilat şi-a pus ostaşii să-l biciuiască pe Iisus cu înfiorătorul *flagellum,* un instrument format dintr-un mâner solid de lemn de care atârnau fâşii de piele, la capătul cărora erau fixate bucăţi de plumb sau fier. Şi după ce l-au biciuit, ostaşii, „ducând ei pe Iisus în pretoriu, au adunat în jurul Lui toată cohorta. Şi dezbrăcându-L de toate hainele Lui, I-au pus o hlamidă roşie. Şi împletind o cunună de spini, I-au pus-o pe cap şi în mâna Lui cea dreaptă trestie; şi, îngenunchind înaintea Lui îşi băteau joc de El, zicând: Bucură-Te, regele iudeilor! Şi scuipând asupra Lui, au luat trestia şi-L băteau peste cap” (27, 27-30).

Găsindu-l pe Iisus într-o asemenea stare, Pilat a încercat pentru ultima oară să facă apel la mila conducătorilor iudei şi a mulţimii. Conform Evangheliei după Ioan, Pilat a spus: „Iată, vi-L aduc pe El afară, ca să ştiţi că nu găsesc în El nicio vină. Deci a ieşit Iisus afară, purtând cununa de spini şi mantia purpurie. Şi le-a zis Pilat: Iată Omul!” Vorbele lui Pilat n-au inspirat nici remuşcări, nici înţelegere. În frunte cu Caiafa, arhiereii şi slujitorii lor „au strigat, zicând: Răstigneşte-L! Răs-tigneşte-L! Zis-a lor Pilat: Luaţi-L voi şi răstigniţi-L, căci eu nu-l găsesc nicio vină” (Ioan 19, 4—6). Aşa s-a petrecut cea mai mare greşeală judiciară din istorie, prototipul de încălcare a legii, a procedurii legale, a regulilor privitoare la mărturii şi probe doveditoare, a întregului sistem procedural prin care se ajunge la un verdict. Toate defectele şi neajunsurile care viciază justiţia au fost prezente acolo, de la laşitate şi sperjur până la manipularea mulţimii. Atât evreii, cât şi romanii îşi venerau legea, fiecare conform tradiţiilor proprii. Erau cei mai mari creatori de legi din toate timpurile. Dar, în cazul lui Iisus, au conlucrat şi au înscenat o parodie judiciară al cărei ecou răsună de-a lungul secolelor ca antiteza legii. E greu de spus cine e cel mai

vinovat de acest imens rău: Caiafa acuzatorul, sau Pilat, care avea în mână puterea.

Într-adevăr, Evanghelia după Ioan ia în discuţie problema puterii (19, 9-22). Ioan ne spune că Pilat „mult s-a temut” de acuzaţiile lui Caiafa, şi iar l-a interogat pe Iisus, biciuit, sângerând şi purtând pe cap cununa de spini. L-a întrebat: „De unde eşti Tu?” Dar Iisus n-a răspuns. Atunci Pilat a insistat: „Mie nu-mi vorbeşti? Nu ştii că am putere să Te eliberez şi putere am să Te răstignesc?” Şi Iisus a zis: „N-ai avea nicio putere asupra Mea, dacă nu ţi-ar fi fost dat ţie de sus. De aceea cel ce M-a predat ţie mai mare păcat are.” Iată, aşadar, verdictul lui Iisus cu privire la vina relativă a lui Caiafa şi a lui Pilat, a preotului iudeu şi a guvernatorului roman. Atunci, Caiafa şi adepţii lui au spus: „Dacă îl eliberezi pe Acesta, nu eşti prieten al Cezarului. Oricine se face pe sine împărat este împotriva Cezarului.” Aceasta implica ameninţarea de a trimite la Roma un raport contra lui Pilat, aşa că acesta a cedat. În consecinţă, Pilat a emis un ordin de la locul judecăţii, numit în ebraică Gabbata („loc pardosit cu pietre”), pentru ca Iisus să fie răstignit fără întârziere. A scris şi un titlu care să fie trecut pe cruce: „ISUS NAZARINEANUL ÎMPĂRATUL IUDEILOR.” La ordinul lui, titlul a fost scris „evreieşte, greceşte şi latineşte”. Caiafa a protestat, „Nu scrie: împăratul iudeilor, ci că Acela a zis: Eu sunt împăratul iudeilor.” Dar Pilat a refuzat: „Ce am scris, am scris.”

Regulamentul penal l-a obligat pe Iisus să-şi poarte crucea grea pe care urma să fie răstignit până la locul execuţiei, Golgota, care însemna „Căpăţâna”. Nu era departe: şi azi putem parcurge drumul pe străzile înguste ale vechiului Ierusalim. Dar Iisus era slăbit din pricina şocului prin care trecuse, a pierderii de sânge, a lipsei de somn şi a multiplelor cruzimi, lovituri şi ghionturi pe care le îndurase. S-a împiedicat de trei ori sub greutatea crucii, aşa că soldaţii care-l escortau au cerut unui trecător necunoscut, care era Simon din Cirine, să-l ajute să poarte crucea. Luca spune că lumea se adunase să privească. Nu gloata bine antrenată de

la Templu, ci oameni de rând, „mulţime multă de popor şi de femei, care se băteau în piept şi îl plângeau”. Iisus s-a oprit pe *via dolorosa* să le vorbească: „Fiice ale Ierusalimului, nu Mă plângeţi pe Mine, ci pe voi plângeţi-vă şi pe copiii voştri. Căci iată, vin zile în care vor zice: Fericite sunt cele sterpe şi pântecele care n-au născut şi sânii care n-au alăptat! Atunci vor începe să spună munţilor: Cădeţi peste noi; şi dealurilor: Acoperiţi-ne. Căci dacă fac acestea cu lemnul verde, cu cel uscat ce va fi?” (23, 27—31) Este remarcabil că Iisus, în ciuda durerilor şi a slăbiciunii, a devenit din nou poet şi a rostit acest imn ca un semnal de alarmă, cu totul justificat, având în vedere grozăvia care s-a petrecut cu o generaţie mai târziu, când Ierusalimul a fost asediat. Multe dintre femeile care plângeau şi chiar mai mulţi copii au fost măcelăriţi.

Într-adevăr, în momentele din urmă, s-au remarcat femeile. Iisus a fost bătut în cuie, şi Ioan, unul dintre martorii oculari, spune: „Şi stăteau, lângă crucea lui Iisus, mama Lui şi sora mamei Lui, Maria lui Cleopa, şi Maria Magdalena.” Nu se menţionează nimic despre bărbaţi, ucenici sau apostoli, cu excepţia unuia. Ioan însuşi se afla acolo şi Iisus, de pe cruce, l-a prezentat mamei lui: „Femeie, iată fiul tău!” La fel i-a spus lui Ioan: „Iată mama ta! Şi din ceasul acela ucenicul a luat-o la sine” (19, 25-27).

Mai erau şi alţii de faţă. Luca afirmă (23, 3543) că preoţii au venit să-şi râdă de el, spunând: „Pe alţii i-a mântuit; să se mântuiască şi pe Sine însuşi, dacă El este Cristosul, alesul lui Dumnezeu.” Şi soldaţii îşi băteau joc de el, dându-i să bea oţet. Iisus a fost răstignit între doi tâlhari. Luca spune că unul din ei

> Îl hulea zicând: Nu eşti Tu Cristosul? Mântuieşte-Te pe Tine Însuţi şi pe noi. Şi celălalt, răspunzând, îl certa, zicând: Nu te temi tu de Dumnezeu, că eşti în aceeaşi osândă? Şi noi pe drept, căci noi primim cele cuvenite după faptele noastre; Acesta însă n-a făcut niciun rău. Şi zicea lui Iisus: Pomeneşte-mă, Doamne,

când vei veni în împărăţia Ta. Şi Iisus i-a zis: Adevărat grăiesc ţie, astăzi vei fi cu Mine în rai.

Iisus a vorbit şi ca om, rugându-l pe Tatăl lui să-i privească suferinţa şi să-i dea putere s-o îndure. Cuvintele pe care le-a rostit în aramaică, consemnate de Marcu în 15, 34, au fost: „Eloi, Eloi, lama sabahtani?”, interpretate drept: „Dumnezeul Meu, Dumnezeul Meu, de ce M-ai părăsit?” Unii dintre cei prezenţi au zis: „Iată, îl strigă pe Ilie” (Marcu 15, 35). Iisus a mai spus: „Mi-e sete” (Ioan 19, 28). I s-a dat oţet amestecat cu apă. Ioan spune că în timpul după-amiezii a căzut întunericul. Iisus se afla de trei ore pe cruce. Potrivit lui Luca, Iisus a strigat „cu glas tare” şi a zis: „Părinte, în mâinile Tale încredinţez duhul Meu. Şi acestea zicând, şi-a dat duhul” (23, 46). Se spune c-ar fi zis şi „Săvârşitu-s-a” (Ioan 19, 30). Acestea i-au fost ultimele cuvinte, şi „Şi-a dat duhul” (Luca 23, 48 şi Ioan 19, 30). Moartea lui a fost edificatoare, chiar nobilă. Centurionul, comandantul gărzii, „a slăvit pe Dumnezeu, zicând: Cu adevărat, Omul Acesta drept a fost”. Şi alţii, spune Luca, „se întorceau bătându-şi pieptul” (Luca 23, 47-48).

Femeile au rămas cu el până la sfârşit şi l-au ajutat pe Iosif din Arimateea, căruia Pilat i-a îngăduit să dea jos trupul lui Iisus de pe cruce – după ce un soldat a confirmat decesul împungându-i cu suliţa trupul, din care a curs „sânge şi apă” –, şi pe Nicodim, care a adus miresme, să cureţe şi să ungă cadavrul, pentru ca apoi să-l aşeze într-un mormânt. A fost săpat în stâncă şi nu era încă folosit. Aşadar, trupul lui Iisus, înfăşurat într-un giulgiu curat de in, a fost pus în mormânt, iar la uşa mormântului a fost prăvălită o „piatră mare”. Maria, Magdalena şi „cealaltă Marie" au fost lăsate „şezând în faţa mormântului" (Matei 27, 60-61).

Cele trei ore pe care le-a trăit Iisus pe cruce au fost punctate de câteva fraze cunoscute de foarte timpuriu drept „cele şapte cuvinte”, iar la optsprezece secole după ce au fost rostite au fost puse pe muzica fără seamăn a lui Joseph Hayden. Una a fost consemnată de Matei şi Marcu, trei de

Luca şi trei de Ioan. Toate erau o manifestare a iubirii: „Iartă-i, Doamne, că nu ştiu ce fac.” „Femeie, iată fiul tău. Fiule, iată mama ta.” „... astăzi vei fi cu mine în rai.” „Dumnezeul Meu, Dumnezeul Meu, de ce M-ai părăsit?” „Mi-e sete.” „Săvârşitu-s-a.” „Părinte, în mâinile tale încredinţez duhul Meu.” Suferinţa lui, setea lui, triumful lui par să-i rezume viaţa pe care şi-a dăruit-o iubirii pentru umanitate. Crucea şi aceste din urmă cuvinte marchează încheierea misiunii sale de jertfă pe pământ.

IX

Învierea şi naşterea creştinismului

Iisus a fost răstignit şi a murit într-o vineri. În a treia zi, duminică, foarte de dimineaţă, „fiind încă întuneric”, Maria Magdalena a venit la mormânt. A văzut că piatra fusese dată la o parte. A alergat la Petru şi la Ioan (care relatează totul în capitolul 20 al Evangheliei sale) şi le-a spus: „Au luat pe Domnul din mormânt şi noi nu ştim unde L-au pus.” Cei doi apostoli s-au întors la mormânt, alergând, împreună cu Maria Magdalena. Ioan, mai tânăr, a alergat mai repede şi a ajuns primul. S-a aplecat, s-a uitat înăuntru prin deschizătura joasă a mormântului şi a văzut giulgiurile de in puse pe jos. Dar n-a cutezat să intre. A sosit apoi Petru, care a intrat. A găsit marama cu care fusese înfăşurat capul lui Iisus împăturită cu grijă, „la o parte, într-un loc”. A intrat atunci şi Ioan. Dar niciunul din cei doi apostoli n-a priceput că Iisus înviase din morţi. Au plecat acasă, nedumeriţi.

Dar Maria a rămas, plângând, lângă mormânt. Pe urmă, s-a aplecat, a privit înăuntru şi a văzut doi îngeri în veşminte albe, unul la capul şi celălalt la picioarele locului unde fusese aşezat Iisus. Şi îngerii i-au vorbit: „Femeie, de ce plângi?” Şi ea a răspuns: „Că au luat pe Domnul meu şi nu ştiu unde L-au pus.” Maria s-a întors, s-a uitat în jur şi deodată l-a văzut pe Iisus. Dar nu l-a recunoscut. A întrebat-o şi el: „Femeie, de ce plângi?” Crezând că e grădinarul, l-a întrebat: „Doamne, dacă Tu L-ai luat, spune-mi unde L-ai pus şi eu îl voi ridica.” Iisus i-a spus pe un ton pe care ea atunci l-a recunoscut: „Maria!” Şi-a dat seama că era Iisus şi a zis: „Rabuni! (adică Învăţătorule).”

Însă El i-a spus: „Nu te atinge de Mine, căci încă nu M-am suit la Tatăl Meu. Mergi la fraţii Mei şi le spune: Mă sui la

Tatăl Meu şi Tatăl vostru şi la Dumnezeul Meu şi Dumnezeul vostru.” Aşadar, Maria Magdalena, fosta păcătoasă care credea în Iisus şi-l venera ca pe Dumnezeul făcut om, a avut privilegiul să fie prima care l-a văzut pe Fiul lui Dumnezeu reînviat şi să anunţe învierea lumii întregi. A alergat într-un suflet să vestească ce a văzut şi ce i-a spus Iisus.

Celelalte trei Evanghelii nu au lucruri esenţiale de adăugat. În Luca se confirmă prezenţa Mariei Magdalena, dar şi a Ioanei, a Mariei, mama lui Iacov, a altor femei. Când lui Petru şi celorlalţi li s-a spus că trupul lui Iisus a dispărut, ei n-au vrut să le creadă pe femei şi au zis că e „o aiurare” (24, 10). Petru a crezut numai după ce s-a dus la mormânt şi a văzut cu ochii lui că trupul nu mai era acolo. Matei spune că Maria Magdalena şi „cealaltă Marie” au fost salutate în faţa mormântului gol de un înger. „Şi înfăţişarea lui era ca fulgerul şi îmbrăcămintea lui albă ca zăpada.” Matei adaugă: „Şi de frica lui s-au cutremurat cei ce păzeau şi s-au făcut ca morţi.” Potrivit acestei relatări, probabil că zăceau acolo nemişcaţi şi inconştienţi când cele două Marii au sosit la mormânt.

Îngerul le-a spus Mariilor: „Nu vă temeţi, că ştiu că pe Iisus cel răstignit Îl căutaţi. Nu este aici; căci S-a sculat precum a zis; veniţi de vedeţi locul unde a zăcut. Şi degrabă mergând, spuneţi ucenicilor Lui că S-a sculat din morţi şi iată va merge înaintea voastră în Galileea; acolo Îl veţi vedea. Iată v-am spus vouă” (28, 1-8). Marcu confirmă relatarea de mai sus, dar spune că venise şi Salomeea cu cele două Marii şi că îngerul, care arăta ca „un tânăr [...] îmbrăcat în veşmânt alb” (16, 5), le-a vorbit ca în Evanghelia după Matei, spunând că Iisus plecase în Galileea şi că ele trebuiau să-l anunţe pe Petru. Marcu confirmă şi cele spuse de Ioan privitor la faptul că Iisus i s-a arătat mai întâi Mariei Magdalena şi că apostolii n-au vrut s-o creadă (16, 9-11).

Aşa a trecut dimineaţa de duminică. În timpul după-amiezii, doi ucenici – din care unul era Cleopa – mergeau către Emaus, la distanţă de două ore de Ierusalim. Erau la curent cu ce se petrecuse în acea dimineaţă. Dar când „Iisus

Însuşi, apropiindu-Se, mergea împreună cu ei” nu l-au recunoscut. Numai Luca povesteşte despre această întâlnire, şi se prea poate s-o fi auzit de la mama lui Iisus, fiindcă are tonul poetic caracteristic ei. Cei trei bărbaţi au făcut drumul împreună şi Iisus i-a pus să-i povestească despre ce se mai întâmplase în timpul din urmă – procesul şi Răstignirea. I-au spus şi de faptul că trupul lui Iisus dispăruse din mormânt. Iisus le-a atras atenţia că toate cele petrecute fuseseră proorocite şi „le-a tâlcuit lor, din toate Scripturile cele despre El”. Însă ei tot nu l-au recunoscut. Au ajuns la Emaus, „iar El se făcea că merge mai departe. Dar ei îl rugau stăruitor, zicând: Rămâi cu noi că este spre seară şi s-a plecat ziua”. Aşa că Iisus a rămas cu ei şi au stat împreună la cină. Şi „luând El pâinea, a binecuvântat şi, frângând, le-a dat lor”. Şi deodată, recunoscând aceste gesturi familiare, şi-au dat seama cine era. „Şi s-au deschis ochii lor”, spune Luca, „şi L-au cunoscut; şi El s-a făcut nevăzut de ei” (24, 13-31). Cei doi ucenici s-au întors imediat la Ierusalim „şi au găsit adunaţi pe cei unsprezece şi pe cei ce erau împreună cu ei”. Le-au povestit ce li s-a întâmplat şi cum l-au recunoscut pe Iisus când a frânt pâinea. Luca povesteşte: „Şi pe când vorbeau ei acestea, El a stat în mijlocul lor şi le-a zis: Pace vouă.” Luca spune că ei, „înspăimântându-se [...] credeau că văd duh”. Dar el i-a asigurat că trupul lui era adevărat şi plin: „Vedeţi mâinile Mele şi picioarele Mele, că Eu însumi sunt; pipăiţi-Mă şi vedeţi, că duhul nu are carne şi oase, precum Mă vedeţi pe Mine că am.” Apoi le-a arătat urmele cuielor de la mâini şi picioare. Şi le-a mai spus că îi este foame, „iar ei i-au dat o bucată de peşte fript şi dintr-un fagure de miere. Şi luând, a mâncat înaintea lor” (24, 33—43).

Ioan are o ultimă remarcă la acest episod, un detaliu dintre cele care dau viaţă istorisirilor din Evanghelii şi le fac atât de reale. Apostolul Toma nu a fost prezent când Iisus a mâncat din peştele fript şi din fagurele de miere, şi n-a crezut ce i-au povestit ceilalţi, spunând: „Dacă nu voi vedea, în mâinile Lui, semnul cuielor, şi dacă nu voi pune degetul

meu în semnul cuielor, şi dacă nu voi pune mâna mea în coasta Lui, nu voi crede.” Ioan povesteşte că după opt zile, când ucenicii, de astă dată împreună cu Toma, se aflau într-o încăpere, Iisus a apărut, intrând prin uşa închisă, „şi a stat în mijloc şi a zis: Pace vouă!”. Şi i-a spus lui Toma: „Adu degetul tău încoace şi vezi mâinile Mele şi adu mâna ta şi o pune în coasta Mea şi nu fi necredincios, ci credincios.” Toma a zis: „Domnul meu şi Dumnezeul meu!” Iisus i-a răspuns: „Pentru că M-ai văzut ai crezut. Fericiţi cei ce n-au văzut şi au crezut!” (20, 24-29)

Ioan consemnează încă o apariţie a lui Iisus la Marea Galileii, în faţa lui Petru, Toma, Natanael, fiii lui Zevedeu şi alţi doi ucenici. Stătuseră toată noaptea la pescuit, dar nu prinseseră nimic. Când s-a crăpat de ziuă, l-au văzut pe Iisus pe mal şi nu l-au recunoscut. El le-a spus: „Fiilor, nu cumva aveţi ceva de mâncare?” Ei au răspuns: „Nu.” El le-a zis: „Aruncaţi mreaja în partea dreaptă.” Aşa au făcut, şi au prins 153 de peşti. Ioan i-a spus lui Petru: „Domnul este!” Iisus a aprins un foc de cărbune şi a pus alături pâine. I-a poftit să mănânce: „Veniţi de prânziţi.” A frânt pâinea şi le-a dat „de asemenea şi peştele”. Şi Ioan spune: „Aceasta este, acum, a treia oară când Iisus S-a arătat ucenicilor” (21, 1—14).

Luca povesteşte că cel din urmă lucru pe care l-a făcut Iisus a fost să-i conducă pe ucenici spre Betania; apoi i-a binecuvântat „şi S-a înălţat la cer” (24, 50-51). Marcu consemnează ultima poruncă a lui Iisus: „Mergeţi în toată lumea şi propovăduiţi Evanghelia la toată făptura” (16, 15). Matei adaugă un amănunt. Spune că Iisus le-a poruncit celor unsprezece apostoli să se întâlnească cu el pe un munte din Galileea. Şi când s-au adunat, le-a spus: „Datu-Mi-s-a toată puterea, în cer şi pe pământ. Drept aceea, mergând, învăţaţi toate neamurile, botezându-le în numele Tatălui şi al Fiului şi al Sfântului Duh.” A fost prima oară când a fost enunţată doctrina Sfintei Treimi. Le-a spus că învăţătura lor trebuia să cuprindă tot ce le-a poruncit el lor. Ultimele sale cuvinte înainte de a se înălţa în cer au fost: „Eu cu voi sunt în toate

zilele, până la sfârşitul veacului” (28, 16—20).

Şi astfel ajungem la sfârşitul vieţii pământeşti a lui Iisus. Am urmat îndeaproape cele patru Evanghelii. Ele se întemeiază în primul rând pe amintirile mamei lui Iisus, Maria; pe mărturiile lui Petru, socotit întotdeauna de Iisus conducătorul apostolilor, în care avea multă încredere; pe amintirile personale ale apostolilor, dar şi pe memoria lor colectivă, baza învăţăturii lor după ce Iisus s-a înălţat la cer; şi, în fine, pe relatările lui Ioan, martor ocular a multe evenimente din timpul preoţiei lui Iisus. El a fost singurul dintre apostolii lui Iisus care a fost martirizat şi care, la bătrâneţe, şi-a scris amintirile despre Iisus.

Mai există o sursă importantă: Sfântul Pavel. Numele lui fusese Saul şi se născuse în Tarsus, un oraş mare din Cilicia, în sud-estul Asiei Mici. Cea mai probabilă dată a naşterii lui este 9 d.Cr., ceea ce înseamnă că era cu aproximativ doisprezece ani mai tânăr decât Iisus. Se născuse cetăţean roman, într-o familie elenizată, şi pesemne că vorbea curent greaca şi latina. Dar era evreu, circumcis, ştia ebraica şi, probabil, aramaica, limba maternă a lui Iisus. Era instruit, studiase sub îndrumarea vestitului cărturar evreu Gamaliel cel Bătrân în jurul anului 20 şi se remarca printre iudeii ortodocşi care îi persecutau pe adepţii lui Iisus în perioada imediat următoare înălţării. Conform Faptelor Apostolilor – un text creştin timpuriu compilat de acelaşi doctor grec care a pus pe hârtie şi Evanghelia după Luca –, tânărul Pavel a fost prezent când Ştefan, primul martir creştin, a fost ucis prin lapidare la un an după înălţarea lui Iisus. A participat în continuare la persecutarea creştinilor până când, în urma unui eveniment miraculos petrecut la intrarea în Damasc, s-a convertit. După aceea s-a întâlnit cu toţi prietenii lui Iisus care mai erau în viaţă, i-a întrebat despre viaţa acestuia, despre învăţătura şi spusele lui, şi a făcut multe călătorii cu Barnaba. Pavel şi-a propus să înveţe tot ce se putea despre Iisus şi să răspândească apoi tot ce aflase în rândul populaţiilor neevreieşti de limbă greacă din afara Palestinei. Vorbea în public, dar scria şi epistole pe care le adresa

primelor comunităţi creştine din Corint, Roma şi din alte părţi. Unele dintre ele au supravieţuit şi sunt, prin urmare, primele documente ale creştinismului.

Mărturiile scrise de Pavel sunt importante din două puncte de vedere. În primul rând, Pavel ne povesteşte învierea lui Iisus – prima relatare scrisă care a supravieţuit. Pavel spune că Iisus a fost văzut mai întâi de Petru şi apoi de ceilalţi apostoli. După aceea, „S-a arătat deodată la peste cinci sute de fraţi, dintre care cei mai mulţi trăiesc până astăzi, iar unii au şi adormit”. Pe urmă, spune Pavel, Iisus a fost văzut de Iacov, şi apoi de toţi apostolii împreună. „Iar la urma tuturor, ca unui născut înainte de vreme, mi S-a arătat şi mie” (I Corinteni 15, 3—8). Mărturia lui Pavel este impresionantă, fiindcă celelalte referiri ale sale la Iisus, la însuşirile şi comportamentul acestuia – adică la personalitatea lui – concordă în mod remarcabil cu figura lui Iisus prezentată în cele patru Evanghelii, deşi Pavel n-a putut s-o vadă pe niciuna în formă scrisă. Mai mult decât atât, ne dă o descriere exactă a momentului când a fost instituită taina Sfintei împărtăşanii la Cina cea de Taină, descriere care merită citată: „El … a luat pâine, Şi, mulţumind, a frânt şi a zis: Luaţi, mâncaţi; acesta este trupul Meu care se frânge pentru voi. Aceasta să faceţi spre pomenirea Mea. Asemenea şi paharul după Cină, zicând: Acest pahar este Legea cea nouă întru sângele Meu. Aceasta să faceţi ori de câte ori veţi bea, spre pomenirea Mea” (I Corinteni 11,23-25).

Ultimul document doveditor, alcătuit de Luca (aflat adesea în compania lui Pavel), este reprezentat de Faptele Apostolilor. Iisus le-a dat discipolilor misiunea să-i răspândească mesajul la toate popoarele pământului şi le-a spus că le va trimite Duhul Sfânt ca sprijin, mângâiere şi inspiraţie, atât pe plan fizic, cât şi spiritual. Şi promisiunea a fost împlinită puţin mai târziu, în primăvara aceluiaşi an, de sărbătoarea Shavuot a evreilor (devenită Cincizecimea la creştini). Descrierea o găsim în capitolul 2 al Faptelor. Această sărbătoare era un eveniment care atrăgea la

Ierusalim pelerini evrei din tot Imperiul Roman şi din afara lui. Luca povesteşte că erau „parţi şi mezi şi elamiţi şi cei ce locuiesc în Mesopotamia, în Iudeea şi în Capadocia, în Pont şi în Asia, în Frigia şi în Pamfilia, în Egipt şi în părţile Libiei cea de lângă Cirene, şi romani în treacăt, iudei şi prozeliţi, cretani şi arabi…” (2, 9-11).

Ucenicii lui Iisus „erau toţi împreună în acelaşi loc” (2, 1) şi nădăjduiau să-i facă pe mulţi să se convertească. Dar în ce limbă să le vorbească? Puţini erau vizitatorii care ştiau aramaica sau ebraica vorbită. Şi doar puţini discipoli vorbeau greaca sau latina. „Şi din cer, fără de veste, s-a făcut un vuiet, ca de suflare de vânt ce vine repede, şi a umplut toată casa unde şedeau ei. Şi li s-au arătat, împărţite, limbi ca de foc şi au şezut pe fiecare dintre ei. Şi s-au umplut toţi de Duhul Sfânt” (2, 2-4).

Când ucenicii au ieşit în forfota mulţimii de „iudei … din toate neamurile”, au constatat că dispăruse dificultatea comunicării. „Au început să vorbească în alte limbi, precum le dădea lor Duhul a grăi” (2,4). Oamenii se adunau tot mai numeroşi şi „fiecare îi auzea pe ei vorbind în limba sa”. Unii îi luau în râs şi „ziceau că sunt plini de must”. Dar Petru „a ridicat glasul” şi a spus: „Aceştia nu sunt beţi, cum vi se pare vouă, căci este al treilea ceas din zi.” Petru, care de regulă nu avea înclinaţie pentru poezie, a fost inspirat să se exprime într-un limbaj al cărui puternic accent ritmic îl redau aici în versuri:

…zice Domnul, voi turna din Duhul Meu peste tot trupul:
şi fiii voştri şi fiicele voastre vor prooroci,
şi cei mai tineri ai voştri vor vedea vedenii,
şi bătrânii voştri vise vor visa.
Încă şi peste slugile Mele şi peste slujnicele Mele
voi turna în acele zile, din Duhul Meu;
şi vor prooroci;
Şi minuni voi face sus în cer,
şi jos pe pământ semne;

sânge, foc şi fumegare de fum [...]
Să ştie deci toată casa lui Israel
că Dumnezeu, pe Acest Iisus,
pe care voi L-aţi răstignit,
L-a făcut Domn şi Cristos (2, 17-19 şi 36).

Acest măreţ imn al Cincizecimii, auzit în diferite limbi, a dat rezultate. Oamenii au fost „pătrunşi la inimă" şi au întrebat: „Ce să facem?" Petru le-a răspuns: „Pocăiţi-vă şi să se boteze fiecare dintre voi în numele lui Iisus Cristos." Şi au pornit la primul botez comun, „ca la trei mii de suflete", şi astfel s-a născut prima Biserică creştină (2, 37-41).

Am încercat să povestesc despre Iisus din Nazaret, despre viaţa, moartea, învierea şi înălţarea lui la ceruri, cât mai simplu şi mai faptic posibil. Am folosit în principal relatările din cele patru Evanghelii care au circulat în formă scrisă nu mult după ce s-au petrecut întâmplările descrise, şi care sunt în esenţă amintiri ale unor martori oculari. Am folosit exclusiv traducerea engleză autorizată de la începutul secolului XVII, cunoscută drept King James Version, pentru că ea îmbină mai bine decât oricare alta înaltul grad de exactitate literară cu elemente verbale arhaice, care ne reamintesc că este vorba de evenimente petrecute acum două mii de ani. Este, în acelaşi timp, o operă de artă.

Acesta e un aspect foarte important, pentru că Evangheliile sunt atât documente literare, cât şi istorice şi spirituale. Concise, ferm orientate în sensul unui obiectiv bine gândit, într-un limbaj direct, ele formează una dintre cele mai minunate lucrări care ne-au rămas din Antichitate. Şi asta datorită faptului că ele sunt scurte biografii, ce se consolidează şi se corectează reciproc, ale unui bărbat, el însuşi poet, care folosea cuvintele cu talentul uimitor de a le sublinia semnificaţia, rezonanţa şi splendoarea. Imagistica lui, metaforele folosite, felul în care îşi povestea istoriile şi pildele, capacitatea de a spune lucrurile mereu altfel l-au făcut să fie nu numai un învăţător eminent, ci şi un mare

artist. Îi atrăgea pe oameni în discuţii şi îi asculta, punându-le întrebări şi comentându-le răspunsurile. Evangheliile sunt în mare parte o redare textuală a celor spuse de vorbitori, adesea sub formă de dialog. Sunt pline de viaţă, îţi dau senzaţia că auzi ce se spune. Aşa se explică şi faptul că multe fraze din Evanghelii se folosesc în limbajul obişnuit sau în literatură în toate limbile pământului. Şi acum, la începutul secolului XXI, folosim cu aceeaşi frecvenţă fraze din limbajul lui Iisus şi al contemporanilor lui – vorbite în aramaică şi apoi traduse în greacă –, pentru că ele sunt parte integrantă – şi îndrăgită – a propriului nostru limbaj. Îl auzim pe Iisus vorbind de parcă am sta la picioarele lui, sus pe munte. Acest sentiment este o prelungire a miracolului comunicării globale începute de sărbătoarea Cincizecimii.

Evangheliile sunt destinate a fi citite şi recitite. Cu cât le citim mai des, cu atât ne devin mai dragi şi le înţelegem mai în profunzime, cu atât mai limpede le pricepem realismul. Evangheliile reprezintă adevărul. Ceea ce ni se istoriseşte s-a întâmplat cu adevărat. Personajele sunt reale. Detaliile povestirii sunt, în mod straniu şi uneori misterios, convingătoare. Pe măsură ce parcurgem textul, secolele care ne despart de momentele povestirii dispar treptat şi ajungem să cunoaştem o lume care nu se deosebeşte prea mult de cea în care trăim noi. Palestina primului secol d.Cr. era o ţară suprapopulată (exact cum e pământul nostru astăzi), cu o multitudine de rase şi religii. Locuitorii se considerau civilizaţi, aveau legi străvechi, viaţă spirituală, guvern. Dar liniştea lor era mereu tulburată de evenimente barbare şi acte pline de cruzime. Tot timpul plutea în aer ameninţarea unei catastrofe iminente. Se vorbea despre viziuni fantastice ale unui viitor înspăimântător. Existau profeţi de tot felul care preziceau fie un sfârşit tragic, fie diverse utopii.

Se considera că sistemul de guvernământ, atât spiritual, cât şi laic, era o binecuvântare, având la bază, pe de o parte, Legea lui Moise, şi, pe de altă parte, dreptul roman. Existau coduri, precedente, tribunale, pergamente – şi o mulţime de avocaţi. În practică era un guvern corupt, mincinos, extrem

de ineficient şi uneori nemilos. Nu dreptatea, ci bunul-plac era linia directoare. Conducătorii erau pur şi simplu inadecvati, şi uneori, adevăraţi monştri. Irod cel Mare era un om hain, care a ucis copii nevinovaţi ca să-şi apere tronul. Fiul lui, Antipa, un hedonist risipitor, nu foarte deosebit de unii prinţi arabi din zilele noastre, amesteca printre frivolităţile lui şi câte un omor. Caiafa, marele preot, era, ca şi Irod, un om rău, dar avea şi o doză de ipocrizie, orgoliu spiritual şi o deosebită maliţiozitate faţă de oamenii buni. Pilat din Pont era prototipul omului slab, cu care ne întâlnim zilnic în lumea politică de astăzi: pretinde că e partizan al adevărului şi al dreptăţii, că ia în seamă opinia publică, dar e laş, nehotărât şi, până la urmă, cedează presiunii unor grupări chiar şi atunci când ştie că n-au dreptate. Toate faţetele proastei guvernări din zilele noastre îşi au echivalentele în Palestina primului secol, şi nu în ultimul rând mediocritatea nonşalantă, care era caracteristica ei obişnuită.

Sub cârmuitori se afla lumea contrastantă a bogaţilor şi săracilor: unii petreceau nepăsători, în timp ce majoritatea trăia modest, iar alţii mureau de foame. Evangheliile ne oferă panorama viu colorată a acestei stări de lucruri. Se organizau numeroase acţiuni de binefacere, fie oficiale, fie individuale. O bună parte dintre ele erau destul de ineficiente, altele total lipsite de rezultat. „Pe săraci îi veţi avea mereu cu voi.” Peste tot erau infirmi. Nevoiaşii cerşeau. Evlavioşii ocupau „locurile dintâi” în sinagogă sau stăteau pe străzi şi se rugau cu voce tare. Evangheliile ne vorbesc despre toate acestea. Ne descriu cum îşi petreceau viaţa cei buni în mijlocul indiferenţei generale: bărbaţi aspri, ca Petru, gata să-şi lase munca şi să lucreze fără plată, limitându-se la strictul necesar, pentru a sluji o cauză comună. Şi apoi, femeile – Fecioara Maria, Maria Magdalena, Marta, Suzana, Ioana şi multe altele, care erau cumsecade şi generoase, ca văduva cu bănuţii, sau încrezătoare şi îndelung-răbdătoare, ca bătrâna cu „o curgere de sânge”. Cele mai multe erau sărace, câteva

înstărite; despre unele, ca soţia lui Pilat, superstiţioase şi tânjind după sprijin spiritual, auzim numai din culise. Întâlnim femei în fiecare capitol din Evanghelii, pe aproape fiecare pagină. Ele reprezintă pulsul emoţiei omeneşti, conducta iubirii. Prezenţa femeilor compensează cruzimea, rânjetele batjocoritoare, insensibilitatea şi asprimea, care apar şi ele pe aproape fiecare pagină.

Şi în mijlocul acestui furnicar uman se află figura sociabilă, prietenoasă a lui Iisus: mereu prezentă, învăţându-i pe oameni, ascultându-i, uneori stând pur şi simplu de vorbă lângă o fântână, sau mâncând şi bând cu lume de tot felul. Din când în când era sumbru. O dată sau de două ori s-a arătat de-a dreptul furios. Dar în general vorbea cu blândeţe, cu bunăvoinţă; avea mereu pe buze imagini de pe ogoare, câmpuri şi dumbrăvi, sau din viaţa animalelor. Era un personaj fascinant, irezistibil, care iradia iubire, era binevoitor, iertător, lăuda necontenit milostenia şi zâmbea adesea. Cu toate acestea, era serios, vorbea cu autoritate; era un om care-ţi trezea respectul, de care ascultai şi pe care-l urmai; părea că emană lumină – unul dintre cuvintele lui preferate –, şi poate că uneori chiar asta făcea, risipind partea întunecată a vieţii. Era fără îndoială un om care, în pofida blândeţii sale, a contestat autoritatea oficială, mai ales autoritatea celor care se ocupau cu probleme spirituale. Prin urmare, era pus sub observaţie. În preajma lui se aflau mereu agenţi, spioni, informatori şi provocatori care-i înregistrau vorbele pentru a le răstălmăci şi a le folosi mai târziu la tribunal. Rareori îl întâlnim singur. Dar când era doar cu el însuşi, cădea în genunchi şi se ruga. Se ruga foarte des; chiar şi pe cruce s-a rugat: „Iartă-i, Doamne, că nu ştiu ce fac."

Iisus a trăit într-o lume crudă, nesăbuită, iar viaţa şi moartea lui reprezintă un protest elocvent împotriva ei. Iisus oferea o alternativă: nu viaţa exterioară a revoluţiei şi reformei, ci viaţa interioară a smereniei şi iubirii, a generozităţii şi milosteniei, a iertării şi speranţei. Şi noi trăim într-o lume crudă şi nesăbuită, deşi e plină de

cunoaştere, universităţi, mijloace de comunicare, expertiză. Alternativa lui Iisus e totuşi relevantă: „Eu sunt calea, adevărul şi viaţa.” Dacă Iisus ar fi să se arate astăzi, putem fi siguri nu numai că ar avea nenumăraţi discipoli, ci şi că ar fi persecutat şi omorât. Creştinismul pe care ni l-a lăsat moştenire nu a fost pus la încercare şi a eşuat. După cum a scris odată G.K. Chesterton, creştinismul a fost considerat dificil, şi n-a mai fost pus la încercare. Dar ne-a rămas la dispoziţie. Pe scurt, mesajul creştinismului este: fă cum a făcut Iisus. De aceea biografia lui, în înspăimântătorul nostru secol XXI, este atât de importantă. Trebuie s-o studiem şi să învăţăm.

LECTURI SUPLIMENTARE

Referitor la istoricitatea lui Iisus, cele mai valoroase cărţi sunt E.P. Sanders, *The Historical Figure of Jesus* (Penguin, London, 1994); şi Robert Geis, *The Christ from Death Arisen* (University Press of America, Lanham, Md., 2008). Pentru Evanghelii, recomand Andrew Lincoln, *The Gospel According to St. John* (Baker Academic, London, 2005); Ulrich Luz, *Matthew,* 3 volume (Augsburg Fortress, Minneapolis, 1989-2005); John Nolland, *The Gospel of Matthew* (Eerdmans, Grand Rapids, 2005); Joel B. Green, *The Gospel of Luke* (Eerdmans, Grand Rapids, 1997); Joel Marcus, *Mark 1-8 and Mark 8-16* (Anchor Bible, New York, 1999); şi John R. Donahue şi Daniel J. Harrington, *The Gospel of Mark* (Liturgical Press, Collegeville, Minn., 2002). Printre cărţile recente bune, se află Richard Bauckham, *Jesus and the Eyewitnesses: The Gospels as Eyewitness Testimony* (Eerdmans, Grand Rapids, 2006); Gerald O'Collins, *Jesus: A Portrait* (Longman and Todd, London, 2008); şi Pope Benedict *XVI, Jesus of Nazareth* (trad., Bloomsbury, London, 2007). Pentru date referitoare la mediul socio-cultural am folosit Walter A. Elwell (ed.), *Encyclopaedia of the Bible, 2* volume (Marshall Pickering, London, 1988); şi James Hastings *et al., A Dictionary of Christ and the Gospels, 2* volume (Clark, Edinburgh, 1906), care, în pofida vechimii, este complet şi folositor.

CUPRINS